

BLÁSKÓGABYGGÐ

AÐALSKIPULAG 2015-2027

Forsendur

18. maí 2017
Breytt 4. apríl 2018

BLÁSKÓGABYGGÐ

Aðalskipulag 2015-2027

STEINSHOLT

Gísli Gíslason

Ingibjörg Sveinsdóttir

Ásgeir Jónsson

Mynd á forsíðu er af Laugarási og nágrenni.

SKIPULAGSGÖGN

Sveitarfélagsuppdráttur, byggð í mkv. 1:50.000.

Sveitarfélagsuppdráttur, hálendi í mkv. 1:100.000.

Þéttbýlisuppdráttur fyrir Laugarvatn í mkv. 1:10.000.

Þéttbýlisuppdráttur fyrir Laugarás í mkv. 1:10.000.

Þéttbýlisuppdráttur fyrir Reykholt í mkv. 1:10.000.

Greinargerð - skipulagsskilmálar.

Forsendur og umhverfisskýrsla.

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	2
1.1	Gildandi skipulag	2
1.2	Efnistökn.....	2
2	STAÐHÆTTIR	3
2.1	Jarðfræði	3
2.2	Grunnvatn og lindasvæði	4
2.3	Gróðurfar, landgræðsla og skógrækt.....	5
2.4	Veður.....	6
2.5	Dýralíf.....	6
2.6	Náttúruvá	7
2.6.1	Jarðskjálftar.....	7
2.6.2	Aðrar náttúruhamfarir	8
2.7	Hlunnindi.....	11
2.7.1	Veiði	11
2.7.2	Hagnýt jarðefni	11
2.8	Vernd.....	11
2.9	Þjóðlendur	12
3	ÍBÚAR, ATVINNA OG BYGGÐ	13
3.1	Íbúapróun, aldursdreifing og íbúaspár	13
3.2	Atvinna	15
3.3	Ferðaþjónusta.....	17
3.4	Opinber þjónusta og samstarf sveitarfélaga	19
3.5	Samstarf við skólana.....	21
3.6	Rammaáætlun	21
4	UMHVERFISSKÝRSLA	22
4.1	Matsferli	22
4.1.1	Helstu viðmið	22
4.2	Tilkynninga- eða matsskyldar framkvæmdir í aðalskipulagstillögunni	30
4.2.1	Umhverfispættir	31
4.3	Mat á umhverfispáttum.....	32
4.3.1	Samgöngur.....	33
4.3.2	Efnistökusvæði með Kjalvegi	41
4.3.3	Endurheimt Hagavatns	43
4.3.4	Uppbygging ferðamannastaða.....	45
4.3.5	Stakar framkvæmdir	50
4.3.6	Frístundabyggð	52
4.3.7	Þéttbýli.....	52
4.3.8	Verndarsvæði.....	52
5	HEIMILDIR	54

1 INNGANGUR

Sveitarfélögin Þingvallahreppur, Laugardalshreppur og Biskupstungnahreppur sameinuðust árið 2002 í Bláskógabyggð. Bláskógabyggð vinnur nú sitt fyrsta aðalskipulag og tekur það yfir allt land sveitarfélagsins, sem er 3.360 km². Bláskógabyggð er í Uppsveitum Árnessýslu, nær frá Hvítá að austan, norður að Hofsjökli og Langjökli og vestur fyrir Þingvallavatn. Suðurmörk eru um Lyngdalsheiði.

Helstu atvinnuvegir eru landbúnaður og ferðaþjónusta. Ferðaþjónustan er, líkt og víðar, ört vaxandi atvinnugrein en innan marka sveitarfélagsins eru margar af merkustu náttúruperlum og minjum landsins sem laða að sér stóran hluta þeirra erlendu ferðamanna er sækja landið heim ár hvert. Má þar nefna Þingvelli, Gullfoss, Geysi, Skálholt, Laugarvatn, Reykholt, Laugarás o.fl.

Landslag í Bláskógabyggð er fjölbreytt og setja lág fjöll og jöklar svip á hluta svæðisins. Láglandið er grösugt og vel fallið til landbúnaðar. Ræktunarskilyrði eru góð og jarðhiti víða.

Í þessu skjali er fjallað um helstu forsendur sem liggja að baki stefnumörkunar í Aðalskipulagi Bláskógabyggðar 2015-2027. Einnig er fjallað um hugsanleg umhverfisáhrif af stefnunni og bornir saman mismunandi kostir.

Aðalskipulaginu er ætlað að stuðla að hagkvæmri þróun byggðar m.a. með því að skapa sem best skilyrði fyrir atvinnu og mannlíf og að gera búsetu á svæðinu eftirsóknarverða.

1.1 GILDANDI SKIPULAG

Fyrirliggjandi skipulagsáætlanir í sveitarfélaginu eru: Aðalskipulag Biskupstungnahrepps 2000-2012, Aðalskipulag Laugardalshrepps 2000-2012 og Aðalskipulag Þingvallahrepps 2004-2016. Nýtt aðalskipulag er unnið á grunni þessara stefnumarkana.

Gerðar hafa verið þó nokkrar breytingar á þessum skipulagsáætlunum. Í dreifbýlinu snerust langflestar breytingar um að landbúnaðarsvæði var breytt í svæði fyrir frístundabyggð. Einnig var gert ráð fyrir nýjum námum og þá einkum í tengslum við nýjan Gjábakkaveg sem varð að veruleika á skipulagstímabilinu. Þá var bætt inn 2 svæðum til sérstakra nota og var gert ráð fyrir golfvelli á þeim báðum. Á hálendinu var Sultartangalína 3 sett inn á aðalskipulag.

Í Reykholti var iðnaðar- og íbúðarsvæði stækkað, ásamt svæði fyrir hesthús. Þá var gert ráð fyrir tveimur hringtorgum.

Í Laugarási var bæði landbúnaðarsvæði og verslunar- og þjónustusvæði breytt í frístundasvæði. Einnig var sett inn reiðleið með Hvítá og vestur fyrir þéttbýlið.

Á Laugarvatni var íbúðarsvæði og verslunar- og þjónustusvæði austast í þéttbýlinu breytt í svæði fyrir hesthús. Landbúnaðarsvæði vestast í þéttbýlinu var breytt í blandað svæði fyrir verslun- og þjónustu og athafnasvæði og sett voru inn 3 stór íbúðarsvæði. Þar var um að ræða að opnu svæði til sérstakra nota var breytt í íbúðarsvæði.

1.2 EFNISTÖK

Fjallað er um staðhætti í sveitarfélaginu (kafli 2) s.s. veðurfar, náttúru, dýralíf, grunnvatn og lindasvæði. Einnig er fjallað um náttúruvá (kafli 2.6) en Bláskógabyggð er á jarðskjálftasvæði og einnig á Hvítá það til að flæða yfir bakka sína þegar fer saman mikil úrkoma og leysingar. Sömuleiðis er minnst á hlunnindi (kafli 2.7) og vernd (kafli 2.8), en Þingvallabjörgarður er innan Bláskógabyggðar ásamt nokkrum svæðum á náttúruinjasrá. Þá er fjöldi minja og sögustaða í sveitarfélaginu.

Í kafla 3 er tekið saman yfirlit yfir íbúápróun, bæði almennt og sérstaklega fyrir þéttbýlisstaðina. Eins er yfirlit yfir fjölda búfjár. Þá er opinber þjónusta og samstarf sveitarfélaga stór þáttur í öllum samfélögum (kafli 3.4). Við aðalskipulagsgerðina var haft samstarf við nemendur í grunn- og leikskólum (kafli 3.5). Þá er fjallað um virkjanakosti skv. rammaáætlun (kafli 3.6).

Umhverfisáhrifum af stefnu aðalskipulagsins eru gerð skil í kafla 4, greint frá tengslum við helstu áætlanir og bornir saman mismunandi valkostir fyrir þá stefnu sem sett er fram í aðalskipulaginu, eftir því sem við á.

2 STADHÆTTIR

Sveitarfélagið Bláskógabyggð er myndað úr þremur hreppum; Biskupstungnahreppi, Laugardalshreppi og Þingvallahreppi. Sveitarfélagið nær yfir sunnanverðan Kjöl og frá Hvítá í austri vestur fyrir Þingvelli og norður fyrir Skjaldbreið. Að sunnanverðu eru mörkin um Brúará, Apavatn, Prasaborgir og um Þingvallavatn. Sveitarfélagið allt er um 3.360 km². Í sveitarfélaginu eru 3 þéttbýliskjarnar; Reykholt, Laugarás og Laugarvatn.

2.1 JARÐFRÆÐI

Í Bláskógabyggð má víða sjá merki um eldvirkni fyrri tíma en engin þekkt eldgos hafa orðið á sögulegum tíma. Ekkert bendir þó til að eldvirknin í Vesturgosbeltinu sé að deyja út. Geysis megineldstöðin, sem er illa rofin og að hluta kaffærð, var virk fyrir 0,7 milljón árum. Þjófadala megineldstöðin virðist einkum hafa byggst upp fyrir um 0,5-0,8 milljónum ára síðan. Grímsnes megineldstöðin var virk fyrir 0,4-0,5 milljón árum, og aftur á nútíma. Prestahnúks megineldstöðin er vel afmörkuð og hefur verið virk undanfarin 0,4 milljón ár¹.

Undir öllu láglandi Laugardals og Biskupstungna er berggrunnurinn úr eldri grágrýtismynduninni, hún er þó á stórum svæðum hulin nútímamyndunum².

Móbergshryggir eru áberandi í Árnassýslu en öll há og brött fjöll í sýslunni eru hlaðin upp úr móbergi, mynduð við eldgos undir jökli. Móbergshryggir skiptast í stapa og hryggi og eru nokkur dæmi um báðar gerðirnar fyrir ofan byggðina. Stapar eru með flatan lítið eitt hvelfdan koll með hvössum hamrabrunum allt í kring, sumir eru með basaltkalli. Dæmi um stapa eru; Hlöðufell, Skriðan, Hrafnabjörg, Hagafell, Miðdalsfjall, Efstadalsfjall og Bjarnarfell. Móbergshryggir eru ílöng fjöll eða fjallgarðar, margir með hvössum skörðóttum eggjum. Dæmi um slíka hryggi eru Reyðarbarmur, Kálfstindar og Skefilfjall sem mynda einn fjallgarð. Enn fremur Tindaskagi, Klukkutindar, Skriðutindar, Kálfstindur, Breknafjöll og Jarlhettur³.

Þar sem er jafnlent er berggrunnurinn yfirleitt úr grágrýti og tilheyrir yngri grágrýtismynduninni. Dyngjur og hraun runnin frá þeim tilheyra þessari myndun. Einna þekktasta dyngjan er Skjaldbreiður norðan Þingvalla, önnur þekkt dyngja er Lyngdalsheiði. Frá dyngjunum Sandfelli ofan Haukadals, og Skálpaness austan í Langjökli eru upptök hinna miklu jökulsorfnu grágrýtishrauna sem ná um sunnanverðan afrétt Biskupstungna⁴.

Rekja má Búðaröðina svokölluðu frá Vatnsdalsfjalli í *Mynd 1. Skjaldbreiður*.

Fljótshlíð að Efstadalsfjalli í Laugardal. Þetta er margföld röð jökulgarða sem mynduðust, a.m.k. að hluta til, við síðustu umtalsverðu framrás Suðurlandsjökulsins í Ísaldarlok. Meginefni garðanna er fíngerður sandur og méla. Malarlög og linsur eru þó víða innan um sem og stærra grjót. Einna greinilegust er Búðaröðin við fossinn Búða í Þjórsá. Hún er einnig greinileg í Reykjadal í Hrunamannahreppi og við bæinn Bræðratungu þar sem Hvítá hefur brotið sig í gegnum hana. Þá er Búðaröðin greinanleg á Torfastaðaheiði og óslitið að suðurmúla Kumlabrekkna undir Efstadalsfjalli⁵.

¹ (Náttúrufræðistofnun Íslands, 2015).

² (Haraldur Matthíasson, 1961).

³ (Haraldur Matthíasson, 1961).

⁴ (Haraldur Matthíasson, 1961).

⁵ (Haraldur Matthíasson, 1961).

Pingvalladældin nær frá suðurjaðri Pingvallavatns norður að Skjaldbreið. Pingvallavatn fyllir um þriðjung dældarinnar og er stærsta náttúrulega stöðuvatn landsins. Nokkur hraun liggja að Pingvallavatni að norðan og austan. Nokkur fjöldi gjáa er í Pingvalladældinni, þær stærstu eru Almannagjá og Hrafnagjá⁶.

Jarðhitakerfi landsins skiptast í háhita- og lághitakerfi. Lághitasvæði eru almennt skilgreind sem svæði þar sem hiti er minni en 150°C á um 1.000 m dýpi en háhitasvæði þar sem hitinn er yfir 200°C á um 1.000 m dýpi. Minnstur hluti jarðhitakerfa er sýnilegur og á það einkum við lághitakerfin. Hverir og laugar sýna hvar jarðhiti er undir og stundum sjást sprungurnar sem leiða vatnið til yfirborðs. Afrennsli kerfanna kemur stundum fram í laugum og volgrum. Á háhitasvæðum sýna gufuhverir hvar sýður upp af grunnvatni og gas sem fylgir gufunni ummyndar bergið í leir næst yfirborði. Kulnaðar skellur og leirflákar vitna um breytilega virkni⁷.

Mynd 2. Strokkur er annar af þekktustu hverum landsins.

Á Geysissvæðinu er talið að hafi verið eldstöð í fyrndinni en síðustu árþúsundin hafa hverir komið og farið og þá oft í tengslum við jarðskjálfta. Talið er að hverasvæðið í Haukadal sé ekki yngra en 7-8 þúsund ára. Nokkur fjöldi hvera er á Geysissvæðinu og er fjölbreytni þeirra mikil, þekktustu hverirnir eru Geysir og Strokkur⁸.

Jarðhiti er víða í sveitarfélaginu og á nokkrum stöðum eru hverir með yfir 100° hita. Helstu hverasvæði eru á Syðri-Reykjum, í Reykholti, á Reykjavöllum, í Skálholti, í Laugarási, á Laugarvatni, í landi Böðmóðsstaða, Úteyjar og Austureyjar⁹. Víða í sveitarfélaginu eru íbúðar- og sumarhús kynt með jarðhita. Þéttbýlið í Reykholti nýtir hita úr Reykholtshver og hefur gert frá upphafi þéttbýlis á staðnum. Í Laugarási njóta öll hús jarðhita og er vatn einkum nýtt úr þremur hverum; Þvottahver, Draugahver og Hildarhver. Í Skálholti er vatn úr Þorlákshver nýtt til upphitunar. Hitaveita er fyrir þéttbýlið á Laugarvatni og nær veitan að Laugardalshólum austan Laugarvatns.

Bláskógabyggð nær allt upp í Langjökul og Hofsjökul. Jökulfallið er jökulá sem kemur úr Hofsjökli og rennur í Hvítá. Hvítá kemur úr Langjökli og er Gullfoss, einn þekktasti foss landsins, efst í byggðinni. Farið og Sandá eru einnig jökulár sem koma úr Langjökli og renna í Hvítá.

2.2 GRUNNVATN OG LINDASVÆÐI

Bláskógabyggð nær allt upp í Langjökul en frá honum kemur stór hluti grunnvatns og lindasvæða sveitarfélagsins. Vatnið rennur neðanjarðar en sprettur svo upp í hraunbrúnum sem lindár eða safnast saman í lægðum eins og t.d. Pingvallavatn. Dæmi um slíkar lindár eru Brúará og Tungufljót. Nokkur þessara lindasvæða eru nýtt sem vatnsból fyrir sveitarfélagið¹⁰ en önnur njóta hverfisverndar sem lindasvæði.

Mynd 3. Brúará er dæmi um lindá.

⁶ (Björn Ólafsson, 1930).

⁷ (Orkustofnun, n.d.).

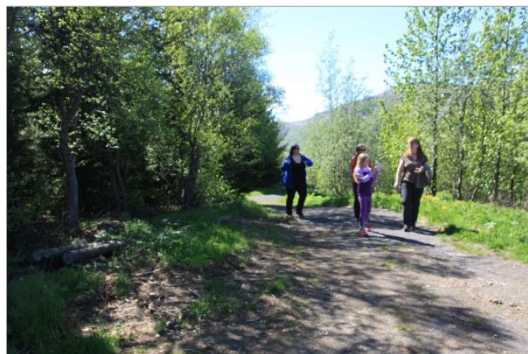
⁸ (Gísli Sigurðsson, 1998).

⁹ (Gísli Sigurðsson, 1998).

¹⁰ (Gísli Sigurðsson, 1998).

2.3 GRÓÐURFAR, LANDGRÆÐSLA OG SKÓGRÆKT

Halli lands í byggðinni er fremur lítill. Megnið af sveitinni neðan 200 m er gróið. Láglandinu má skipta í 3 gróðursvæði; votlendi, mólendi og skóglendi. Votlendi og mýrar ná yfir mikinn hluta Biskupstungna. Einnig er allmikið votlendi í Laugardal. Mólendi er vítt og breitt í Laugardal og Biskupstungum og þar er einnig mesta skóglendið. Nær það frá Laugarvatnsfjalli og fylgir austurhlíðum Útfjallanna allt að Bjarnarfelli. Skóglaus kafli er í Bjarnarfelli en skógur nær svo frá fellinu inn allan Haukadal. Er þetta einn af víðáttumestu birkiskógum landsins¹¹. Skógrækt ríkisins hefur kortlagt útbreiðslu birkiskóga og birkikjarrs á Íslandi. Birkikjarr og skógur eru

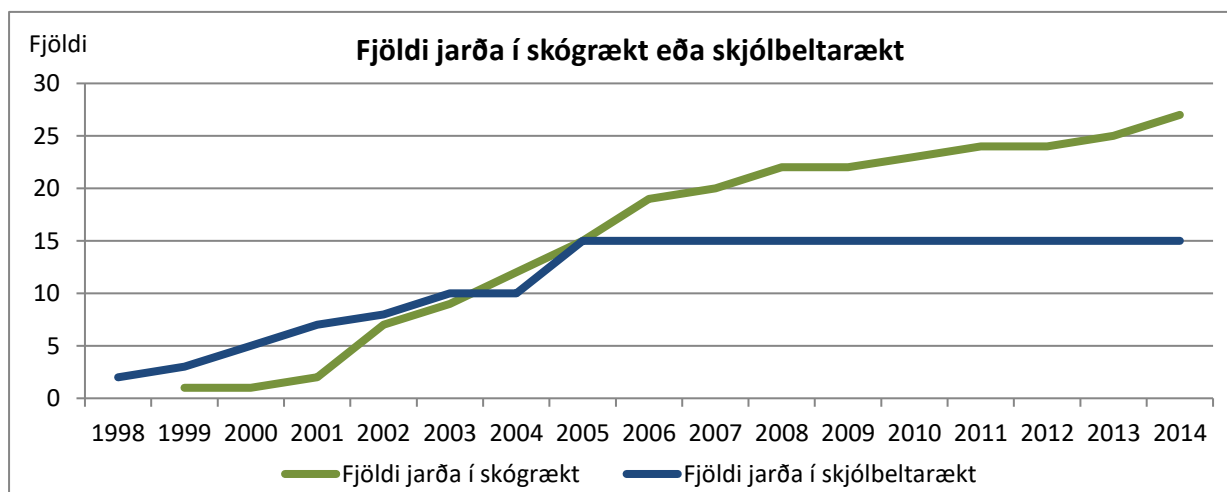

Mynd 4. Í Haukadalsskógi.

á Þingvöllum og í hlíðum efsti í byggðinni frá Laugarvatni og upp í Haukadal¹². Í Stíflisdal og vestan Þingvallavatns er láglandið nokkuð grasgefið en austan og norðan vatnsins er mestmegnis hraun, mosi og birkikjarr¹³. Á Þingvallasvæðinu er birkiskógur einkennandi. Á síðustu öld voru tré gróðursett í trjálandi á svæðinu frá Almannagjá að Hrafnagjá¹⁴.

Landgræðsla er stunduð á Tunguheiði, Haukadalsheiði og nokkrum öðrum svæðum á Biskupstungna-afreitti. Talsverður uppblástur hefur verið undanfarin ár á svæðinu sunnan við Langjökul. Um er að ræða sandleið sem á upptök sín við Eystri- og Vestari-Hagafellsjökul og nær niður á Rótarsand og Lambahraun en teygir sig einnig vestur fyrir Hlöðufell. Þá er einnig sandfok úr fornum vatnsbotni Sandvatns¹⁵. Landgræðslufélag Biskupstungna var stofnað árið 1994 og hefur frá upphafi staðið að uppgræðslu á afréttinum, m.a. í samstarfi við Landgræðsluna. Landgræðslan stendur að verkefni sem kallast „Bændur græða landið“ og miðar að því að bændur stundi uppgræðslu á sínum jörðum. Nokkur fjöldi bænda í Bláskógabyggð er þátttakendur í þessu verkefni¹⁶.

Nokkrar jarðir eru í skógrækt eða skjólbeltarækt undir merkjum Suðurlandsskóga. Skógur og skjólbelti hjálpa til við að mynda skjól, eru til mikillar prýði og geta dregið úr hávaða, t.d. frá umferð. Stærsta skógræktarsvæðið er tæpir 200 ha¹⁷.

Mynd 5. Fjöldi jarða í skógrækt eða skjólbeltarækt undir merkjum Suðurlandsskóga (Heimild: Suðurlandsskógar, 2015).

¹¹ (Haraldur Matthíasson, 1961).

¹² (Skógrækt Ríkisins, 2015).

¹³ (Þór Vigfússon, 2003).

¹⁴ (thingvellir.is, 2014).

¹⁵ (Landgræðsla ríkisins, 2015a).

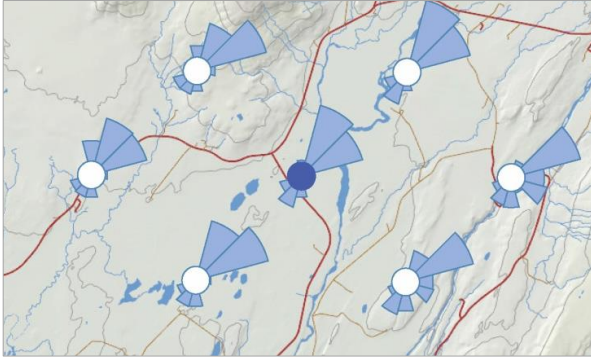
¹⁶ (Landgræðsla ríkisins, 2015b).

¹⁷ (Suðurlandsskógar, 2015).

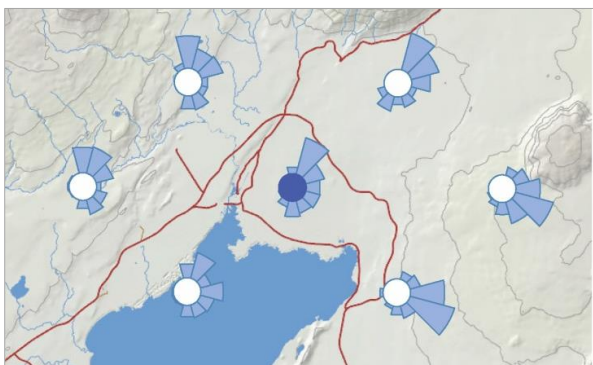
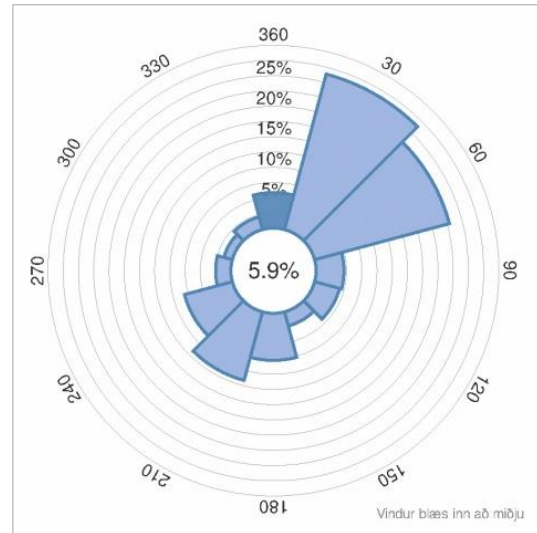
2.4 VEÐUR

Veðurathugunarstöð hefur verið á Hjarðarlandi í Biskupstungum frá árinu 1990. Auk þess eru sjálfvirkar veðurathugunarstöðvar við Gullfoss, á Bræðratunguvegi, Lyngdalsheiði, Gjábakka, Þingvöllum og í Skálholti. Á veðurkortum má stundum sjá að á Hjarðarlandi og Þingvöllum mælist hæsti hiti á landinu.

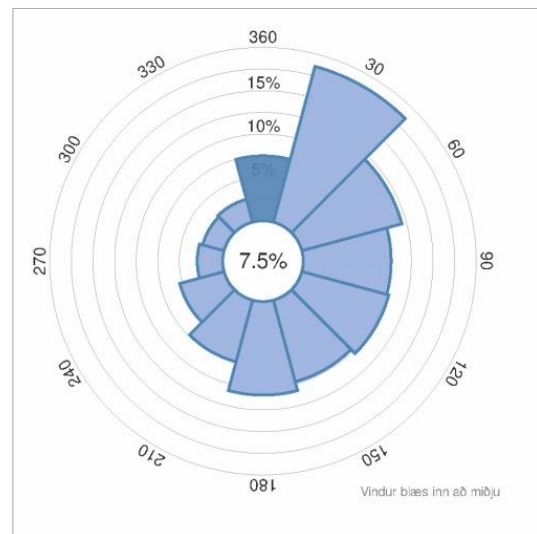
Á vindrósum fyrir Hjarðarland í Biskupstungum og Þingvelli má sjá að NA áttir eru ríkjandi (Mynd 6 og Mynd 7). Á hálendinu eru austan eða norðaustlægar áttir víðast hvar ríkjandi¹⁸.

Mynd 6. Vindrós fyrir nágrenni Hjarðarlands í Biskupstungum (Veðurstofa Íslands, 2015).

Mynd 7. Vindrós fyrir Þingvelli (Veðurstofa Íslands, 2015).

2.5 DÝRALÍF

Villt spendýr í Bláskógabyggð eru eins og víðast hvar á landinu minnar, refir og mýs. Fuglalíf telst auðugt og fjölbreytt enda bæði votlendi og birkikjarr víða. Í birkikjarrinu er mikið um skógarþröst og í mólendi eru lóa, spói og hrossagaukur. Þá eru vargfuglar eins og veiðibjalla, smyrill og kjói og vitað er til þess að fálki hefur verpt í sveitinni. Hrafnar eru einnig algengir. Mýrlendið er varpsvæði jaðrakans og stelks, gæsir eiga þar athvarf vor og haust og álftrir verpa víða við tjarnir og vötn¹⁹. Himbrimi verpir við Þingvallavatn auk þess sem þar eru fjölmargar

Mynd 8. Rjúpa.

¹⁸ (Veðurstofa Íslands, 2015).

¹⁹ (Gísli Sigurðsson, 1998).

aðrar fuglategundir²⁰. Votlendi er mikilvægt búsvæði fyrir fugla. Yfir 90% fugla byggja afkomu sína að einhverju eða öllu leyti á votlendi. Af þeim 75 tegundum fugla sem verpa hér á landi nota 54 tegundir votlendi meira eða minna til varps og fæðuöflunar á varptíma. Dagmálatjörn í Biskupstungum hefur verið endurheimt sem votlendissvæði. Við þá aðgerð fjölgaði fuglum við tjörnina talsvert, þar verpa álfir, nokkrar andategundir, hettumáfur, kría og óðinshani²¹. Votlendið í Pollengi er friðlýst m.a. sem fuglasvæði. Þá eru nokkur votlendissvæði á náttúruminjaskrá m.a. vegna fuglalífs. Þetta eru t.d. Almenn-ingur, Höfðaflatur, Hrosshagavík og svæðið NA við Laugarvatn.

Í Þingvallavatni finnast þrjár af þeim fimm tegundum ferskvatnsfiska sem finnast á Íslandi. Þetta eru urriði, bleikja og hornsíli. Nokkrar tegundir urriða eru í vatninu og Þingvallavatn er eina þekkt vatnið í heiminum þar sem finnast fjögur afbrigði bleikju, þetta eru; sílableikja, murta, kuðungableikja og dvergbleikja. Tvær tegundir hornsíla eru í vatninu²².

2.6 NÁTTÚRUVÁ

Í grein 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 er náttúruvía skilgreind sem „svæði þar sem hættu er talin stafa af náttúruhamförum, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, sjávarflóðum, vatnsflóðum, jarðskjálftum, eldvirkni eða veðurfari (ofviðri)“.

Í grófum dráttum má skipta áhrifum náttúruhamfara í þrennt þ.e.a.s. félagsleg-, eðlislæg- og efnahagsleg áhrif. Hverjum þessara þátta hefur síðan verið skipt upp í bein áhrif og afleidd áhrif. Þá er ljóst að náttúruhamfarir geta hafa áhrif á mjög stórum svæðum t.d. þegar raforku-, fjarskipta- eða samgöngu-kerfi skemmast eða eyðileggjast.

Bláskógabyggð er á Suðurlandsskjálftabeltinu og því er þar jarðskjálftahætta, hraun hafa runnið víða um sveitarfélagið og gígar, stapar og dyngjur eru merki um eldvirkni fyrir á tímum. Þá flæðir Hvítá af og til yfir bakka sína og hefur Veðurstofa Íslands kortlagt útbreiðslu flóða árin 1968, 1981 og 2006. Er þau svæði sem flóðin náðu yfir skilgreind sem hættusvæði.

2.6.1 Jarðskjálftar

Bláskógabyggð er á Suðurlandsskjálftabeltinu en það er sniðgengisbelti sem nær frá Vatnafjöllum í austri vestur um Ölfus. „Breidd svæðisins er um 8-10 km og lengd þess um 70 km. Samkvæmt sögunni hafa jarðskjálftar sem náð hafa allt að 7,1 að stærð oft valdið miklu tjóni á svæðinu. Plötuhreyfingarnar eru með þeim hætti að svæðið norðan við beltiið færast til vesturs. Við þessa færslu bognar nokkurra tuga kílómetra breytt svæði og spennuorka byggist upp í því. Þessi orka leysist út í mörgum skjálftum sem eru með brotaplön þvert á meginrekshreyfinguna. Einstaka skjálftar leysast úr læðingi með sniðgengishreyfingu á brotaplönnum sem liggja frá norðri til suðurs, þvert á AV beltiið. Upphlaðin spenna á beltinu í heild leysist þannig úr læðingi í mörgum skjálftum á NS sprungum, frá austri til vesturs eftir beltinu“²³.

Það tjón sem einkum hlýst af jarðskjálftum vegna eðlislægra þátta er vegna sprungna á yfirborði, skemmda á mannvirkjum, breytinga á grunnvatnsstöðu og landsígs. Þá geta jarðskjálftar leitt til annarra náttúruhamfara, s.s. skriðufalla og flóða í ám.

Skjálftasvæðum Íslands hefur verið skipt niður í sex hönnunarhröðunarsvæði þar sem taldar eru 10% líkur á jarðskjálfta af ákveðinni stærðargráðu á 50 ára tímabili. Hæsti áhættuflokkurinn hefur hönnunarhröðunina 0,5g, en það er 50% af þyngdarhröðuninni. Við hönnun mannvirkja þarf að taka mið af hönnunarhröðun innan hvers svæðis. Veruleg sveiflumögnun getur orðið á hraunlögum ofan á setlögum samanborið við jarðskjálftaáhrif á klöpp. Víða á Suðurlandsundirlendinu háttar þannig til og því ástæða til að sýna sérstaka aðgát við hönnun mikilvægra mannvirkja.

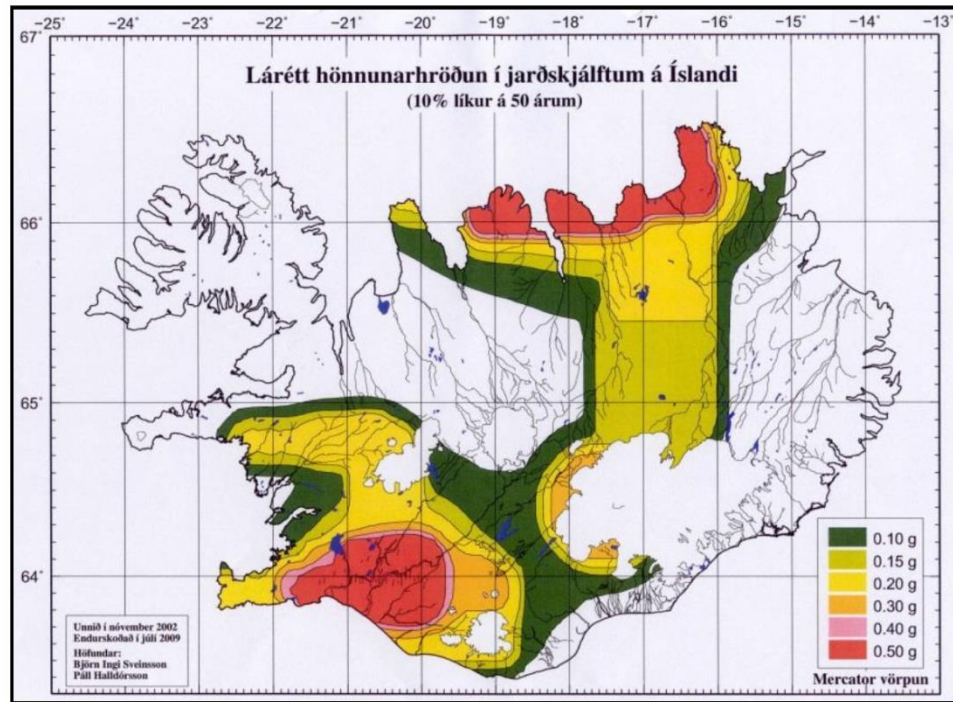
²⁰ (Þór Vigfússon, 2003).

²¹ (Dániel Bergmann ritstjóri, 2006).

²² (thingvellir.is, 2014).

²³ (Ragnar Stefánsson o.fl. 2000).

Mynd 9. Skipting Íslands í hönnunarhröðunar-svæði m.v. 500 ára endurkomutíma. Heimild: (Björn Ingi Sveinsson, 2002).

2.6.2 Aðrar náttúruhamfarir

Jökulhlaup

Heimildir eru um fimm hlaup úr Hagavatni, það síðasta árið 1939. Hlaupin hafa orðið þegar jökulstíflur hafa brostið og afrennsli vatnsins flust úr háum farvegi í annan lægri. Hlaupin fóru um farveg Farsins og í Tungufljót og Hvítá og ollu skemmdum á slægju bænda²⁴.

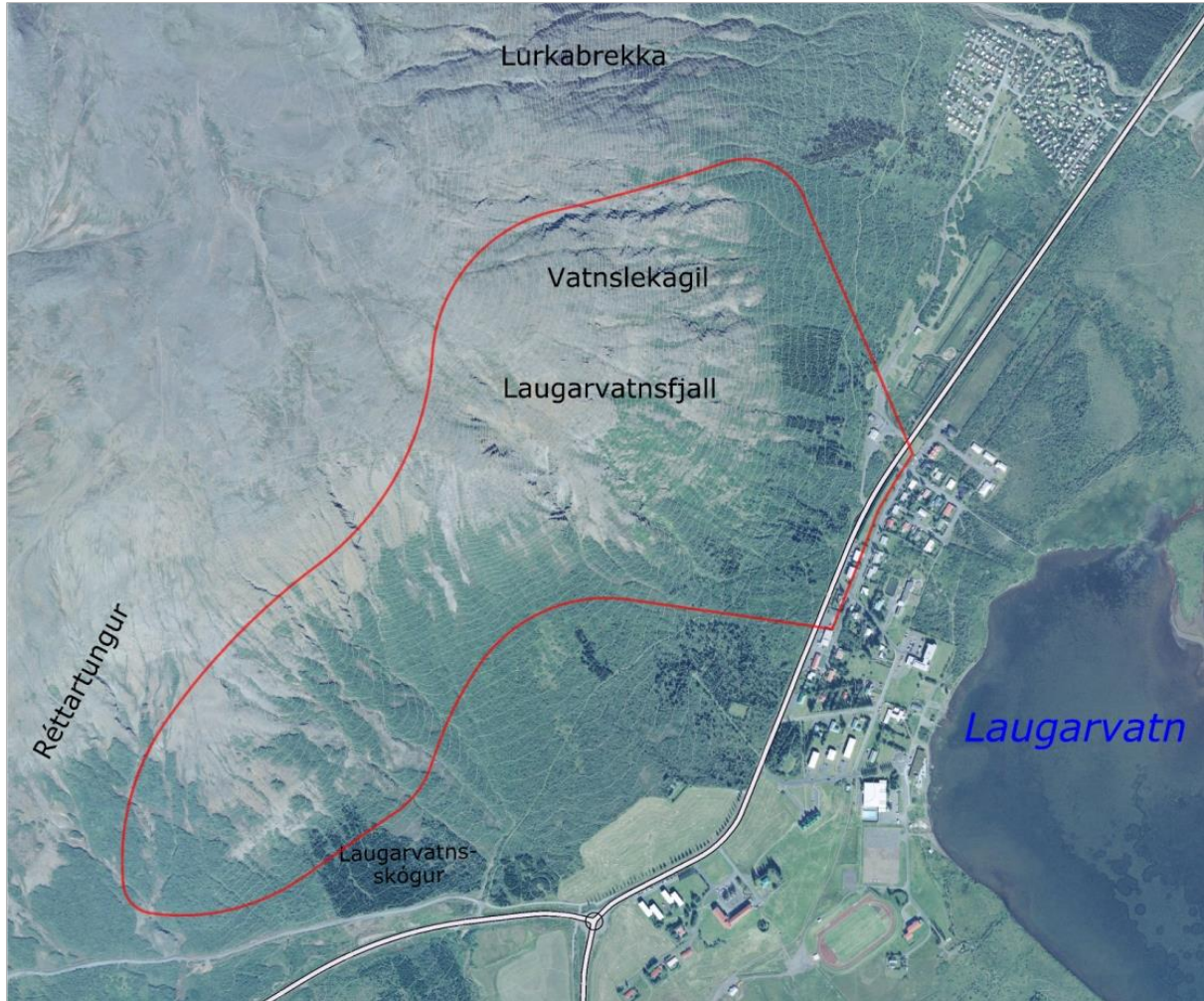
Hlaup hafa einnig orðið þegar jöklar hlaupa fram. Til dæmis hljóp Hagafellsjökull eystri í Langjökli fram árið 1999 og þar áður árið 1980. Við þetta hækkaði vatnsborð Hagavatns svo að vatnavextir urðu í Farinu sem rennur úr Hagavatni²⁵.

²⁴ (Gísli Sigurðsson, 1998).

²⁵ (Morgunblaðið, 1999).

Skriðuföll og snjóflóð

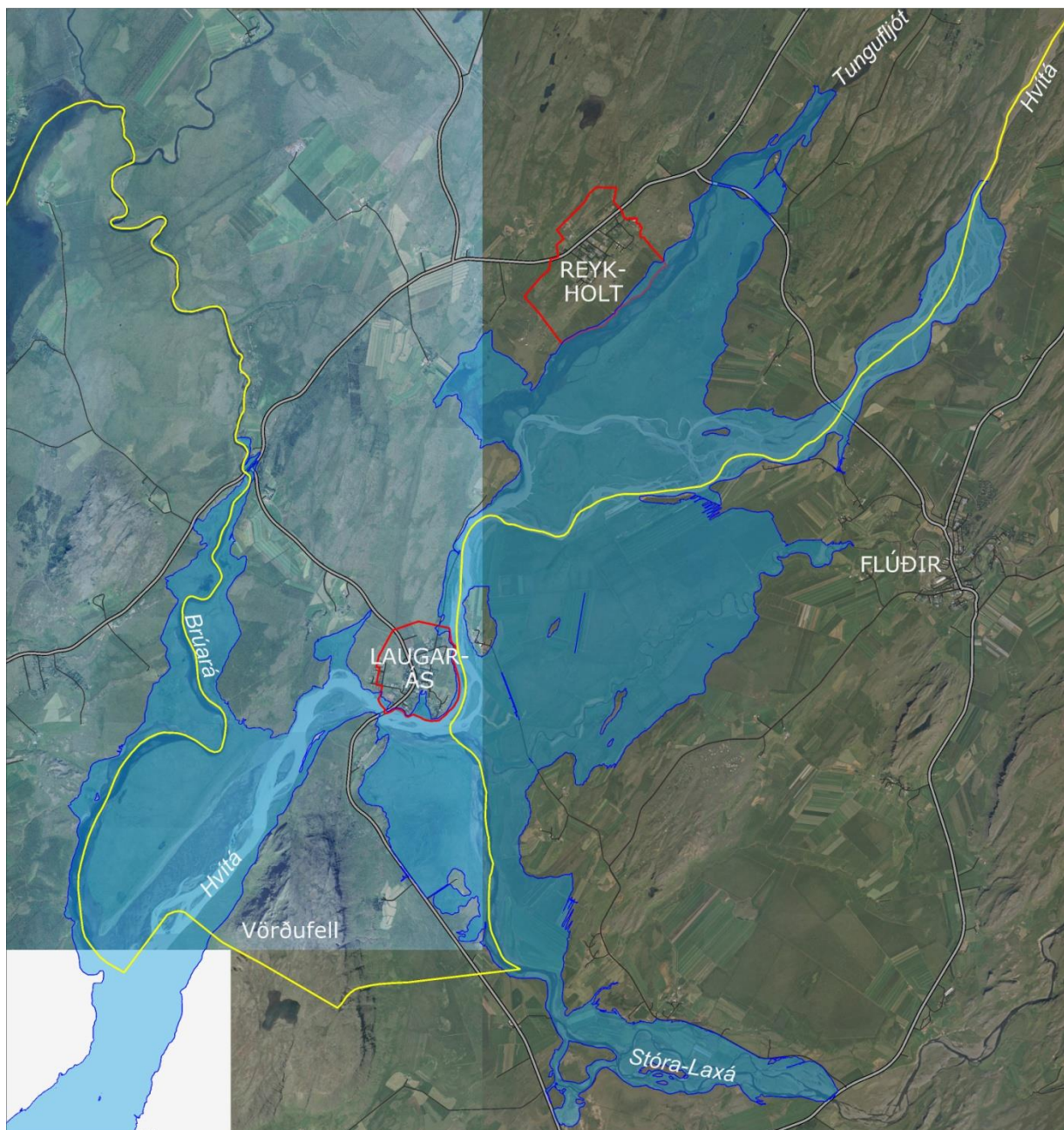
Nokkur hættu getur verið á ofanflóðum í fjallshlíðum í Laugardal. Það á einkum við um skriðuföll en einnig er snjóflóðahætta á stöku stað. Veðurstofa Íslands hefur metið hættu á skriðuföllum og snjóflóðum úr Laugarvatnsfjalli og afmarkað svæði þar sem óheimilt er að byggja íbúðarhús. Þetta svæði er sýnt á Mynd 10.

Mynd 10. Rauða línan sýnir svæði þar sem hættu er á ofanflóðum úr Laugarvatnsfjalli, innan svæðisins er óheimilt að byggja íbúðarhús.

Flóð

Hvítá flæðir af og til yfir bakka sína, oft í tengslum við mikla úrkomu og leysingar. Veðurstofa Íslands hefur kortlagt útbreiðslu flóða sem urðu árin 1968, 1981 og 2006²⁶. Er mesta þekkt útbreiðsla flóðanna þriggja sýnd á Mynd 11.

Mynd 11. Mesta þekkt útbreiðsla flóða í Hvítá árin 1968, 1981 og 2006 (Emmanuel Pagneux, 2015). Gula línan er mörk Bláskógabyggðar og þær rauðu mörk þéttbýlisstaðanna Reykholt og Laugaráss.

Gróður- og kjarreldar

Unnið hefur verið áhættumat fyrir sumarhúsabyggðir í Bláskógabyggð vegna mögulegra gróður- og kjarrelda²⁷. Í matinu voru sumarhúsabyggðir metnar með tilliti til áhættuþátta eins og ástands vegakerfis, þekju og þéttleika gróðurs, aðgangs að vatni o.fl. þátta sem geta skipt máli varðandi áhættu vegna gróðurelda. Sumarhúsabyggðir sem eru lítið grónar, á tiltölulega sléttu landi og með nokkuð gott

²⁶ (Emmanuel Pagneux, 2015).

²⁷ (Mannvit, 2014).

aðgengi að vatni komu almennt vel út úr matinu. Sumarhúsabyggðir þar sem gróður er þéttur og mikill, land erfitt yfirferðar og í halla, þéttleiki bústaða mikill og aðgengi að vatni slæmt komu verr út úr matinu. Á þeim svæðum sem komu verr út úr matinu gæti gróðureldur mögulega haft alvarlegri afleiðingar en á svæðum sem metin hafa verið með litla áhættu.

Ekki hefur verið metið hversu miklar líkur eru á að gróðureldur komi upp.

2.7 HLUNNINDI

Helstu hlunnindi í sveitarfélaginu eru af veiði og efnistöku.

2.7.1 Veiði

Veiði er í Þingvallavatni, Laugarvatni og Apavatni og silungsveiði er í Brúará. Staðbundinn urriði og bleikja er í Tungufljóti ofan við fossinn Faxa. Þá er Hvítá fiskgeng allt að Gullfossi en lítið fer fyrir silungsveiði í henni. Jafnframt er einhver veiði í mörgum ám og lækjum í sveitarfélaginu²⁸. Þá er veiði í Hvítárvatni á Biskupstungnafrétti.

2.7.2 Hagnýt jarðefni

Engin heildstæð úttekt hefur verið gerð á hagnýtum jarðefnum á svæðinu. Í samræmi við 13. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og 5. gr. reglugerðar um framkvæmdaleyfi nr. 772/2012 þá ber að sækja um framkvæmdaleyfi fyrir allri efnistöku. Gerð er grein fyrir efnistökuáætlunum í greinargerð aðalskipulagsins og þeir sýndir á skipulagsuppráttum.

2.8 VERND

Í Bláskógabyggð eru 5 friðlýst svæði, 14 svæði á náttúruminjasrá og nokkur hverfisverndar- og vatnsverndarsvæði. Nánar er fjallað um þessi svæði í greinargerð aðalskipulagsins (kafli 2.6). Þar er einnig fjallað um minjavernd og skráningu minja (kafli 2.6.4).

²⁸ (Gísli Sigurðsson, 1998).

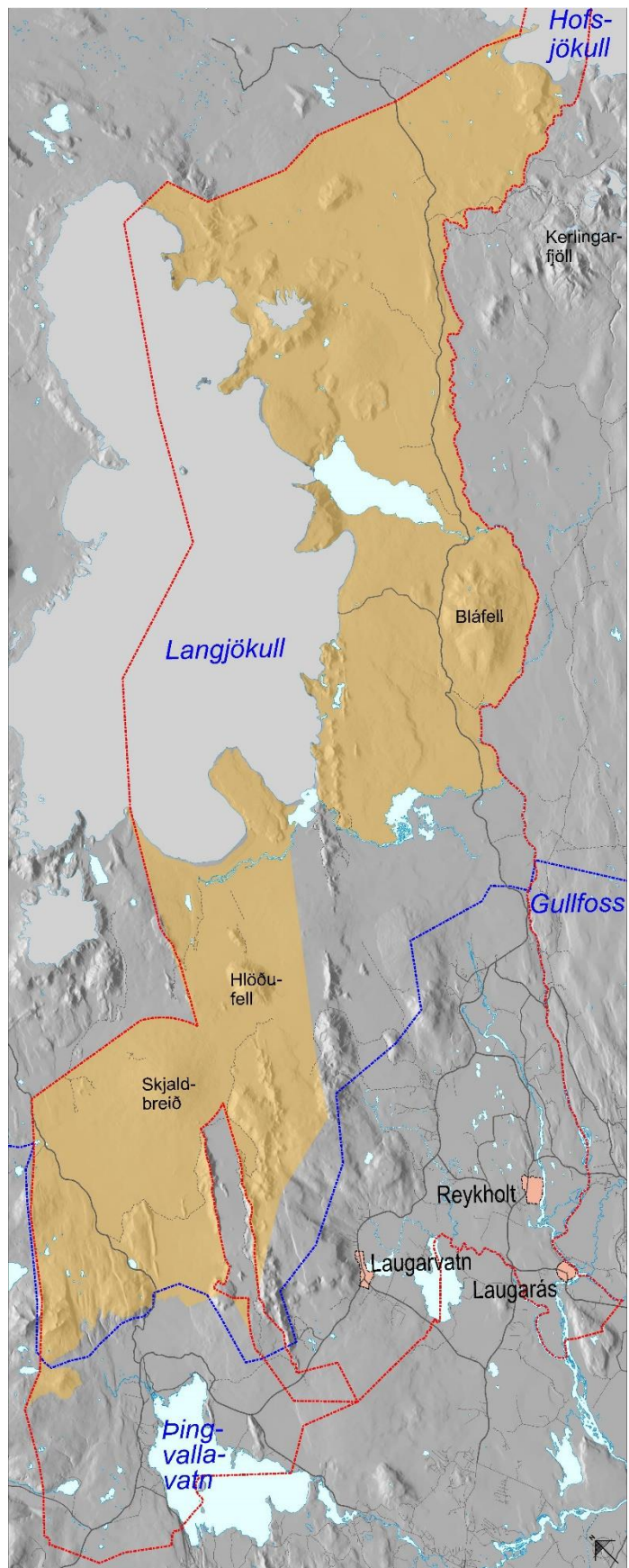
2.9 ÞJÓÐLENDUR

Stór hluti hálandis í Bláskógabyggð er þjóðlenda. Þjóðlendar eru landsvæði þar sem íslenska ríkið er eigandi lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda sem ekki eru háð einkaeignarrétti. Um þjóðlendar gilda lög nr. 58/1998 um þjóðlendar og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta²⁹.

Forsætisráðherra fer með málefni þjóðlendna. Ráðherra til aðstoðar við stjórn og ráðstöfun réttinda innan þjóðlendna er samstarfsnefnd um málefni þjóðlendna.

Samkvæmt 3. gr. laganna má enginn hafa afnot af þjóðlendu fyrir sjálfan sig, þar með talið að reisa þar mannvirki, gera jarðrask, nýta hlunnindi, vatns- og jarðhitaréttindi án leyfis. Til að nýta land og landsréttindi innan þjóðlendu þarf leyfi hlutaðeigandi sveitarstjórnar sem og forsætisráðuneytisins sé nýting heimiluð til lengri tíma en eins árs. Ef um er að ræða nýtingu vatns- og jarðhitaréttinda, námur og önnur jarðefni innan þjóðlendu þarf leyfi forsætisráðherra nema mælt sé fyrir um annað í lögum.

Einstaklingar, sveitarfélög eða aðrir lögaðilar geta átt svokölluð takmörkuð eignarréttindi innan þjóðlendna. Þjóðlendulög raska ekki slíkum réttindum. Samkvæmt 5. gr. laganna skulu þeir sem hafa nýtt land innan þjóðlendna sem afrétt fyrir búfenað, eða haft þar önnur hefðbundin not sem afréttareign fylgja, halda þeim rétti í samræmi við ákvæði laga þar um. Afréttur er skv. 1. gr. landsvæði utan byggðar sem að staðaldri hefur verið notað til samarbeitar fyrir búfé. Hið sama gildir um önnur réttindi sem menn færa sönnur á að þeir eigi.

Mynd 12. Þjóðlendar í Bláskógabyggð (gul svæði). Sveitarfélagamörk eru rauð lína, blá lína er hálandismörk úr svæðisskipulagi miðhálandisins.

²⁹ (Alþingi Íslands, 1998).

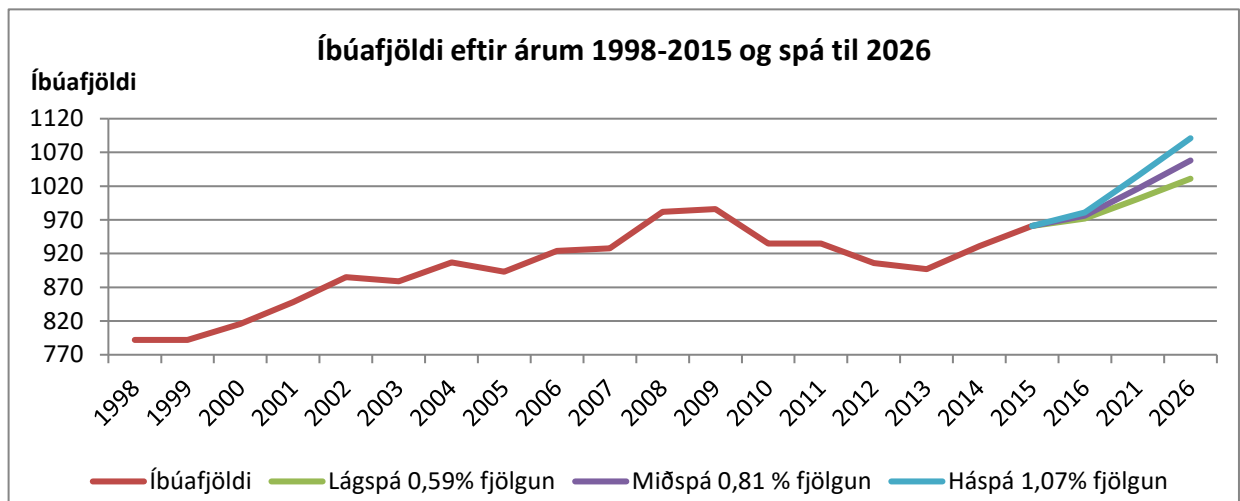
3 ÍBÚAR, ATVINNA OG BYGGÐ

Fjallað er um íbúafjölda í Bláskógabyggð og byggir umfjöllunin á opinberum gögnum frá Hagstofu Íslands (kafli 3.1). Þá er fjallað um atvinnumál og helstu atvinnuvegi í sveitarfélaginu (kafli 3.2) og einnig opinbera þjónustu og samstarf sveitarfélaga (kafli 3.4). Þá var kallað eftir hugmyndum leikskóla- og grunnskólabarna og er fjallað um það í kafla 3.5. Einnig er fjallað um virkjanakosti í rammaáætlun (kafli 3.6).

3.1 ÍBÚAÞRÓUN, ALDURSDREIFING OG ÍBÚASPÁR

Nokkuð stöðug fjölgun íbúa átti sér stað frá árinu 1998 og náði hún hámarki árið 2009. Frá 2009-2013 fækkar íbúum heldur en fjölgaði svo aftur árið 2014 og 2015. Íbúafjöldi í byrjun ársins 2015 var 961 (Mynd 13). Þar af bjuggu 459 í dreifbýli og 502 í þéttbýlunum Reykholti, Laugarási og Laugarvatni. Íbúafjöldi var 1026 þann 1. janúar 2017.

Gert er ráð fyrir að íbúum fjölgi um 0,59%-1,07% á ári frá 2015-2026 og er það í samræmi við mannfjöldaspá Hagstofunnar. Margir þættir hafa áhrif á íbúaðróun, s.s. eins og vöxtur ferðaþjónustunnar sem fer ört vaxandi sem og þróun skólasamfélagsins á Laugarvatni.

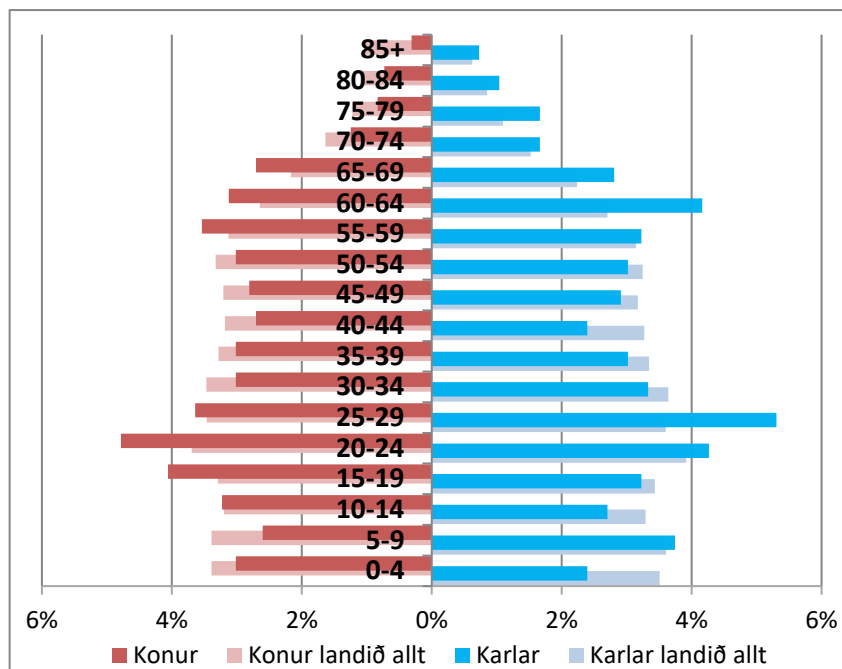
Mynd 13. Íbúafjöldi eftir árum frá 1998-2015 og spá til ársins 2025. Spá um íbúafjölda miðast við mannfjöldaspá Hagstofunnar (Hagstofa Íslands, 2015c).

Fjölgun íbúa í sveitarfélaginu frá árinu 1998-2015 hefur verið nokkuð nálægt landsmeðaltali, eða rúm 17% á ári meðan landsmeðaltal er tæplega 20%. Fjölgunin hefur að stærstum hluta verið í þéttbýli þar sem rétt ríflega helmingur íbúa sveitarfélagsins býr.

Á Mynd 14 kemur fram nokkuð jöfn aldersdreifing íbúa sveitarfélagsins. Kynjahlutfallið er einnig nokkuð jafnt en hlutfall karla er um 51% og kvenna um 49%. Greina má fækkun hjá yngsta aldurshópnum og einnig fækkun í aldurshópnum 30-44 ára. Jafnframt sést að íbúar í samfélaginu eru að eldast.

Árið 2014 voru um 240 ársverk í ferðaþjónustu í Bláskógabyggð³⁰. Hluti þessara starfsmanna býr ekki í sveitarfélaginu og hefur verið skortur á húsnæði fyrir þá. Auk þess má gera ráð fyrir að hluti af íbúðarhúsnæði sé nýttur fyrir heimagistingu fyrir ferðamenn, líkt og annars staðar á landinu. Þetta eykur enn á þörfina fyrir íbúðarhúsnæði.

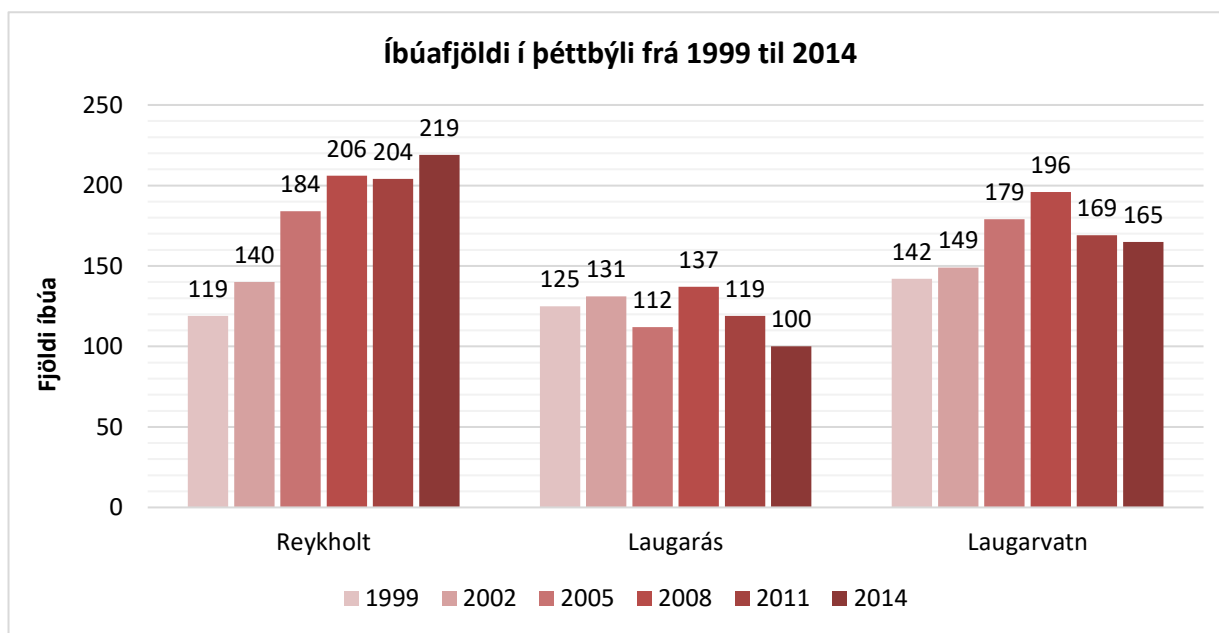
³⁰ (Ferðamálafulltrúi uppsveita Árnessýslu, 2014).

Mynd 14. Aldursdreifing íbúa í Bláskógabyggð borin saman við aldersdreifingu á landsvísu (Hagstofa Íslands, 2015c).

Íbúapróun í þéttbýli

Á Mynd 15 er sýndur fjöldi íbúa í hverjum þéttbýlisstað fyrir sig. Íbúafjöldi í Reykholti hefur hátt í tvöfaldast frá árinu 1999 meðan íbúum í Laugarási hefur fækkað, íbúum á Laugarvatni hefur farið fækkandi frá árinu 2008.

Mynd 15. Íbúapróun á þéttbýlisstöðum sveitarfélagsins frá 1999 til 2014. (Heimild: Hagstofa Íslands, 2015b).

Reykholt

Forsenda þéttbýlismyndunar í Reykholti var jarðhitinn og vitundarvakning hvað varðaði ylræktun á Íslandi. Fyrsta gróðurhúsið var byggt við Reykholtshver árið 1932 og árið 1938 var fyrsta garðyrkjustöðin byggð. Fleiri garðyrkjustöðvar voru byggðar á næstu áratugum og var vöxtur Reykholtshægur en stöðugur.

Félagsheimilið Aratunga var tekið í notkun árið 1961 og þar er stjórnýsla sveitarfélagsins til húsa. Grunnskóli var byggður árið 1927 og síðar sundlaug og íþróttahús.

Í dag eru starfræktar 7 garðyrkjustöðvar í Reykholti og starfsemi tengd ferðaþjónustu er í miklum blóma. Þá er starfrækt verslun- og veitingastaður. Íbúar voru 252 í upphafi árs 2016.

Laugarás

Hvítá var brúuð við lðu árið 1957 og var það mikil samgöngubót. Í kjölfarið tók uppbygging í Laugarási verulegan kipp og á árunum 1960 – 70 risu þar 11 garðyrkjustöðvar. Sláturhús Suðurlands byggði sláturhús í Laugarási árið 1963 og starfrækti það fram undir aldamót. Þá hefur verið lækni-setur í Laugarási frá árinu 1923 og í dag er starfrækt þar heilsugæsla. Í Laugarási eru í dag reknar garðyrkjustöðvar, þar er dýragarður og tjaldsvæði á sumrin. Íbúar voru 97 í upphafi árs 2016.

Mynd 16. Hvítárbrú við lðu.

Laugarvatn

Þéttbýlismyndun á Laugarvatni má rekja til þess að ákveðið var að stofna þar héraðsskóla. Í dag eru fjögur skólastig á Laugarvatni, leik- og grunnskóli, menntaskóli og menntasetur sem rekið er sem deild innan Háskóla Íslands.

Fjöldi íbúa Laugarvatns allt að tvöfaldast yfir veturinn þar sem fjöldi nemenda dvelur á svæðinu án þess að hafa þar skráða búsetu. Langflestir íbúar Laugarvatns hafa beina eða óbeina atvinnu af rekstri skólanna ásamt íbúum í nærliggjandi sveitum. Einnig færast í aukana þjónusta við; íþróttahópa, íþróttatengda viðburði, ferðamenn, heilsutengda afþreyingu og eigendur sumarhúsa á nærliggjandi svæðum. Íbúar voru 159 í upphafi árs 2016.

Mynd 17. Horft yfir Laugarvatn. (Mynd: Sigurður B. Sævarsson).

3.2 ATVINNA

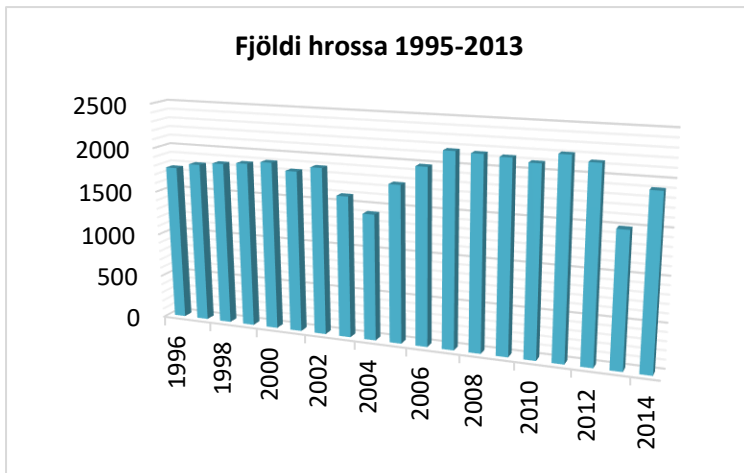
Mjög erfitt er að nálgast gögn um atvinnu í fámennari sveitarfélögum og hvernig atvinnuskiptingin er. Ætla má að flest ný störf síðustu ára séu á sviði ferðaþjónustu. Nýir þjónustuaðilar hafa bæst í hóp þeirra sem fyrir eru á hverju ári um nokkurt skeið. Töluverð uppbygging hefur átt sér stað í afþreyingar- og veitingaþjónustu. Þá færast það sífellt í aukana að bændur reki ferðaþjónustu tengda búrekstri, samhliða hefðbundnum bústörfum.

Opinber stöðugildi sveitarfélagsins árið 2014 voru 53,2 sem svipar til nálægra sveitarfélaga. Þar af eru 26,1 stöðugildi í Kennarasambandi Íslands sem er ívið hærra en í nálægum sveitarfélögum³¹.

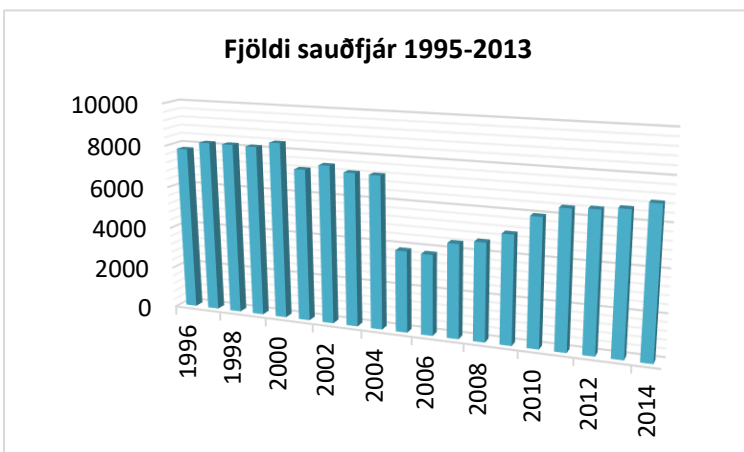
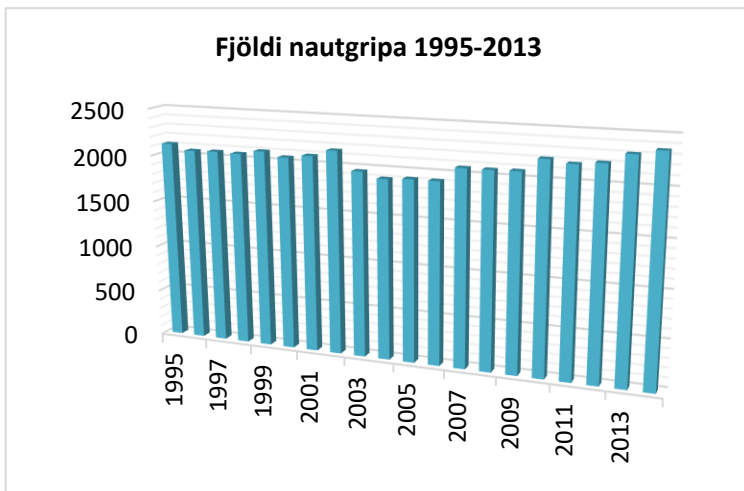
Landbúnaður

Upplýsingar um fjölda búfjár eru fengnar frá Hagstofu Íslands. Fjöldi nautgripa hefur verið nokkuð svipaður síðustu 18 ár, en hrossum hefur heldur fjölgað. Milli árána 2004 og 2005 var skorið niður á þriðja þúsund fjár í Biskupstungnum vegna riðu. Fé hefur síðan fjölgað jafnt og þétt aftur (Mynd 18). Nokkrir alifuglabændur eru í Bláskógabyggð en vegna þess hve fáir þeir eru fæst fjöldi dýra ekki uppgefinn.

³¹ (Samband íslenskra sveitarfélaga, 2014).

Mynd 18. Fjöldi nautgripa, hrossa og sauðfjár í Bláskógabyggð. (Heimild: Hagstofa Íslands, 2015a).

Ylrækt

Með þéttbýlismyndun Reykhólts og Laugaráss hefur garðyrkja og ylrækt verið helsta atvinnugreinin á þessum stöðum. Fyrsta gróðurhúsið var byggt í Reykholti árið 1932 og fleiri voru byggð næstu ár á eftir. Þegar mest var voru starfræktar 11 garðyrkjustöðvar í Laugarási. Garðyrkjustöðvum hefur farið fækkandi undanfarin ár þrátt fyrir mikinn jarðvarma og góð ræktunarskilyrði í Bláskógabyggð.

Mynd 19. Garðyrkjustöðvar í Laugarási.

3.3 FERÐAÞJÓNUSTA

Í Bláskógabyggð eru helstu ferðamannastaðir Suðurlands s.s. Gullfoss, Geysir, Þingvellir og Skálholt. Ýmis konar afþreying er í boði fyrir ferðamenn, s.s. golfvelli, sundlaugar, göngu- og reiðileiðir, flúðasigling o.fl. Þá er einnig fjölbreytt framboð á gistingu og hvers konar þjónustu.

Heildarfjöldi erlendra ferðamanna á Íslandi árið 2015 var tæplega 1,3 milljónir³². Greiningardeild Arion banka gerir ráð fyrir að fjöldi ferðamanna fari yfir 1,7 milljón árið 2016, verði um 2,2 milljónir árið 2017 og 2,5 milljónir árið 2018. Fjölgun ferðamanna reynir á ýmsa innviði hagkerfisins s.s. vegakerfið, lög-gæslu og heilbrigðisþjónustu³³.

Árið 2014 voru Gullfoss og Geysir annar vinsælasti viðkomustaður ferðamanna og Þingvellir sá þriðji vinsælasti. Að sumri til kom 60% erlendra ferðamanna á Gullfoss og Geysi og að vetri til 41%. Á Þingvelli kom 50% erlendra ferðamanna að sumri til og 32% að vetri³⁴. Það er því talsverður hluti erlendra ferðamanna sem fer á þessa þrjá staði.

Vegna fjölda ferðamanna hafa nokkrir vinsælir ferðamannastaðir látið talsvert á sjá. Í könnun sem gerð var á þolmörkum á átta vinsælum ferðamannastöðum á Suður- og Vesturlandi sumarið 2014 kemur fram að á Geysi eru 78% gesta ánægðir með göngustíga, 40% finnst vera of mikið af ferðamönnum og 20% finnst að aðrir ferðamenn trufli upplifun þeirra af svæðinu. Á Þingvöllum finnst 20% gesta vera of mikið af ferðamönnum og 12% finnst að aðrir ferðamenn trufli upplifun þeirra af svæðinu³⁵.

Heildarfjöldi starfsmanna á Íslandi í greinum tengdum ferðaþjónustu var 21.600 manns árið 2014 eða 2.600 fleiri en á árinu 2013. Frá 2010 hefur þeim sem starfa í ferðaþjónustutengdum greinum fjölgað um 37,6%³⁶. Fjöldi ársverka í ferðaþjónustu í Bláskógabyggð var um 240 árið 2014³⁷. Fjölgun starfa í ferðaþjónustu fylgir fjölgun ferðamanna og gerir greiningardeild Arionbanka ráð fyrir að til verði eitt nýtt starf fyrir hverja 111 ferðamenn³⁸.

Framboð á gistingu er fjölbreytt í sveitarfélaginu, bæði í byggð og á hálendinu. Fjöldi gistirýma í byggð árið 2014 var um 980³⁹. Á Mynd 20 er sýndur fjöldi gistinátta frá árinu 2000 til ársins 2014. Annars vegar er sýndur fjöldi gistinátta á tjaldsvæði (græn lína) og hins vegar fjöldi gistinátta í húsum (rauð lína) og þá er meðtalin gisting í þeim skálum á hálendinu þar sem seld er gisting. Þá er sýndur heildarfjöldi gistinátta sem á þá bæði við gistingu í húsi/skálum á hálendinu og á tjaldsvæði (blá lína).

Nýting herbergja á heilsárshótelum á landsvísu jókst um 37,5% milli árana 2010 og 2015. Á Suðurlandi var herbergjanýting á heilsárshótelum 43% árið 2014 en hafði aukist í 50% árið 2015⁴⁰.

³² (Ferðamálastofa, 2016).

³³ (Greiningardeild Arion banka, 2016).

³⁴ (Oddný Þóra Óladóttir, 2015).

³⁵ (Anna Dóra Sæþórsdóttir, 2014).

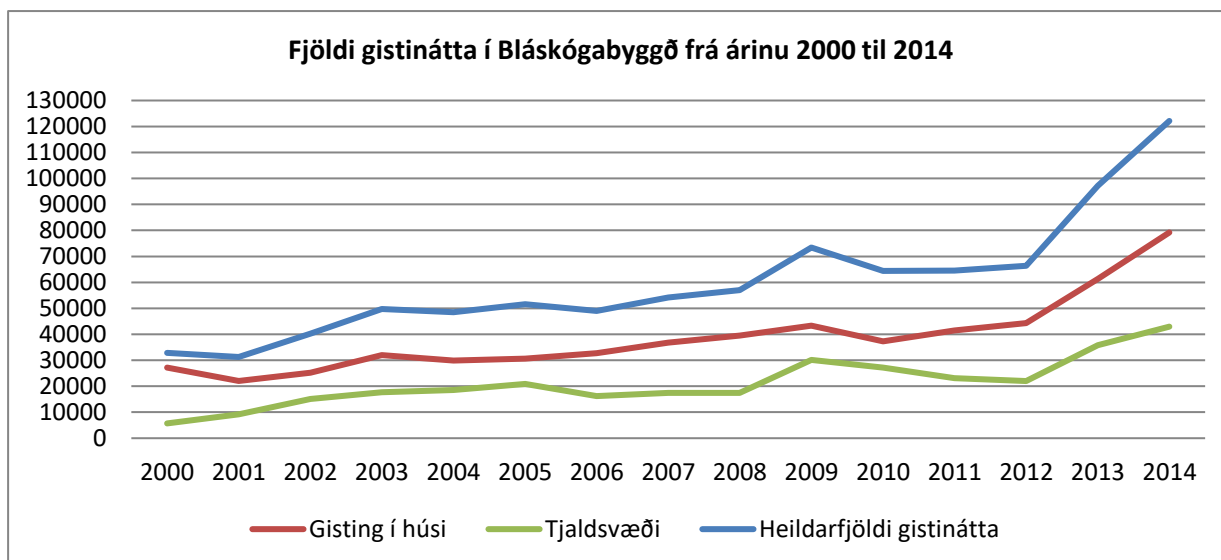
³⁶ (Ferðamálastofa, 2016).

³⁷ (Ferðamálafulltrúi uppsveita Árnessýslu, 2014).

³⁸ (Greiningardeild Arion banka, 2016).

³⁹ (Ferðamálafulltrúi uppsveita Árnessýslu, 2014).

⁴⁰ (Ferðamálastofa, 2016).

Mynd 20. Fjöldi gistinguáttanna í Bláskógabyggð. (Heimild: Hagstofa Íslands, 2015b).

Samkvæmt 6. gr. reglugerðar um veitingastaði, gistinguáttum og skemmtanahald nr. 1277/2016 þá skiptast gistinguáttir í eftirfarandi tegundir eftir búnaði og aðstöðu sem þjóða skal gestum:

„Hótel: Gistinguáttur þar sem gestamóttaka er aðgengileg allan sólarhringinn og veitingar að einhverju tagi framleiddar á staðnum. Fullbúin baðaðstaða skal vera með hverju herbergi.

Stærra gistiheimili: Gistinguáttur með takmarkaða þjónustu þar sem leigð eru út 6 herbergi eða fleiri eða rými fyrir fleiri en 10 einstaklinga. Handlaug skal vera í hverju herbergi og salerni nærliggjandi. Jafnframt skulu gestir eiga aðgang að fullbúinni baðaðstöðu.

Minna gistiheimili: Gistinguáttur með takmarkaða þjónustu þar sem leigð eru út 5 eða færri herbergi eða hefur rými fyrir 10 einstaklinga eða færri. Getur verið gisting á einkaheimili. Ekki er gerð krafa um handlaug í herbergjum. Gestir skulu hafa aðgang að fullbúinni baðaðstöðu.

Gistiskáli: Gisting í herbergjum eða svefnskálum. Hér undir falla farfuglaheimili (hostel).

Fjallaskálar: Gisting í herbergjum eða í svefnskálum staðsett utan alfaraleiðar og almenningur hefur aðgang að, svo sem skálar fyrir ferðamenn, veiðiskálar og sæluhús.

Heimagisting: Gisting á lögheimili einstaklings eða einni annarri fasteign í hans eigu sem hann hefur persónuleg not af.

Íbúðir: Íbúðarhúsnæði sérstaklega ætlað til útleigu til gesta til skamms tíma, sbr. 2. gr. reglugerðar þessarar og fellur ekki undir húsaleigulög. Hér undir falla starfsmannabústaðir og starfsmannabúðir þegar slíkar byggingar eru ekki leigðar út í tengslum við vinnusamning. Íbúðir félagasamtaka eru undanskildar.

Frístundahús: Hús utan þéttbýlis sem er nýtt til tímabundinnar dvalar. Orlofshús félagasamtaka, svo sem stéttarfélag og starfsgreinafélag, eru undanskilin“⁴¹.

Gistinguáttir í byggð í Bláskógabyggð og flokkun þeirra er sýnd á skýringarupprætti nr. 5. Þar er flokkun gistinguáttanna einfölduð en stuðst er við flokkun í framangreindri reglugerð. Ekki eru til upplýsingar um heimagistingu eða íbúðir sem leigðar eru út.

- Hótel.
- Gistiheimili, s.s. ferðaþjónusta bænda og farfuglaheimili.
- Gistiskáli, s.s. orlofshús og gestahús.
- Tjaldsvæði.
- Fjallaskálar.

⁴¹ (Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, 2016).

Mynd 21. Unnið hefur verið að því að bæta aðgengi ferðamanna, m.a. við Gullfoss.

Gististaðir, áætlaður fjöldi herbergja og rúma 2016		
Flokkun	Fjöldi herbergja	Fjöldi rúma
Hótel	190	360
Gistiheimili	150	555
Gistiskáli	27	75
Fjallaskáli	0	255

Bláskógabyggð hefur, ásamt öðrum sveitarfélögum í uppsveitum Árnassýslu, unnið stefnumótun fyrir ferðaþjónustu. Stefnumótunin er komin nokkuð til ára sinna en helstu markmið hennar eru:

- Fjölga ársverkum í ferðaþjónustu.
- Auka tekjur af ferðamönnum.
- Styrkja jákvæða ímynd uppsveitanna.

Í stefnumótuninni er lagt til að í matargerð verði nýtt hráefni sem framleitt er á svæðinu, komið verði á handverks- og listasmiðju, merkingar verði bættar og sett upp fræðsluskilti um sérstæð náttúrufríbærni, sögu- og þjóðsagnastaði. Skálholt verði styrkt sem helsta menningarsetur Suðurlands. Þá verði hvers konar afþreying eflað t.d. í tengslum við nýtingu jarðhita, möguleiki er á ýmis konar söfnum og sýningum, göngu- og skoðunarferðum. Á hálendinu er stefnt að endurbótum á gististöðum, kortlagningu gönguleiða og að bæta þjónustu við þá ferðamenn sem eru á leið á hálendið⁴². Ferðamálastofa hefur kortlagt „Auðlindir íslenskrar ferðaþjónustu“. Í verkefninu var með aðstoð heimafélks kortlagðir staðir þar sem upplifa má staðbundna og einstaka eiginleika í náttúruferðum eða menningu. Skráningin gefur vísbendingar um sérkenni svæða sem hugsanlega má nýta⁴³. Þessir staðir eru sýndir á skýringaruppdrætti nr. 5

Stór hluti erlendra ferðamanna leggur leið sína í Bláskógabyggð en einungs hluti þeirra dvelur þar yfir nótt. Talsvert framboð er á gistingu í sveitarfélaginu en á ársgrundvelli þarf að leggja áherslu á betri nýtingu gististaða. Nokkuð framboð er á afþreyingu fyrir ferðamenn s.s. flúðasiglingar, jöklaferðir, hella-skoðun, jeppaferðir, hestaferðir, veiði, golf og gönguleiðir.

Vegagerðin er með umferðarteljara víða um sveitarfélagið. Á skýringaruppdrætti fyrir ferðaþjónustu er sýnd ársdagsumferð á helstu vegum í Bláskógabyggð. Ársdagsumferð er meðalumferð á dag yfir allt árið. Mest er umferðin á Biskupstungnabraut, Þingvallavegi, Laugarvatnsvegi og Lyngdalsheiðarvegi⁴⁴. Enda tengjast helstu ferðamannastaðir sveitarfélagsins þessum vegum, þ.e. Þingvellir, Geysir og Gullfoss. Helstu ferðaleiðir, vegir, göngu-, reið- og reiðhjólaleiðir eru sýndar á skýringaruppdrætti nr. 1.

3.4 OPINBER ÞJÓNUSTA OG SAMSTARF SVEITARFÉLAGA

Í Bláskógabyggð er veitt margvísleg þjónusta við íbúana. Sveitarfélagið rekur grunn- og leikskóla og hefur samstarf við nágrannasveitarfélög á fjölmörgum sviðum og er nánar vikið að þeim helstu.

Stjórnsýsla

Miðstöð stjórnsýslunnar er í Reykholti, í félagsheimilinu Aratungu. Heilmikið samstarf á sér stað á meðal Bláskógabyggðar og annarra sveitarfélaga Uppsveita Árnassýslu. Sameiginlegur ferðamálafulltrúi Uppsveitanna hefur aðsetur í Aratungu, sameiginlegt tæknisvið Uppsveitanna er með aðsetur á Borg í

⁴² (Rögnvaldur Guðmundsson, 2003).

⁴³ (Ferðamálastofa, 2015b).

⁴⁴ (Vegagerðin, 2015).

Grímsnes- og Grafningshreppi og skipulags- og byggingarfulltrúi Uppsveita Árnessýslu er með aðsetur á Laugarvatni.

Skólar

Bláskógabyggð rekur tvo sjálfstæða grunnskóla, Bláskógaskóla í Reykholti annars vegar og hins vegar Bláskógaskóla á Laugarvatni sem er samrekinn leik- og grunnskóli. Skólaárið 2016-2017 voru 75 grunnskólabörn í Reykholti og 46 á Laugarvatni. Öflugt íþróttastarf á sér stað á skólatíma og í samvinnu við ungmennafélög í sveitarfélaginu. Þá fer tónlistarkennsla á vegum Tónlistarskóla Árnessýslu fram í grunnskólanum.

Í leikskóladeild Bláskógaskóla á Laugarvatni voru 24 nemendur skólaárið 2016-2017. Í Reykholti er rekinn sjálfstæður leikskóli sem heitir Álfaborg. Fjöldi nemenda í Álfaborg veturinn 2016-2017 var 31.

Menntaskólinn að Laugarvatni býður upp á nám á framhaldsskólastigi. Á vorönn árið 2017 stunduðu 145 nemendur nám við skólann. Þá er á Laugarvatni menntasetur á háskólastigi.

Heilsugæslustöðin í Laugarási

Heilbrigðisstofnun Suðurlands starfrækir heilsugæslustöð í Laugarási.

Mynd 22. Menntaskólinn að Laugarvatni.

Brunavarnir Árnessýslu

Að Brunavörnum Árnessýslu standa sveitarfélögin Bláskógabyggð, Flóahreppur, Grímsnes- og Grafningshreppur, Skeiða- og Gnúpverjahreppur, Hrunamannahreppur, Sveitarfélagið Árborg, Hveragerðisbær og Sveitarfélagið Ölfus. Brunavarnir hafa starfsstöðvar á Selfossi, Stokkseyri, Þorlákshöfn, Hveragerði, Laugarvatni, Reykholti, Flúðum og Árnesi, þ.e. slökkviliðsbíla, húsnæði og mannskap.

Sorpstöð Suðurlands bs.

Bláskógabyggð er aðili að Sorpstöð Suðurlands bs. en það er byggðasamlag í eigu 13 sveitarfélaga í Árnes- og Rangárvallasýslum. Hlutverk samlagsins er að annast sorpmóttöku og sorpförgun fyrir aðildarsveitarfélögin. Sveitarfélögin sjá hvert um sig um rekstur gámasvæða og sorphirðu⁴⁵.

Sorpstöð Suðurlands bs. stóð að gerð svæðisáætlunar fyrir starfssvæði sitt. Svæðisáætlunin fjallar um meðhöndlun úrgangs 2005-2020. Með gerð svæðisáætlunar voru skilgreind þau markmið sem vinna skal eftir til þess að auka endurnýtingu og lágmarka förgun úrgangs⁴⁶. Bláskógabyggð samþykkti svæðisáætlunina árið 2005⁴⁷. Sorphirðu hefur verið komið á í Bláskógabyggð og eru allir íbúar með 2 ílát undir sorp. Annars vegar fyrir pappír og hins vegar fyrir annað sorp. Þá eru möguleikar á ýtarlegri flokkun á móttökustöðvum fyrir sorp sem eru á Heiðarbæ vestan Þingvallavatns, á Laugarvatni og í Reykholti⁴⁸.

Vorið 2015 var haldið umhverfisþing í Bláskógabyggð og kallað eftir hugmyndum frá íbúum. Þar kom fram að æskilegt er að lækka kostnað sveitarfélagsins í sorpmálum, lífrænn úrgangur verði jarðgerður á svæðinu og seyra verði nýtt til áburðar⁴⁹.

Veitur

Bláskógaveita sér um rekstur og framkvæmdir við heita- og kaldavatsveitu Bláskógabyggðar. Fráveita Bláskógabyggðar sér um rekstur fráveitukerfis í þéttbýliskjörnum ásamt reglulegri losun rotþróa í sveitarfélaginu⁵⁰.

⁴⁵ (Sorpstöð Suðurlands, 2015).

⁴⁶ (Sorpstöð Suðurlands, 2015).

⁴⁷ (Bláskógabyggð, 2015).

⁴⁸ (Bláskógabyggð, 2015).

⁴⁹ (Björney umhverfisráðgjöf, 2015).

⁵⁰ (Bláskógabyggð, 2015).

Umhverfismál

Bláskógabyggð hefur hafið stefnumótunarvinnu í umhverfismálum. Flokkar sem falla þar undir eru; fráveita, sorp og ásýnd. Vinna hófst í september 2016 og er áætlað að henni muni ljúka í mars 2018.

Skipulags- og byggingarfulltrúi

Embætti skipulags- og byggingarfulltrúa er byggðasamlag sem hefur það hlutverk að annast lögbundin verkefni byggingarfulltrúa og skipulagsfulltrúa á starfssvæðinu. Þau sveitarfélög sem eiga aðild að byggðasamlaginu eru Bláskógabyggð, Grímsnes- og Grafningshreppur, Hrunamannahreppur, Skeiða- og Gnúhverfahreppur, Flóahreppur og Ásahreppur. Embættið er staðsett á Laugarvatni.

Ferðamálafulltrúi

Frá árinu 1996 hefur verið starfandi ferðamálafulltrúi í uppsveitum Árnessýslu. Ferðamálafulltrúi kemur að stefnumótunarvinnu í ferðamálum, hefur umsjón með útgáfu bæklinga, veitir ferðapjónustuaðilum ráðgjöf og stuðlar að samvinnu ferðapjónustuaðila⁵¹.

3.5 SAMSTARF VIÐ SKÓLANA

Í tengslum við aðalskipulagsvinnuna voru nemendur í grunnskólunum og elstu nemendur leikskólanna heimsóttir og kallað eftir hugmyndum frá þeim sem gætu nýst í aðalskipulagsvinnunni. Ýmsar gagnlegar ábendingar komu fram m.a. um hjólabrettasvæði, sundlaugargarð, nýja stíga, malbikun stíga í þéttbýli og göngu-, reið-, og reiðhjólaleiðir.

3.6 RAMMAÁÆTLUN

Í niðurstöðu Rammaáætlunar, um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði (2. áfangi), voru sex virkjanakostir í Bláskógabyggð til umfjöllunar⁵². Í eftirfarandi töflu (Tafla 1) eru taldir upp virkjanakostir í Bláskógabyggð og flokkun þeirra skv. þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða⁵³.

Virkjanakostur	Vatnsfall/jarðvarmi	Flokkun skv. þingsályktun
Hagavatnsvirkjun	Farið við Hagavatn	Biðflokkur
Búðartunguvirkjun	Hvítá í Árnessýslu	Biðflokkur
Haukholtsvirkjun	Hvítá í Árnessýslu	Biðflokkur
Gýgjarfossvirkjun	Jökulfall í Árnessýslu	Verndarflokkur
Bláfellsvirkjun	Hvítá í Árnessýslu	Verndarflokkur
Geysissvæðið	Geysir	Verndarflokkur

Tafla 1. Virkjanakostir í Bláskógabyggð skv. Rammaáætlun, ásamt flokkun virkjanakosta skv. þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða.

Verkefnisstjórn um Rammaáætlun hefur skilað af sér niðurstöðum þriðja áfanga. Flokkun virkjanakosta þar er óbreytt⁵⁴.

⁵¹ (Rögnvaldur Guðmundsson, 2003).

⁵² (Sveinn Björnsson, 2011).

⁵³ (Alþingi Íslands, 2013).

⁵⁴ (Stefán Gíslason ritstjóri, 2016).

4 UMHVERFISSKÝRSLA

Í umhverfisskýrslu eru metin áhrif af þeirri stefnu sem sett er fram í aðalskipulaginu. Áhrifin geta verið jákvæð, neikvæð, óveruleg eða óviss. Einnig er metið hvernig stefnan samræmist aðalskipulögum aðliggjandi sveitarfélaga sem og lögum, reglugerðum og sáttmálum sem lúta að þessum málaflokki.

Hér á eftir er fjallað um matsferlið og þau viðmið sem notuð eru við matið (kafli 4.1). Í kafla 4.3 er lagt mat á umhverfisáhrif mismunandi valkosta.

4.1 MATSFERLI

Markmið laga um umhverfismat áætlana nr. 105/2006 er að „*stuðla að sjálfbærri þróun og draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum og jafnframt að stuðla að því að við áætlanagerð sé tekið tillit til umhverfissjónarmiða. Það skal gert með umhverfismati tiltekinna skipulags- og framkvæmdaáætlana stjórnvalda sem líklegt er að hafi í för með sér veruleg áhrif á umhverfið*“. Samkvæmt 3. grein gilda lögin „*um umhverfismat þeirra skipulags- og framkvæmdaáætlana og breytinga á þeim sem marka stefnu er varðar leyfisveitingar til framkvæmda sem tilgreindar eru í lögum um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000. Skipulags- og framkvæmdaáætlanir skulu vera undirbúnar og/eða samþykktar af stjórnvöldum og unnar samkvæmt lögum eða ákvörðun ráðherra*“⁵⁵.

Þá segir í 12. grein skipulagslaga nr. 123/2010 að „*við gerð skipulagsáætlana skal gera grein fyrir áhrifum áætlunar og einstakra stefnumiða hennar á umhverfið, m.a. með samanburði þeirra kosta sem til greina koma, og umhverfismati áætlunarinnar, ef við á. Þá skal jafnframt við gerð skipulagsáætlana hafa sjálfbæra þróun að leiðarljósi*“⁵⁶.

Í vinnu við mat á umhverfisáhrifum skal í fyrstu ákveða umfang og áherslur matsins. Horft er á hvaða stefnu í aðalskipulaginu er vert að meta m.t.t. umhverfisáhrifa, en þá eru þau atriði skoðuð sem talin eru hafa mest áhrif á umhverfið. Höfð er hliðsjón af leiðbeiningarskjali Skipulagsstofnunar við val á þeim umhverfisþáttum og viðmiðum sem lögð eru til grundvallar matinu⁵⁷. Skoðað er hvort stefnan sem sett er fram í aðalskipulaginu hafi í för með sér umtalsverðar breytingar frá núll kosti, þ.e. stefnu í gildandi aðalskipulagsáætlunum.

4.1.1 Helstu viðmið

Umhverfisviðmið eru þeir mælikvarðar sem stefna aðalskipulagsins er borin saman við, til að geta tekið afstöðu til þess hvort viðkomandi stefna sé talin hafa æskileg eða óæskileg áhrif, veruleg eða óveruleg.

Áhrif af stefnu aðalskipulagsins á einstaka þætti umhverfisins eru metin og gefin einkunn, m.a. eftir því hvort þau eru talin jákvæð eða neikvæð. Forsendur við mat á umhverfisáhrifum byggja á tveimur meginþáttum sem eru:

- Viðmið í lögum og reglugerðum, stefnumótun stjórnvalda og skuldbindingar á alþjóðavísu.
- Greining á einkennum og vægi áhrifa á einstaka umhverfisþætti skv. fyrirbyggjandi gögnum.

Eftirtalin viðmið í lögum og reglugerðum, stefnumótun stjórnvalda og alþjóða skuldbindingar eru lagðar til grundvallar við matið:

Stefna	Samræmi aðalskipulags við stefnur og áætlanir	Markmið í stefnum og áætlunum
Lög		
Lög um umhverfismat áætlana nr. 105/2006	Við áætlanagerð skal taka tillit til umhverfissjónarmiða. Það skal gert með umhverfismati tiltekinna skipu-	1 gr. Að stuðla að sjálfbærri þróun og draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum og jafnframt að stuðla að því að við áætlunargerð sé tekið tillit til umhverfissjónarmiða.

⁵⁵ (Alþingi Íslands, 2006).

⁵⁶ (Alþingi Íslands, 2010).

⁵⁷ (Skipulagsstofnun, 2010).

	lags- og framkvæmdaáætlana stjórnvalda sem líklegt er að hafi í för með sér veruleg áhrif á umhverfið.	
Skipulagslög nr. 123/2010	Ný frístundabyggð verði í tengslum við núverandi byggð og ekki heimiluð á svæðum sem eru verðmæt vegna náttúrufars, sögu eða útivistargildis. Landnýting sé í sátt við náttúruna. Íbúðarhús í dreifbýli skulu byggð í tengslum við núverandi byggð til að nýta sem best veitur og vegi.	1. kafli, 1. gr. b-liður. Að stuðla að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og að koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.
Lög um menningarminjar nr. 80/2012	Áhersla er á að varðveita náttúru- minjar, fornleifar og aðrar söguminjar, sem m.a. rennir styrkari stoðum undir ferðapjónustu. Þetta verði m.a. gert með skráningu og merkingu minja.	Tilgangur laga þessara skv. 1. gr. er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Menningarminjar teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lög þessi ná einnig til staða sem tengjast menningarsögu. Þá kveða löggin á um að allar minjar 100 ára og eldri séu fornminjar sbr. 3. gr. laganna. Þar segir einnig að til fornleifa teljist „hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða manna verk eru á. Samkvæmt 29. gr. laganna þá eru öll hús og mannvirki sem eru eldri en 100 ára friðuð. Í 30. gr. laganna segir að eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits Minjastofnunar Íslands. Í 31. gr. segir að óheimilt sé að gera nokkrar breytingar á friðlýstu húsi eða mannvirki án vitundar Minjastofnunar.
Lög um náttúruvernd nr. 60/2013	Stuðlað verði að verndun lands og góðri umgengni samhliða því að fólki verði gert kleift að njóta þessara verðmæta. Skilgreina þarf helstu náttúruyfyrirbæri til að stuðla að verndun þeirra. Vinna að merkingu og gerð kynningarefnis til að vernda náttúru- og menningarminjar. Ganga skal vel frá mannvirkjum og að þau taki mið af umhverfinu. Útlit og ásýnd bygginga skal falla sem best að nánasta umhverfi. Vegir á aðalskipulaginu eru í samræmi við núverandi vegakerfi Vegagerðarinnar og Samgönguáætlun 2011-2022.	Markmið laganna skv. 1. gr. er að vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags. Þau eiga að tryggja eftir föngum þróun íslenskrar náttúru á eigin forsendum og verndun þess sem þar er sérstætt eða sögulegt og einnig stuðla að endurheimt raskaðra vistkerfa og auknu þoli íslenskra vistkerfa gegn náttúruhamförum og hnattrænum umhverfisbreytingum. Löggin miða jafnframt að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. 3. gr. gerir ráð fyrir að standa vörð um óbyggð víðerni landsins. Óbyggð víðerni er skv. 5. gr. Svæði í óbyggðum, að jafnaði a.m.k. 25 km ² að stærð og í a.m.k. 5 km

		<p>fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tækni- legum ummerkjum, svo sem raflínunum, orku- verum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum.</p> <p>Eftirtaldar jarðmyndanir og vistkerfi njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. laganna og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er: eld- vörp, gervigígar og eldhraun, stöðuvötn og tjarnir, mýrar og flóar, fossar, hverir og aðrar heitar uppsprettur, svo og hrúður og hrúður- breiður, sjávarfitjar og leirur. Samkvæmt 62. gr. skal við vatnsnýtingu og framkvæmdir í eða við vötn leitast við að viðhalda náttúru- legum bakkagróðri við ár og stöðuvötn og haga mannvirkjum og framkvæmdum þannig að sem minnst röskun verði á bökkum og næsta umhverfi vatnsins.</p> <p>Samkvæmt 69. gr eiga mannvirki að falla sem best að svipmóti lands.</p>
Lög um verndun Þingvallavatns og vatnasviðs þess nr. 85/2005	Vatnasviðið er skilgreint sem önnur náttúruvernd og sýnt á skipulags- uppdráttum.	<p>Markmið skv. 1. gr. er að stuðla að verndun lífríkis Þingvallavatns og vatnasviðs þess. 3. gr. Innan verndarsvæðisins er óheimilt að gera nokkuð það sem getur spillt vatni eða mengað það, bæði yfirborðsvatn og grunn- vatn. Umhverfisráðherra setur að höfðu samráði við hlutaðeigandi sveitarstjórnir og iðnaðarráðuneytið nánari reglur um fram- kvæmd vatnsverndunarinnar, þar með talið um jarðrask, byggingu mannvirkja, borun eftir vatni, töku jarðefna, vinnslu auðlinda úr jörðu og ræktunarframkvæmdir, auk reglna um flutning og meðferð hættulegra efna. Landeigendur/ábúendur hafa hefðbundin beitar- og búskaparafnot af nytjalandi sínu.</p>
Lög um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011	Virkjanakostir eru flokkaðir í varúð- arsvæði og aðra náttúruvernd.	<p>Markmið laganna skv. 1. gr. er að tryggja að nýting landsvæða þar sem er að finna virkjun- arkosti byggist á langtímasjónarmiðum og heildstæðu hagsmunamati þar sem tekið er tillit til verndargildis náttúru og menningar- sögulegra minja, hagkvæmni og arðsemi ólíkra nýtingarkosta og annarra gilda sem varða þjóðarhag, svo og hagsmuna þeirra sem nýta þessi sömu gæði, með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.</p>
Lög um verndarsvæði í byggð nr. 87/2015	Nokkrar friðlýstar byggingar eru varðveittar.	<p>Markmið skv. 1. gr. er að stuðla að vernd og varðveislu byggðar sem hefur sögulegt gildi.</p>
Jarðalög nr. 81/2004	Gert er ráð fyrir að góð landbúnað- arsvæði verði áfram nýtt til land- búnaðar.	<p>Markmið skv. 1. gr. er að setja reglur um rétt- indi og skyldur þeirra sem eiga land og nýta það og stuðla að skipulegri nýtingu lands í samræmi við landkosti, fjölþætt hlutverk landbúnaðar og hagsmuni sveitarfélaga og íbúa þeirra, svo og að tryggja svo sem kostur er að land sem vel er fallið til búvörufram- leiðslu verði varðveitt til slíkra nota.</p>
Lög um lax og silungsveiði nr. 61/2006	Við efnistöku úr árfarvegum skal þess gætt að hafa sem minnst áhrif á lífríki ána og valda ekki landbroti.	<p>Samkvæmt 3. gr. laganna er veiðivatn; á eða stöðuvatn sem veiði er í eða mætti í vera ef</p>

	Öll efnistaka nærri ám og vötnum skal unnin í samráði við veiðifélög.	fiskur væri ræktaður þar. Skv. 33. gr. er sérhver framkvæmd í eða við veiðivatn, allt að 100 metrum frá bakka, sem áhrif getur haft á fiskigengd þess, afkomu fiskstofna, aðstæður til veiði eða lífríki vatnsins að öðru leyti, er háð leyfi Fiskistofu.
Lög um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta nr. 58/1998	Hálendið er afréttarland og verður áfram nýtt til beitar með áherslu á sjálfbæra nýtingu. Áhersla er lögð á uppbyggingu helstu vega og að auka öryggi ferðamanna. Leitast skal við að viðhalda lítt snortnu yfirbragði hálendisins.	Gr. 1. Þjóðlenda er landsvæði utan eignarlanda þó að einstaklingar eða lögaðilar kunnir að eiga þar takmörkuð eignarréttindi. Gr. 3. Enginn má hafa afnot af þjóðlendu fyrir sjálfan sig, þar með talið að reisa þar mannvirki, gera jarðrask, nýta hlunnindi, vatns- og jarðhitaréttindi, sbr. þó 5. gr., nema að fengnu leyfi skv. 2. eða 3. mgr. og að uppfylltum skilyrðum laga að öðru leyti. Gr. 5. Þeir sem hafa nýtt land innan þjóðlendu sem afrétt fyrir búfénað eða haft þar önnur hefðbundin not sem afréttareign fylgja skulu halda þeim rétti. Sama gildir um önnur réttindi sem maður færir sönnur á að hann eigi.
Lög umþjóðgarðinn á Þingvöllum nr. 47/2004	Mörk Þingvallapjóðgarðs eru sýnd á skipulagsupprætti.	Gr. 1. Þingvellir við Öxará og grenndin þar skal vera friðlýstur helgistaður allra Íslendinga sem þjóðgarður. Gr. 3. Land þjóðgarðsins skal vera friðað í því skyni að varðveita ásýnd þess sem helgistaðar þjóðarinnar og til að viðhalda eins og kostur er hinu upprunalega náttúrufari. Almenningskostur skal eiga kost á að njóta svæðisins samkvæmt þeim reglum sem Þingvallanefnd setur.
Reglugerðir		
Skipulagsreglugerð nr. 90/2013	Að jafnaði eru ekki heimilaðar byggingarframkvæmdir á svæðum sem eru mikilvæg eða verðmæt vegna náttúrufars, náttúruauðlinda, sögu eða almenns útivistargildis.	Gr. 1. Þróun byggðar og landnotkunar á landinu öllu verði í samræmi við skipulagsáætlanir þar sem efnahagslegar, félagslegar og menningarlegar þarfir landsmanna, heilbrigði þeirra og öryggi er haft að leiðarljósi. Stuðla að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.
Reglugerð um varnir gegn mengun grunnvatns nr. 797/1999	Sett eru fram verndarákvæði til varnar mengunar.	Gr. 1. Markmið reglugerðar þessarar er að koma í veg fyrir mengun grunnvatns af mannavöldum. Einnig er það markmið að takmarka afleiðingar mengunar sem þegar hefur orðið á grunnvatni.
Reglugerð um neysluvatn nr. 536/2001	Lögð er áhersla á að tryggja vatnsgæði til framtíðar og að nægt framboð sé af neysluvatni fyrir íbúa og atvinnustarfsemi.	Gr. 2. Markmiðið er að vernda heilsu manna með því að tryggja að neysluvatn sé heilnæmt og hreint.
Reglugerð um framkvæmd verndunar vatnasviðs og lífríkis Þingvallavatns nr. 650/2006	Gert er ráð fyrir að öll byggð í sveitarfélaginu hafi viðurkenndar rotþrær.	Gr. 1. Markmið er að stuðla að verndun vatnasviðs og lífríkis Þingvallavatns með markmið sjálfbærrar þróunar að leiðarljósi. Að tryggja að innan verndarsvæðisins verði yfirborðsvatni eða grunnvatni ekki spillt eða það mengað, svo sem vegna jarðrasks, byggingar

		mannvirkja, búsetu, borunar eftir vatni, tóku jarðefna, vinnslu auðlinda úr jörðu og ræktunarframkvæmda eða vegna flutninga og meðhöndlunar eiturefna og hættulegra efna. Að tryggja að tegundum, búsvæðum, vistgerðum og líffræðilegri fjölbreytni Þingvallavatns verði ekki spillt og að lífríki þess fái eftir því sem kostur er að þróast eftir eigin lög-málum.
Reglugerð um eldihús alifugla, loðdýra og svína nr. 520/2015	Sett eru ákvæði um fjarlægð eldihúsa frá nálægri byggð.	Gr. 2. Sveitarstjórn tekur ákvarðanir um fjarlægðir með hliðsjón af ákvæðum reglugerðarinnar. Staðsetning eldihúsa skal vera í samræmi við skipulagsáætlanir og skipulagsreglugerð. Fjarlægðarmörk skulu ákvörðuð í skipulagsáætlunum að teknu tilliti til hugsanlegra umhverfisþátta og þeirra lágmarksfjarlægða sem kveðið er á um í reglugerð þessari. Eldihús má aðeins byggja á svæðum sem skipulögð eru fyrir landbúnað, iðnað eða þar sem hefur verið mörkuð stefna í aðalskipulagi um staðsetningu eldihúsa. Við ákvörðun um staðsetningu annarra mannvirkja en eldihúsa, sem eru óháð búrekstri viðkomandi jarðar, svo sem atvinnuhúsnæðis, íbúðar- eða frístundahúsa, skal þess gætt að notkun þeirra geti farið saman við þá starfsemi sem er á viðkomandi stað.
Önnur stefnumörkun		
Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020	<p>Sett eru ákvæði til verndar vatnsvæða.</p> <p>Gert er ráð fyrir göngu-, reið- og reiðhjólaleiðum.</p> <p>Settar eru fram verklagsreglur til að draga úr tjóni af völdum náttúruvár. Markmið er að tryggja upplýsingaflæði til íbúa og ferðamanna.</p> <p>Nokkur svæði eru sett undir hverfisvernd vegna sérstæðs gróðurs og fuglalífs.</p> <p>Áfram verður unnið að stöðvun gróður- og jarðvegseyðingar og endurheimt landgæða, m.a. með landgræðslu.</p> <p>Leitast verði við að efla skógrækt- og skjólbeltarækt.</p> <p>Heimild er fyrir byggingu vindrafstöðva og sólarcella að ákveðinni stærð, einnig vatnsaflsvirkjanir allt að 1 MW.</p> <p>Gert er ráð fyrir að landnýting sé í sátt við náttúruna og misbjóði henni ekki með ofbeit, mengun eða á annan hátt.</p> <p>Unnið verði að umbótum í sorphirðu m.a. með meiri flokkun og endurvinnslu.</p>	<p>Kafli 1, Heilnæmt andrúmsloft. Íbúar búi við heilnæmt andrúmsloft og loftmengun af völdum umferðar, iðnaðar og annarrar starfsemi verði haldið í lágmarki. Kafli 2, Hreint og heilnæmt ferskvatn. Allir íbúar landsins eigi kost á nægu heilnæmu vatni til neyslu og annarra nytja. Mengun í ám og vötnum verði svo lítil að hún hafi ekki áhrif á vistkerfi ferskvatns, fiskgengd eða útivistargildi. Kafli 5, Útivist í sátt við náttúruna. Tekið verði tillit til útivistargildis svæða við skipulag og ákvarðanir um landnýtingu. Kafli 6, Varnir gegn náttúruvá. Allir íbúar landsins búi við ásættanlegt öryggi með tilliti til náttúruvár. Landnýtingu verði hagað með tilliti til náttúruvár. Kafli 7, Vernd lífríkis Íslands. Viðhaldið verði fjölbreytileika tegunda og vistgerða. Kafli 8, Vernd sérstæðra jarðmyndana. Fjölbreytni jarðmyndana verði varðveitt með því að vernda þær sem eru sérstakar eða einstakar á svæðis-, lands- eða heimsvísu. Kafli 9, Vernd víðerna. Tryggt verði að stór samfelld víðerni verði áfram að finna í óbyggðum Íslands. Kafli 11. Sjálfbær gróðurnýting og endurheimt landgæða. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Beit verði stjórnað með tilliti til nýtingarpóls. Unnið verði að landgræðslu og hraðfara jarðvegs-eyðing stöðvuð. Nytjaskógar verði til að efla</p>

		byggð og atvinnu og falli sem best að landslagi og vistkerfi landsins. Kafli 12. Aukin nýting endurnýjanlegra orkugjafa. Endurnýjanlegar orkuauðlindir landsins verði nýttar með hagkvæmni- og umhverfissjónarmið að leiðarljósi. Kafli 13. Minnkun og bætt meðhöndlun úrgangs. Dregið verði úr myndun úrgangs og stuðlað að endurvinnslu. Kafli 17. Vernd líffræðilegrar fjölbreytni. Öll nýting náttúrunnar fari fram á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.
Stefnuyfirlýsing ríkisstjórnar	Nokkur svæði eru á náttúruminjaskrá eða undir hverfisvernd. Heimild er fyrir byggingu vindraftstöðva og sólarsella að ákveðinni stærð.	Ísland verði í fararbroddi í umhverfismálum á heimsvísu og öðrum þjóðum fyrirmynd á sviði umhverfisverndar. Ísland hefur sérstöðu í umhverfismálum í krafti ósnortinnar náttúru og sjálfbærrar nýtingar endurnýjanlegra auðlinda. Lögð er áhersla á að náttúruvernd og nýting náttúrunnar fari saman.
Aðalskipulag Hrunamannahrepps 2016-2032	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	
Aðalskipulag Skeiða- og Gnúpverjahrepps 2004-2016	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	
Aðalskipulag Grímsnes- og Grafningshrepps 2008-2020	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum. Ósamræmi er í opinberum gögnum hvað varðar sveitarfélagamörk milli Bláskógabyggðar og Grímsnes- og Grafningshrepps. Svæðið sunnan Hrafnabjarga er innan Bláskógabyggðar þó opinber sveitarfélagamörk segi annað. Grímsnes- og Grafningshreppur hefur samþykkt að sveitarfélagamörk við Bláskógabyggð verði sýnd skv. IS50v gögnum Landmælinga Íslands. Þegar aðalskipulög beggja sveitarfélaga hafa verið staðfest verða sveitarfélagamörkin skoðuð nánar og leiðrétt ef tilefni er til. Aðalskipulög sveitarfélaganna verða aðlöguð að þeirri breytingu ef þarf.	
Aðalskipulag Mosfellsbæjar 2011-2030	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	
Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	
Aðalskipulag Kjósarhrepps 2005-2017	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum, fyrir utan að óvissa er um hvort sveitarfélagamörk séu rétt.	
Aðalskipulag Hvalfjarðarsveitar 2008-2020	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	

Aðalskipulag Borgarbyggðar 2010-2022	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	
Aðalskipulag Húnavatnshrepps 2010-2022	Samræmi er milli aðalskipulaganna á sveitarfélagamörkum.	
Náttúruverndaráætlun Alþingis 2009-2013 og Náttúruminjaskrá	Náttúruverndarsvæði eru sýnd á skipulagsuppráttum og umfjöllun um þau í greinargerð.	Í náttúruverndaráætlun og Náttúruminjaskrá eru afmörkuð sérstök svæði m.t.t. náttúru-fars og mörkuð stefna um verndun. Að mestu leyti byggja þær á greiningu og mati sérfræðinga sem hafa rannsakað náttúrufar landsins og metið verndargildi þess. Náttúruverndaráætlun gerir ráð fyrir að unnið verði að friðlýsingu Geysissvæðisins. Við stefnumörkun hefur verið tekið mið af náttúruverndaráætlun og Náttúruminjaskrá.
Samgönguáætlun 2011-2022 og tillaga til þingsályktunar um fjögurra ára samgönguáætlun fyrir árin 2015-2018	Gert er ráð fyrir endurgerð Reykjavegar og Uxahryggjavegar og áframhaldandi endurgerð Kjósaskarðsvegar. Auk þess er gert ráð fyrir færslu Biskupstungnabrautar suður fyrir Geysissvæðið. Tenging Kaldadalsvegar við Þingvallaveg verði færð til vesturs. Kjalvegur færist til vestur á sunnanverðum Bláfellshálsi og tenging Skálpanesvegar við Kjalveg færst sunnar.	Í Samgönguáætlun og þingsályktunartillögum er gert ráð fyrir endurgerð Reykjavegar og að hann verði lagður bundnu slitlagi, haldið verði áfram endurgerð Kjósarskarðsvegar og unnið að endurgerð Uxahryggjavegar og lagt á hann bundið slitlag. Kjalvegur og Kaldadalsvegur eru skilgreindir sem stofnvegir á hálendi. Markmið: Samgöngur styrki uppbyggingu og þróun þjónustusvæða í öllum landshlutum. Hugað verði sérstaklega að þörfum ferðaþjónustu við uppbyggingu og rekstur samgöngukerfisins.
Þjóðgarðurinn á Þingvöllum – Stefnumörkun	Tekið er tillit til stefnu þjóðgarðsins.	Unnið er að endurskoðun stefnumörkunar fyrir þjóðgarðinn.
Rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði	Fjallað er um virkjanakosti skv. Rammaáætlun.	Nú liggur fyrir niðurstaða 2. áfanga rammaáætlunar þar sem m.a. voru til umfjöllunar 6 mögulegir virkjanakostir í Bláskógabyggð.
Þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða	Virkjanakostir í biðflokki eru skilgreindir sem varúðar- og öryggissvæði og virkjanakostir í verndarflokki sem önnur náttúruvernd.	Í tillögnum voru virkjanakostir skv. Rammaáætlun flokkaðir í verndarflokk, biðflokk og orkunýtingarflokk. Samkvæmt gr. 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013, þá ber að skilgreina virkjanakosti í biðflokki sem varúðar- og öryggissvæði og svæði í verndarflokki sem aðra náttúruvernd.
Þingsályktun um landsskipulagsstefnu 2015-2026	Heimilt er að byggja íbúðarhús í dreifbýli í tengslum við núverandi bæjartorfur til að vegir og veitur nýtist sem best. Heimilúð er uppbygging ýmis konar atvinnustarfsemi á landbúnaðarsvæðum. Einkum er horft til starfsemi í tengslum við ferðaþjónustu, greiðasölu, afurðasölu eða léttan iðnað sem fellur vel að landbúnaðarstarfsemi. Gert er ráð fyrir uppbyggingu helstu leiða á hálendinu og skilgreindar eru	Skipulag í dreifbýli gefi kost á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til ræktunar, ferðaþjónustu og útivistar í sátt við náttúru og landslag. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar og samþættri stefnu um byggðapróun. Í dreifbýli tengist fjölgun íbúða fremur búrekstri eða annarri staðbundinni landnýtingu eða atvinnustarfsemi. Mörkuð verði stefna um yfirbragð byggðar og tekið tillit til staðháttu og landslags. Gætt verði að hagkvæmni varðandi samgöngur og veitur og ekki gengið að

	<p>fjölbreyttar göngu- og reiðleiðir ásamt reiðhjólaleiðum.</p> <p>Byggð verður upp aðstaða fyrir ferðamenn á hálendinu en þess gætt að mannvirki hafi sem minnst umhverfisáhrif og falli vel að landi á hverjum stað.</p> <p>Heimilt er að setja upp fjarskiptamannvirki.</p> <p>Settar eru verklagsreglur sem ættu að draga úr tjóni í jarðskjálftum og á hættusvæðum vegna vatnsflóða og ofanflóða.</p> <p>Gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu í ferðaþjónustu.</p> <p>Sett er fram stefna um umhverfi og yfirbragð byggðar í dreifbýli og mannvirkja á hálendi.</p>	<p>Óþörfu á svæði sem eru verðmæt til landbúnaðar eða vegna náttúruverndar. Flokkun landbúnaðarlands, landslagsgreining og vistgerðaflokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. Stuðlað verði að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið. Mannvirki vegna orkuvinnslu og orkuflutnings falli sem best að landslagi og annarri landnotkun. Áhersla er lögð á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta. Skilgreindar verði göngu- reið- og reiðhjólaleiðir. Landnotkun stuðli að öryggi almennings gagnvart náttúruvá og loftslagsbreytingum.</p> <p>Hálendið. Áhersla á verndun víðerna, landslagsheilda, vistgerða. Mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálendisins sem minnst. Sjálfbær gróðurframvinda. Uppbygging ferðamannaaðstöðu stuðli að góðri aðstöðu ferðafólks á miðhálendinu, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. Viðhald og frekari uppbygging samgöngukerfis á miðhálendinu stuðli að góðu aðgengi að hálendinu og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun. Orkulindir á miðhálendinu verði nýttar með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi, sérstaklega með tilliti til verndunar víðerna. Skipulag gefi kost á uppbyggingu fjarskiptamannvirkja til að tryggja örugg fjarskipti, um leið og gætt verði að áhrifum á náttúru og landslag. Við skipulagsgerð á miðhálendinu verði tekið tillit til öryggis vegna náttúruvá.</p>
Tillaga til þingsályktunar um mótun stefnu stjórnvalda um flokkun, vernd og skráningu ræktunarlands	<p>Góð landbúnaðarsvæði verða áfram nýtt til landbúnaðar.</p> <p>Stefnt er að flokkun landbúnaðarlands á skipulagstímanum.</p>	<p>Markmiðið er að stuðla að því að gerð verði áætlun um vernd góðs ræktunarlands í merkingunni ræktað eða ræktanlegt land, enda er það mikilvæg, takmörkuð auðlind sem ýmist getur eyðst, rýrnað eða vaxið.</p>
SAGA jarðvangur í Borgarfirði	<p>Aðalskipulagið er í samræmi við stefnumörkun fyrir jarðvanginn hvað varðar göngu- og reiðleiðir.</p>	<p>Stefnumörkun fyrir útivist og ferðaþjónustu. Gert er ráð fyrir fjölda göngu- og reiðleiða.</p>
Vegvísir í ferðaþjónustu	<p>Skipulagið gerir ráð fyrir uppbyggingu fjallaskála, göngu- og reiðleiðum og endurbótum á hálendisvegum. Einnig þarf að fjölga afþreyingarmöguleikum til að ferðamenn dvelji lengur á svæðinu.</p> <p>Ganga skal vel frá mannvirkjum og útlit og ásýnd falla sem best að nánasta umhverfi.</p>	<p>Áfangastaðir ferðamanna verði skilgreindir í aðalskipulagi. Á áfangastöðum verði hugað að náttúru- og minjavernd, sjálfbærni áfangastaða, þjónustu, landvörslu, viðhaldi og uppbyggingu sem fellur vel að landslagi. Umferð ferðamanna verði stýrt ef þörf krefur, m.a. til að létta álagi af svæðum. Góðar og öruggar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og æskilegt er að skilgreina ferðamannaleiðir.</p>

Verndaráætlun fyrir minjasvæðið í Skálholti	Verndarsvæðið er sett undir hverfisvernd vegna menningarminja. Gert er ráð fyrir að merkir minja- og sögustaðir verði merktir og gerðir aðgengilegir.	Afmarkað er verndarsvæði sem tekur yfir friðlýstar og friðaðar menningarminjar auk friðhelgaðs svæðis umhverfis þær. Tryggja verndun fornleifa í Skálholti á sem bestan hátt og veita leiðsögn um samspil verndunar, nýtingar, skipulags og reksturs.
Samningar		
Ramsar samningur um votlendi	Nokkur votlendissvæði eru sett undir hverfisvernd.	Samningurinn gerir ráð fyrir verndun og skynsamlegri nýtingu votlendissvæða í heiminum, sérstaklega sem lífsvæði fyrir votlendisfugla.
Samningur um líffræðilega fjölbreytni	Með því að staðsetja framkvæmdir utan verndarsvæða er verið að vernda líffræðilega fjölbreytni.	Samningurinn hefur það þrjúþætta markmið að vernda líffræðilega fjölbreytni, að tryggja að nýting lífrænna auðlinda sé sjálfbær og að arðinum af nýtingu þeirra sé skipt með réttlátum hætti.
Rammasamningur SP um loftslagsbreytingar	Skógrækt og landgræðsla stuðla að bindingu kolefnis í jarðvegi. Framleiðsla matvæla í heimabyggð dregur úr útblæstri vegna flutninga á matvælum.	Að koma í veg fyrir hættulega röskun á loftslagskerfinu af mannavöldum, og tryggja þannig að matvælaframleiðslu í heiminum verði ekki stefnt í hættu og að efnahagsþróun geti haldið áfram á sjálfbæran máta.
Parísarsamkomulagið	Skógrækt og landgræðsla stuðla að bindingu kolefnis í jarðvegi. Framleiðsla matvæla í heimabyggð dregur úr útblæstri vegna flutninga á matvælum.	Parísarsamkomulagið skyldar þær 195 þjóðir sem skrifuðu undir til að vinna saman að því að halda hnattrænni hlýnun af mannavöldum innan 2°C marksins, með aukamarkmið að reyna að stefna að því að halda því innan 1,5°C. Það inniber líka að það þarf að stoppa aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda eins fljótt og hægt er og ná jafnvægi á milli losunar og bindingar.

Í kafla 4.2 eru bornir saman mismunandi valkostir fyrir stefnu aðalskipulagsins. Einstök stefnumið voru valin með tilliti til þess hvar búast má við áhrifum á umhverfið og áhrif þeirra borin saman við núll kost. Núll kostur er ýmist sú stefna sem sett er fram í gildandi aðalskipulagi eða núverandi ástand.

4.2 TILKYNNINGA- EÐA MATSSKYLDAR FRAMKVÆMDIR Í AÐALSKIPULAGSTILLÖGUNNI

Aðalskipulagstillagan markar stefnu um ýmsar framkvæmdir sem tilgreindar eru í flokki A, B og C í lögum nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Framkvæmdir í flokki A eru ávallt háðar mati á umhverfisáhrifum. Framkvæmdir í flokki B og C kunna að hafa umtalsverð umhverfisáhrif og er metið í hverju tilfelli hvort þær skuli háðar mati á umhverfisáhrifum. Fyrirhugaðar framkvæmdir innan sveitarfélagsins sem mögulega falla undir þennan flokk eru taldar upp í eftirfarandi töflu:

Stefna	Flokkur framkvæmda skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000.	Skýring
Efnistaka	A	Efnistaka þar sem áætlað er að raska 50.000 m ² svæði eða stærra og efnismagn er 150.000 m ³ eða meira.
Efnistaka	B	Efnistaka þar sem áætlað er að raska 25.000 m ² svæði eða stærra og efnismagn er 50.000 m ³ eða meira.

Efnistaka	C	Efnistaka þar sem áætlað er að raska minna en 25.000 m ² svæði eða efnismagn er minna en 50.000 m ³ .
Geldingafell og Mosaskarð Fyrirhugaðar þjónustumiðstöðvar í byggð	B	Þjónustumiðstöðvar fyrir ferðamenn á hálendi og á verndarsvæðum á láglandi utan þéttbýlis, orlofsþorp, hótél og tengdar framkvæmdir utan þéttbýlis.
Tjaldsvæði og hjólhýsasvæði	B	Varanleg tjaldsvæði og hjólhýsasvæði sem eru 10 ha eða stærri.
Tjaldsvæði og hjólhýsasvæði	C	Varanleg tjaldsvæði og hjólhýsasvæði allt að 10 ha.
Biskupstungnabraut við Geysi	A	Nýir vegir sem eru 10 km eða lengri. Enduruppbygging vega þar sem samanlögð nýlagning utan eldra vegsvæðis er a.m.k. 10 km að lengd.
Biskupstungnabraut við Geysi Kaldadalsvegur á Þingvöllum	B	Nýir vegir utan þéttbýlis á verndarsvæðum.
Iðnaðarsvæði	B	Iðjuver til framleiðslu á rafmagni, gufu og heitu vatni og varmavinnsla úr jarðhitasvæðum sem nemur 2.500 kW hráafli eða meira.
Stakar framkvæmdir	C	Vatnsaflsvirkjanir með uppsett rafafli allt að 200 kW.
Stakar framkvæmdir	C	Vindrafstöðvar með minna en 2 MW rafafli.

4.2.1 Umhverfispættir

Umhverfispáttur er tiltekinn þáttur, s.s. gróðurfar, landslag eða félagslegir þættir, sem taldir eru geta orðið fyrir áhrifum af framkvæmdum og aðgerðum sem leiðir af þeirri stefnu sem skoðuð er hverju sinni. Í matslýsingu voru tilteknir þeir umhverfispættir sem líklegt væri að yrðu valdir til umfjöllunar í umhverfisskýrslu.

Metið er hvort og þá hvaða áhrif valkostir í stefnu aðalskipulagsins hafa á neðangreinda þætti:

- Náttúra; dýralíf og gróður, vistfræði og víðerni. Metið er hvort stefna skipulagsins hafi áhrif á náttúrfar svæðisins og hvort það sé til bóta, t.d. „bættir“ uppgræðsla og plöntun gróður og dýralíf og þar með vistkerfið í heild, þó það hafi áhrif á þá vistfræði sem fyrir er á svæðinu.
- Samfélag; efnahagur, atvinna, útivist, ferðamennska, byggð, landnotkun. Horft er til áhrifa á samfélagið í heild og hvort framkvæmd stefnunnar komi til með að styrkja byggð, bæta lífsgæði íbúa á svæðinu og efla þjónustu við íbúa og ferðamenn.
- Samgöngur; vegir og brýr, reið- og gönguleiðir, reiðhjólaleiðir. Skoðuð eru áhrif stefnunnar á núverandi og nýjar leiðir.
- Heilsa og öryggi; mengun, náttúruvá, grunnvatn, umferðaröryggi. Skoðað er hvort hætta er á mengun af völdum stefnunnar, hvort umferðaröryggi kemur til með að batna og hvort stefna skipulagsins geti stuðlað að betra heilsufari meðal íbúa og ferðamanna.
- Minjar; menningarminjar, náttúruminjar, verndarsvæði. Metið er hvort minjum og verndarsvæðum stafi hætta af stefnu skipulagsins.

Í kafla 4.2 eru bornir saman mismunandi valkostir fyrir stefnu aðalskipulagsins. Í umhverfismati áætlað ber að fjalla um svokallaðan núll-kost og bera stefnu skipulagsins saman við hann, eftir því sem við á. Núll kostur „felur í sér lýsingu á ástandi umhverfisins, eins og búast má við að það þróist ef ekki kemur til framfylgdar áætlunarinnar. Í einhverjum tilfellum getur samanburður við núll-kostinn falist í samanburði við framfylgd gildandi áætlunar“⁵⁸.

⁵⁸ (Skipulagsstofnun, 2007).

4.3 MAT Á UMHVERFISÞÁTTUM

Nýtt aðalskipulag er að miklu leyti uppfærð skipulagsáætlun í samræmi við ný skipulagslög nr. 123/2010 og nýja skipulagsreglugerð nr. 90/2013.

Nýir landnotkunarflokkar bætast við skv. nýrri skipulagsreglugerð. Íþróttasvæði voru almennt skilgreind innan opinna svæða til sérstakra nota eða þjónustusvæða, sem nú kallast samfélagsþjónusta. Annar nýr landnotkunarflokkur er afþreyingar- og ferðamannasvæði en þar undir falla t.d. skemmtigarðar, tjaldsvæði, flestir fjallaskálar og ferðamannastaðir.

Í mars 2016 samþykkti Alþingi landsskipulagsstefnu sem ætlað er að marka stefnu ríkisins 2015 – 2026. Landsskipulagsstefna markar stefnu um skipulag á miðhálandi Íslands, í dreifbýli, búsetumynstri og dreifingu byggðar og á haf- og strandsvæðum. Vinnuhópur telur að þrátt fyrir að landsskipulagsstefnan hafi komið inn seint á vinnsluferli aðalskipulagstillögunnar, þá sé aðalskipulagið í ágætu samræmi við þá stefnu sem þar er sett fram.

Ný náttúruverndarlög, nr. 60/2013, tóku gildi í apríl 2016. Ekki er um verulega breytingar að ræða sem snerta aðalskipulagstillöguna en þó er gert ráð fyrir breyttri skilgreiningu víðerna frá því sem var í eldri lögum. Afmörkun víðerna er ekki sýnd í aðalskipulagstillögunni enda hefur slík afmörkun ekki verið unnin af þar til bærum aðilum sbr. landsskipulagsstefnu.

Á fundum vinnuhóps var fjallað um mögulega landnotkun í sveitarfélaginu, hvaða valkostir gætu komið til greina og kostir þeirra og gallar metnir. Gerð er grein fyrir þeirri vinnu hér að aftan (kaflar 4.3.1 til 4.3.8) ásamt samanburði valkosta. Niðurstaða þessarar vinnu var svo nýtt til að marka ákjósanlega stefnu um landnotkun í sveitarfélaginu, þar sem tekið er tillit til og reynt að draga úr neikvæðum áhrifum eins og kostur er.

Samanburður valkosta er settur fram í töflum þar sem áhrifin eru metin m.t.t. til umhverfisþátta og útskýring er á niðurstöðunum í texta. Við greiningu á einkennum og vægi áhrifa á einstaka umhverfisþætti er notast við eftirfarandi skilgreiningu:

+	Stefna skipulags hefur jákvæð áhrif.
0	Stefna skipulags hefur óveruleg áhrif
-	Stefna skipulags hefur neikvæð áhrif
?	Stefna skipulags hefur óviss áhrif

Bornir eru saman valkostir fyrir eftirtalda landnotkun:

Samgöngur

- Helstu hálendisvegir verða byggðir upp, lagðir bundnu slitlagi og ár brúaðar. Breytingar verða á Kjalvegi á Bláfellshálsi og suðurhluti Kaldadalsvegur verður færður vestur fyrir Hvannagjá.
- Færsla Biskupstungnabrautar suður fyrir Geysi.

Efnistökusvæði

- Ný efnistökusvæði með Kjalvegi.

Endurheimt Hagavatns

- Endurheimt Hagavatns til að draga úr uppblæstri og sandfoki og Hagavatnsvirkjun.

Ferðamannastaðir

- Ný skálasvæði suðvestan við Geldingafell og austan við Mosaskarð og uppbygging ferðapjónustu á þessum stöðum.
- Nýtt verslunar- og þjónustusvæði við Snókagjá á Þingvöllum, stækkun verslunar- og þjónustusvæðis á Hakinu. Dregið verður úr þjónustu í núverandi þjónustumiðstöð. Meginsvæði Þingvalla er skilgreint sem afþreyingar- og ferðamannasvæði.
- Ný verslunar- og þjónustusvæði í dreifbýli.

Stakar framkvæmdir

- Heimilaðar eru stakar framkvæmdir s.s. íbúðar- og frístundahús, vindrafstöðvar, litlar vatnsaflsvirkjanir og fjarskiptamöstur. Einnig ýmsar veituframkvæmdir, uppbygging áningarstaða og atvinnustarfsemi upp að ákeðnum mörkum.

4.3.1 Samgöngur

Í gildandi Aðalskipulagi Biskupstungnahrepps 2000-2012 er gert ráð fyrir frekari endurbótum á Kjalvegi. Í gildandi Aðalskipulagi Þingvallasveitar 2004-2016 er gert ráð fyrir endurbótum á Kaldadalsvegi. Báðir vegirnir eru skilgreindir sem stofnvegir á hálendi skv. þingsályktun um samgönguáætlun fyrir árin 2011-2022⁵⁹. Samkvæmt 8. gr. vegalaga nr. 80/2007 eru stofnvegir á hálendi mikilvægir fyrir flutninga og ferðaþjónustu⁶⁰. Vegagerðin hefur undanfarin ár unnið að uppbyggingu og endurbótum á báðum þessum vegum. Lagt hefur verið bundið slitlag á Kjalveg norður að Sandá og sömuleiðis er komið slitlag á Kaldadalsveg, frá Þingvöllum norður að Uxahryggjarvegi. Að stórum hluta er búið að byggja Kjalveg upp frá Sandá að Árbúðum. Stefna sveitarstjórnar er að haldið verið áfram uppbyggingu á helstu hálendisvegum í Bláskógabyggð.

Umferð um Geysissvæðið hefur aukist gífurlega samfara fjölgun ferðamanna. Unnið hefur verið að því að skoða möguleika á færslu Biskupstungnabrautar framhjá Geysissvæðinu til að bæta öryggi gangandi fólks og einnig bílaumferðar.

Uppbygging helstu hálendisvega

Stefna sveitarstjórnar er að haldið verði áfram endurbótum á Kjalvegi og Kaldadalsvegi sem og öðrum helstu hálendisvegum í sveitarfélaginu, s.s. Kerlingarfjallavegi. Gert er ráð fyrir að vegirnir verði byggðir lítilliga upp úr landinu, yfirborð þeirra verði varanlegt og ár og lækir brúaðir. Markmiðið með uppbyggingu veganna er að þeir losi auðveldlega af sér vatn og séu færir lengur fram á haustið.

Í könnun sem gerð var sumarið 2015 kom fram að 45% svarenda vildu að Kjalvegur yrði uppbyggður, lagður slitlagi og brúaður. Hvað Kaldadalsveg varðar þá vildu 33% svarenda að hann yrði byggður upp og lagður slitlagi. Í sömu könnun voru ferðaþjónustuaðilar spurðir áhlits á endurbótum á hálendisvegum. Allir sem spurðir voru vildu sjá endurbætur á Kjalvegi og margir að hann yrði byggður upp og ár brúaðar. Nánast allir vildu endurbætur á Kaldadalsvegi og margir vildu sjá hann lítilliga uppbyggðan og með slitlagi⁶¹.

Ráðgert er að breyta legu Kjalvegar frá Grjótá og upp á Bláfellsháls, vegurinn verður færður á snjóléttara svæði og eykur þannig líkur á öflugri vetrarferðamennsku á Kili og Langjökli. Veglínan hefur verið skoðuð lauslega af Vegagerðinni.

Gert er ráð fyrir að suðurhluti Kaldadalsvegar verði færður til vesturs, vestur fyrir Hvannagjá og tengist Þingvallavegi þar, jafnframt eru lagfærðar krappar beygjur á veginum. Með þessu er verið að færa umferðina út fyrir meginsvæði Þingvalla og tengja veginn við fyrirhugaða færslu núverandi þjónustumiðstöðvar á nýjan stað (kafli 4.3.4).

Að öðru leyti er gert ráð fyrir að vegirnir verði í megindrattum á svipuðum stað og þeir eru í dag, þó einhverjar beygjur kunni að verða rúnnaðar af.

⁵⁹ (Alþingi Íslands, 2012).

⁶⁰ (Alþingi Íslands, 2007).

⁶¹ (Rögnvaldur Guðmundsson, 2015).

Umferð um helstu fjallvegi								
	2015		2010		2005		2000	
	SDU	VDU	SDU	VDU	SDU	VDU	SDU	VDU
Kjalvegur (frá Gullfossi að Hagavatnsvegi)	409	83	142	6	100	9	90	8
Kerlingarfjallavegur	42	0	43	1	31	2	28	1
Kaldadalsvegur, suðurhluti	222	0	224	25				

Tafla 2. Meðalumferð á dag um helstu hálendisvegi í Bláskógabyggð. Annars vegar yfir sumarmánuðina (SDU) og hins vegar vetrarmánuðina (VDU). (Ekki eru til tölur fyrir sama hluta Kaldadalsvegur árin 2000 og 2005). Heimild: Vegagerðin 2015b.

Í Tafla 2 er sýnd meðalumferð á dag um helstu fjallvegi í Bláskógabyggð. Þar sést að meðalumferð um Kjalveg yfir sumartímamann hefur fjórfaldast frá árinu 2005 og að meðalumferð á dag yfir vetrarmánuðina var 83 bílar á dag árið 2015. Samkvæmt upplýsingum frá ferðapjónustuaðilum í Skálpanesi er áætlað að um 80 þúsund ferðamenn komi þangað árlega.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Markmiðið er að vernda fjölbreytni íslenskrar náttúru ásamt sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. Standa vörð um óbyggð víðerni og vernd ákveðinna jarðmyndana og vistkerfa. Mannvirki skulu falla sem best að svipmóti lands.

Velferð til framtíðar, sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Tekið verði tillit til útivistargildis svæða við skipulag og ákvarðanir um landnýtingu. Öll nýting náttúrunnar fari fram á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálendisins sem minnst. Uppbygging ferðamannaáðstöðu stuðli að góðri áðstöðu ferðamanna á miðhálendinu, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. Viðhald og uppbygging samgöngukerfis á miðhálendinu stuðli að góðu aðgengi. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

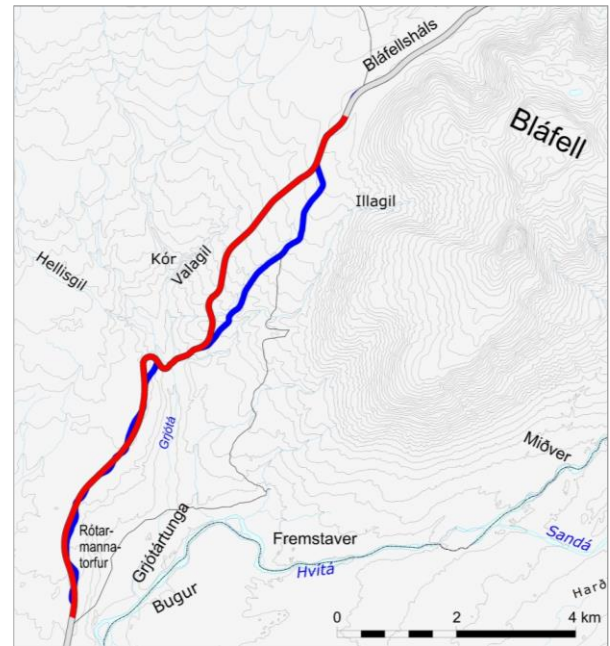
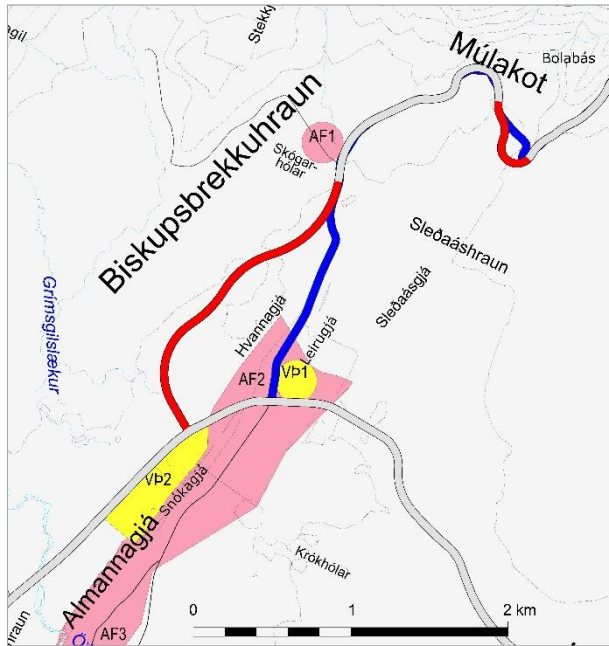
Vegvísir í ferðapjónustu. Skilgreindir verði áfangastaðir ferðamanna. Hugað verði að náttúru- og minjavernd, sjálfbærni staða, þjónustu, landvörslu, viðhaldi og uppbyggingu sem fellur vel að landslagi. Góðar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og skilgreina ferðamannaleiðir.

Samgönguáætlun. Gert er ráð fyrir árlegu fjármagni til sveitarfélaga til viðhalds landsvega.

Samanburður – endurbætur á hálendisvegum

Bornir eru saman eftirfarandi kostir:

- Núll kostur – haldið verði áfram endurbótum á Kjalvegi, Kaldadalsvegi og öðrum helstu hálendisvegum í sveitarfélaginu. Þeir verði byggðir lítillega upp, yfirborð þeirra verði varanlegt og ár og lækir brúaðar. Kjalvegur og Kaldadalsvegur færðir til á stuttum köflum.
- Vegirnir verða áfram eins og þeir eru í dag, niðurgrafnir, holóttir og vatnsföll óbrúuð.

Mynd 23. Bláar línur sýna þá hluta vega sem verða lagðir af. Rauðar línur sýna vegi eftir breytingu. Breyting á Kaldadalsvegi t.v. og Kjalvegi t.h.

Samanburður valkosta –Endurbætur á hálandisvegum		
Valkostir -> Umhverfis-þættir	Núll kostur - endurbættir vegir	Óbreyttir vegir
Náttúra	Kemur í veg fyrir utanvegaakstur.	Engin áhrif á víðerni.
	Endurbótum á vegum fylgir rask. Meiri ásókn verður á viðkvæm svæði.	Hætta á utanvegaakstri vor og haust þegar snjór og bleyta er í vegum en þurrt til hliðar við þá.
	Óvist hvort lítillega uppbyggðir vegir skerði víðerni. Uppbyggðir vegir gætu haft neikvæð áhrif á upplifun hálandisins sem óbyggðs svæðis.	
Samfélag	Vegirnir opnast fyrr á vorin sem lengir ferðamannatímamann.	Óbreytt aðgengi að hálandinu dregur úr fjölda þeirra ferðamanna sem þangað komast. Meiri friður fyrir ferðamenn sem vilja njóta einveru og kyrrðar.
	Bætur aðgengi að hálandinu. Kaldadalsvegur verður færður frá tjaldsvæðinu á Þingvöllum og út fyrir megin svæðið, verður í góðum tengslum við fyrirhugaða þjónustumiðstöð. Færsla Kjalvegur á snjóléttara svæði stuðlar að lengingu ferðamannatímans og betri rekstrargrundvelli þjónustustaða á hálandinu. Getur fjölgað atvinnutækifærum.	Stuðlar ekki að lengingu ferðamannatímans né bætur rekstrargrundvöll ferðamannastaða í byggð og á hálandinu. Aðgengi að hálandinu verður óbreytt. Kaldadalsvegur liggur áfram í gegnum tjaldsvæðið á Þingvöllum.
Samgöngur	Bætur samgöngur milli Suður- og Norðurlands og Suður- og Vesturlands. Góðir og greiðfærir vegir koma í veg fyrir utanvegaakstur og fara mun betur með farartæki. Gott aðgengi að hálandinu fyrir göngu- og reiðhjólafólk og stuðlar um leið að útivist og hreyfingu. Núverandi Kaldadalsvegur um Þingvelli nýtist sem hjóla- og gönguleið.	Kjalvegur er fær flestum bílum yfir sumartímamann.
		Vegirnir verða áfram niðurgöngur og opnast þegar snjóra leysir á vorin og lokast í fyrstu snjóum á haustin. Losa ekki af sér vatn. Núverandi vegir eru erfiðir yfirferðar fyrir gangandi- og hjólandi vegfarendur.

Heilsa og öryggi	Engin rykmengun. Bætur umferðaröryggi, vegirnir verða færri stærri hluta ársins. Kaldadalsvegur verður færður frá tjaldsvæðinu á Þingvöllum sem bætur öryggi ferðamanna.	Rykmengun á þurrum dögum hefur sjónræn áhrif. Rykmengun veldur gangandi og hjólandi vegfarendum óþægindum. Núverandi vegur fer illa með fólk og farartæki. Háir og grýttir kantar veganna geta skapað slyshættu.
Minjar	þarf ekki að hafa áhrif.	Engin áhrif.

Færsla Biskupstungnabrautar

Sumarið 2014 fóru um 60% þeirra erlendu ferðamanna sem komu til landsins á Geysissvæðið. Tafla 3 sýnir hvernig umferð um Biskupstungnabraut við Geysi hefur aukist frá árinu 2000. Þar er sýnd annars vegar sumardagsumferð (SDU) sem er meðalumferð á dag yfir sumarmánuðina og hins vegar vetrardagsumferð (VDU) sem er meðalumferð á dag yfir vetrarmánuðina. Ljóst er að fjöldi ferðamanna heimsækir staðinn og bæta þarf aðstöðu og öryggi ferðamanna á Geysi, m.a. hvað varðar umferðaröryggi. Í dag þurfa ferðamenn að ganga yfir Biskupstungnabraut til að komast frá bílastæði við Geysisstofu á hverasvæðið. Þá er einbreið brú yfir Tungufljót, skammt austan Geysissvæðisins, sem mikil þörf er á að breikka eða endurnýja.

Umferð um Biskupstungnabraut við Geysi								
Ár	2015		2010		2005		2000	
SDU/VDU	SDU	VDU	SDU	VDU	SDU	VDU	SDU	VDU
Fjöldi bíla	2271	565	1090	250	864	222	688	175

Tafla 3. Sumardagsumferð (SDU) og vetrardagsumferð (VDU) á Biskupstungnabraut við Geysi. Heimild: Vegagerðin 2015b.

Árið 2013 efndu Bláskógabyggð og landeigendur Geysissvæðisins til hugmyndasamkeppni um skipulag og hönnun hverasvæðisins. Í framhaldi af samkeppninni var ráðist í gerð deiliskipulags fyrir svæðið. Í deiliskipulagstillögunni er gert ráð fyrir að Biskupstungnabraut verði færð suður fyrir Geysissvæðið og hluta núverandi vegar breytt í göngusvæði, þ.e. ekki verður lengur gegnumakstur um Geysissvæðið. Er þetta gert til að bæta umferðaröryggi bæði akandi og gangandi vegfarenda. Vegagerðin hefur skoðað nokkra möguleika fyrir færslu vegarins suður fyrir Geysissvæðið og eru þær veglínur sem helst eru taldar koma til greina sýndar á Mynd 24. Auk þess hefur komið fram hugmynd um að færa Biskupstungnabraut rétt suður fyrir Geysissvæðið. Sú leið þykir ekki raunhæf þar sem hún þrengir um of að svæðinu og veitir takamarkað svigrúm til frekari uppbyggingar. Við skoðun á veglínunum kom fram spurning af hverju væri ekki skoðuð veglína sem færi norður fyrir Laugafell og var þeim valkosti því bætt við. Sú veglína hefur ekki verið skoðuð af Vegagerðinni. Jafnframt kom fram hugmynd um að umferð færi um Einhóltsveg og Skeiða- og Hrunamannaveg í stað færslu suður fyrir Geysissvæðið. Þessi leið myndi lengja verulega leiðina að Gullfossíog er því ekki raunhæfur kostur að mati sveitarstjórnar. Engu að síður er eðlilegt að leggja mat á þennan valkost í umhverfismati fyrir breytingu á Biskupstungnabraut.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Markmiðið er að vernda fjölbreytni íslenskrar náttúru ásamt sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. Stuðla að vernd ákveðinna jarðmyndana og vistkerfa. Mannvirki skulu falla sem best að svipmóti lands.

Velferð til framtíðar, sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Lögð er áhersla á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta.

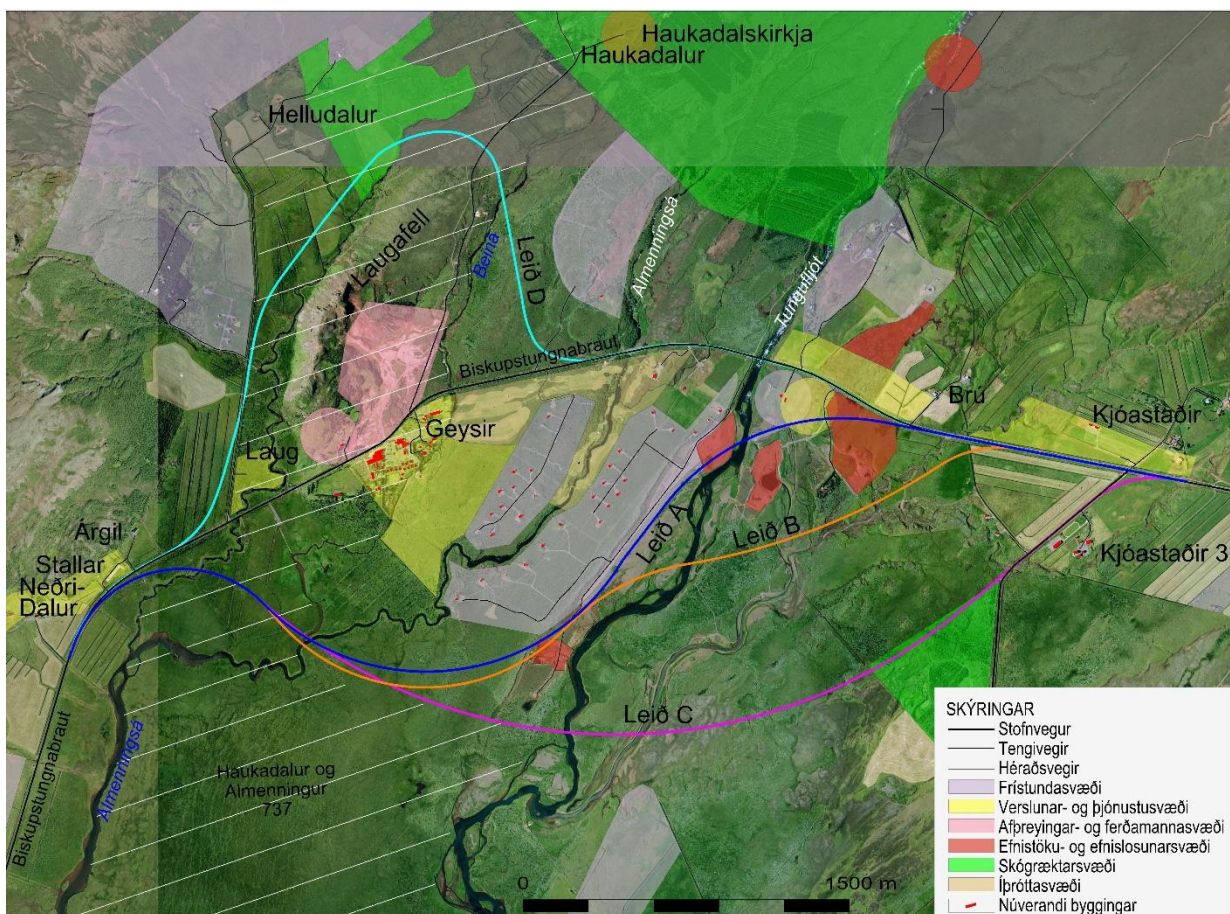
Vegvísir í ferðabjónustu. Góðar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og skilgreina ferðamannaleiðir.

Samgönguáætlun. Hugað verði sérstaklega að þörfum ferðabjónustu við uppbyggingu og rekstur samgöngukerfisins.

Samanburður – færsla Biskupstungnabrautar

Bornir eru saman eftirfarandi kostir vegna hugsanlegrar færslu Biskupstungnabrautar í námunda við Geysissvæðið:

- Núllkostur – Biskupstungnabraut verður óbreytt og akstur í gegnum Geysissvæðið eins og verið hefur.
- Leið A - Biskupstungnabraut verður færð lítillega suður fyrir Geysissvæðið, sveigir til austurs á móts við bæinn Árgil, sveigir síðan upp með Tungufljóti og fer yfir það skammt sunnan núverandi brúar. Vegurinn tengist aftur inn á núverandi Biskupstungnabraut við bæinn Brú. Ekki er gert ráð fyrir akstri í gegnum Geysissvæðið.
- Leið B – Biskupstungnabraut verður færð lítillega suður fyrir Geysissvæðið, sveigir til austurs á móts við bæinn Árgil, fer yfir Tungufljót við suðurjaðar frístundasvæðis og tengist inn á Biskupstungnabraut skammt austan við bæinn Brú. Ekki er gert ráð fyrir akstri í gegnum Geysissvæðið.
- Leið C – Biskupstungnabraut verður færð talsvert suður og austur fyrir Geysissvæðið. Vegurinn sveigir til austurs á móts við bæinn Árgil, fer yfir Tungufljót talsvert sunnar en leið B og inn á Skeiða- og Hrunamannaveg á móts við bæinn Kjóstaði 3. Ekki er gert ráð fyrir akstri í gegnum Geysissvæðið.
- Leið D – Biskupstungnabraut verður færð norður fyrir Laugafell og Geysissvæðið. Vegurinn sveigir til norðurs á móts við bæinn Árgil, fer í sveig norður fyrir Laugafell og inn á Biskupstungnabraut aftur á móts við aðkomuveg að golfvöllinum. Ekki er gert ráð fyrir akstri í gegnum Geysissvæðið.

Mynd 24. Valkostir fyrir færslu Biskupstungnabrautar í námunda við Geysissvæðið.

Samanburður valkosta –Færsla Biskupstungnabrautar við Geysi					
Valkostir > Umhverfisþættir	Núllkostur – Biskupstungna braut óbreytt	Leið A	Leið B	Leið C	Leið D
Náttúra	Engin áhrif.	Liggur að austanverðu um lítt gróið og þurrt land og skerðir landbúnaðarland minna en leið B og C, er á þurrlendara svæði.	Veglínan skerðir landbúnaðarland nokkuð.	Veglínan skerðir landbúnaðarland talsvert.	Veglínan skerðir landbúnaðarland nokkuð.
		Skerðir landbúnaðarland lítillega.			
Samfélag	Lítið rými er fyrir frekari uppbyggingu á Geysis-svæðinu.	Færsla vegarins skapar rými fyrir frekari uppbyggingu ferðapjónustu á Geysis-svæðinu.	Færsla vegarins skapar rými fyrir frekari uppbyggingu ferðapjónustu á Geysis-svæðinu. Er fjær frístundasvæði en leið A.	Færsla vegarins skapar rými fyrir frekari uppbyggingu ferðapjónustu á Geysis-svæðinu. Er fjærst frístundasvæði.	Færsla vegarins skapar rými fyrir frekari uppbyggingu ferðapjónustu á Geysis-svæðinu.
		Talsverður kostnaður við færslu vegarins og nýja brú yfir Tungufljót. Liggur meðfram frístundasvæði.	Talsverður kostnaður við færslu vegarins og nýja brú yfir Tungufljót.	Talsverður kostnaður við færslu vegarins og nýja brú yfir Tungufljót. Liggur um landbúnaðarland og nálægt býli.	Talsverður kostnaður við færslu vegarins og nýja brú yfir Tungufljót. Liggur um landbúnaðarland og með frístundasvæði. Lengsti valkostur fyrir færslu vegarins.
Samgöngur	Umferð gangandi fólks tefur umferð. Þörf er á tveggja akreina brú yfir Tungufljót.	Engin umferð gangandi fólks yfir veg á Geysi. Bratt barð er milli veglínunnar og frístundahúsa og dregur það verulega úr sýnileika og ónæði fyrir frístundabyggðina.	Engin umferð gangandi fólks yfir veg á Geysi. Frístundabyggðin verður ekki fyrir ónæði vegna vegarins.	Engin umferð gangandi fólks yfir veg á Geysi. Frístundabyggðin verður ekki fyrir ónæði vegna vegarins.	Engin umferð gangandi fólks yfir veg á Geysi. Vegurinn veldur ónæði á frístundasvæði.
Heilsa og öryggi	Gangbraut yfir Biskupstungnabraut skapar verulega hættu fyrir akandi og gangandi. Þörf er á tveggja akreina brú yfir Tungufljót til að bæta umferðaröryggi.	Umferðaröryggi akandi og gangandi batnar verulega.	Umferðaröryggi akandi og gangandi batnar verulega.	Umferðaröryggi akandi og gangandi batnar verulega.	Umferðaröryggi akandi og gangandi batnar verulega.
		Ný veglína liggur í nágrenni frístundahúsa og umferð kemur til með að valda einhverju ónæði.	Veglínan kemur til með að valda ónæði syðst á frístundasvæði.	Veglínan kemur til með að valda ónæði á nálægum býlum.	Veglínan kemur til með að valda ónæði syðst á frístundasvæði.
Minjar	Svæði á náttúruminjaskrá raskast ekki.	Liggur að hluta til í norðurjaðri svæðis sem er á náttúruminjaskrá vegna mikilvægs votlendis.	Liggur að hluta til í norðurjaðri svæðis sem er á náttúruminjaskrá vegna mikilvægs votlendis.	Liggur að hluta til í norðurjaðri svæðis sem er á náttúruminjaskrá vegna mikilvægs votlendis.	Liggur að miklu leyti innan svæðis á náttúruminjaskrá.

Niðurstaða fyrir samgöngur

Í þingsályktunartillögu um landsskipulagsstefnu 2015-2026, gr. 1.1.1, er fjallað um að við skipulagsgerð verði þess gætt að mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði sem minnst. Með uppbyggingu hálendisvega verða vegir greiðfærir sem dregur verulega úr eða kemur í veg fyrir utanvegaakstur og stuðlar þannig að vernd náttúrunnar. Einnig hverfur rykmengun og vegir ná að losa af sér vatn í stað þess að vera vatnsfarvegir. Auk þess fer vegur sem lagður er varanlegu yfirborði betur með farþega og ökutæki, styttir ferðatíma og bætir umferðaröryggi allra vegfarenda. Þá má gera ráð fyrir að ferðamannatíminn lengist því vegirnir opnast fyrr á vorin og lokast ekki lengur í fyrstu snjóum á haustin. Uppbyggðir vegir koma vetrarferðamennsku á hálendinu einnig til góða því vegirnir verða snjóléttari og færir stærri hluta ársins. Lenging ferðamannatímans er líkleg til að bæta nýtingu gististaða í sveitarfélaginu. Uppbygging hálendisvega bætir jafnframt samgöngur milli landshluta sem kemur bæði íbúum og ferðamönnum til góða.

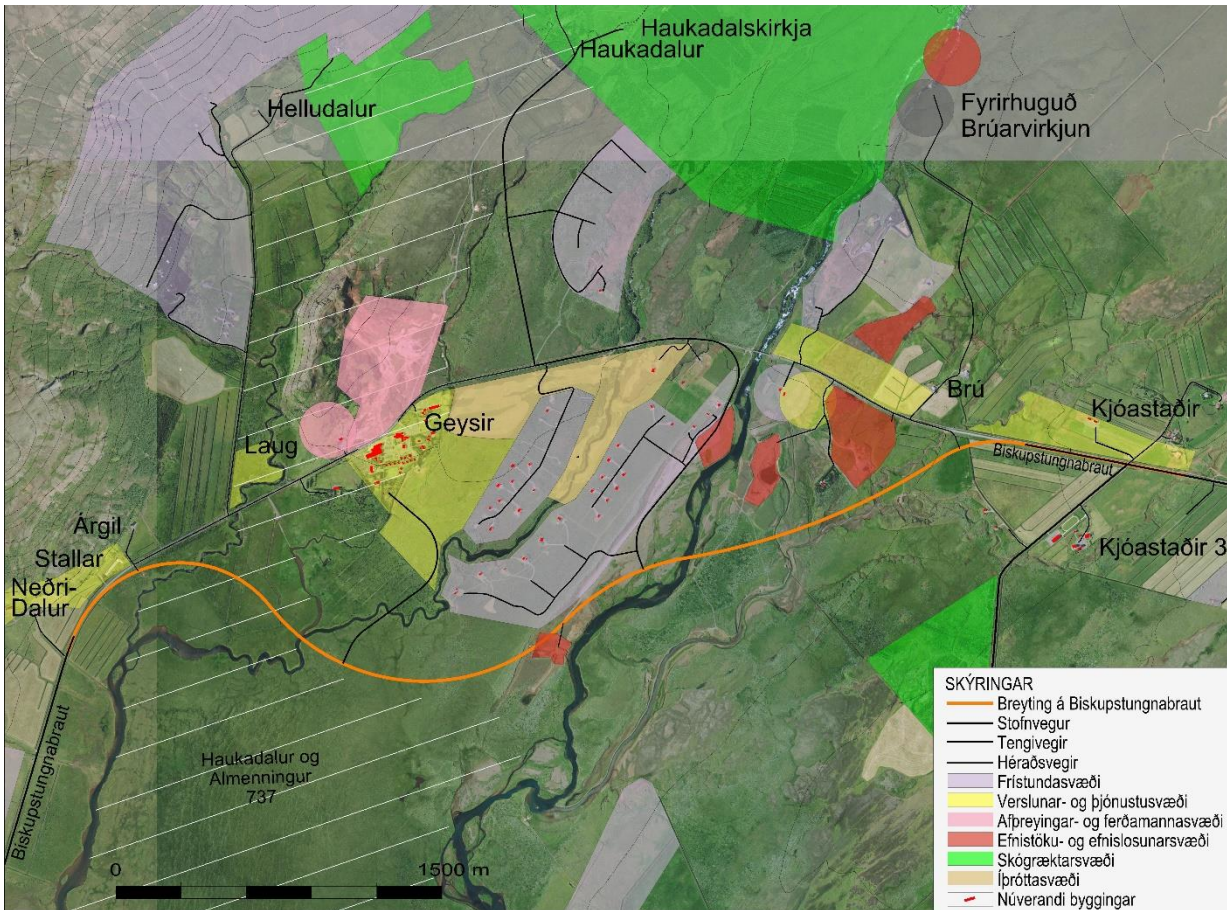
Með færslu Kaldadalsvegar skapast meira næði á tjaldsvæðinu á Þingvöllum og öryggi þeirra sem þar dvelja verður meira. Auk þess er vegurinn færður af meginsvæðinu sem minnkar þá umferð þar. Þá verður vegurinn í góðum tengslum við fyrirhugaða uppbyggingu þjónustumiðstöðvar við Snókagjá. Einnig eru teknar af veginum krappar beygjur sem bætir umferðaröryggi.

Helsti kostur þess að færa Biskupstungnabraut suður fyrir Geysi er að þá skapast meira rými fyrir uppbyggingu á Geysissvæðinu og ferðamenn þurfa ekki lengur að ganga yfir fjölfarinn veg til að komast á hverasvæðið. Fyrir liggur að vegna mikillar umferðar ferðamanna á Gullfoss-Geysissvæðinu þarf að breikka brúna yfir Tungufljót eða byggja nýja. Allar þeir kostir sem skoðaðir hafa verið liggja um svæði á náttúruminjaskrá, leiðir A og B raska því þó minnst. Leið A liggur nálægt frístundasvæði en er þó undir 2-3 m háu barði sem dregur úr áhrifum hennar á frístundasvæði. Leið B liggur að hluta til um landbúnaðarland og er mitt á milli frístundasvæðis og býlis og hefur því einna minnst áhrif. Leið C liggur að stórum hlut innan svæðis á náttúruminjaskrá, hún fer nálægt býli og skerðir landbúnaðarland mest allra leiðanna. Leið D er einnig að stórum hluta innan svæðis á náttúruminjaskrá. Hún fer norður fyrir Laugafell og er því nokkuð brött á kafla, auk þess sem þetta er lengsta leiðin. Þó hún nýti sama brúarstæði á Tungufljóti þá þarf alltaf að breikka brúna eða byggja nýja. Þá er vel hugsanlegt að í framtíðinni tengist Geysissvæðið og Haukadalskógur sem eitt stórt samfellt útivistarsvæði og myndi þessi veglína skipta því svæði í tvennt. Allar leiðirnar liggja um einkalönd.

Færsla Biskupstungnabrautar er kostnaðarsöm framkvæmd og skiptir þá máli hversu langur nýr vegar-kafla verður. Leiðir A, B og C eru um 5,8 km. Leið D er um 7,4 km.

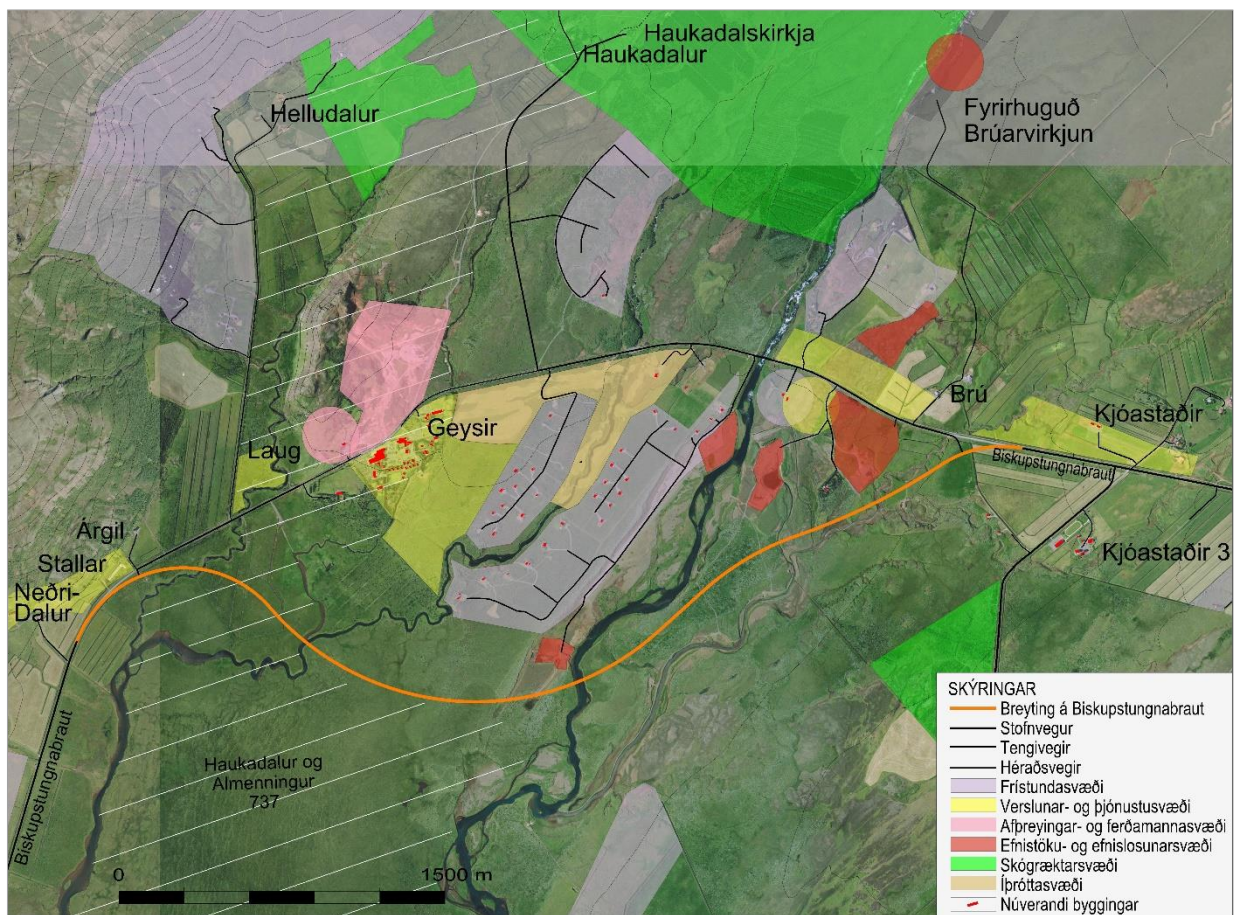
Niðurstaða sveitarstjórnar er að velja leið B sem aðalvalkost fyrir færslu Biskupstungnabrautar framhjá Geysissvæðinu. Sú leið tekur bæði tillit til frístundabyggðar við Tungufljót og einnig landbúnaðarsvæðis og býlis austan ársins og skapar rými fyrir frekari uppbyggingu á Geysi. Á Mynd 25 er leið B sýnd ásamt því hvernig ráðgert er að aðrir vegir komi til með að breytast og tengjast við breytta legu Biskupstungnabrautar. Sveitarstjórn telur þó að leið A sé jafngild leið B og komi ekki síður til greina. Leið B tekur heldur meira tillit til frístundabyggðar og því ákveðið að setja hana á aðalskipulag.

Færsla Biskupstungnabrautar er matsskyld framkvæmd skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000. Í umhverfismatinu er gert ráð fyrir að aðalvalkostur (leið B) verði borin saman við aðrar mögulegar veglínur um svæðið, þ.e. leiðir A, C og D og e.t.v. fleiri leiðir.

Mynd 25. Leið B fyrir breytingu á Biskupstungnabraut (appelsínugul lína) ásamt líklegri breytingu á aðliggjandi vegum. Núverandi brú yfir Tungufljót verður einungis nýtt sem göngu- og reiðleið.

Á auglýsingatíma aðalskipulagstillögunnar komu fram athugasemdir um að Leið B lægi of nálægt frístundasvæði (F101) og að veltengingar við nýja veglínu væru of margar. Til að koma til móts við athugasemdir var ákveðið að Leið B færi nokkru sunnar yfir Tungufljót og að aðkoma að Geysi úr suðri yrði um núverandi veg. Þá verður felld út tenging austan við frístundasvæðið, upp með Tungufljóti. Þess í stað verður núverandi vegur notaður (Mynd 26). Ekki verður gegnumakstur um Geysissvæðið. Breytt lega Biskupstungnabrautar og tenginga við hana hefur þau áhrif að það skapast meira næði á frístundasvæðinu.

Mynd 26. Breytt lega leiðar B eftir auglýsingu, ásamt breytingu á aðliggjandi vegum.

4.3.2 Efnistökusvæði með Kjalvegi

Umferð um Kjalveg yfir sumartímann hefur fjórfaldast frá árinu 2005 eins og Tafla 2 sýnir og vill sveitarstjórn halda áfram uppbyggingu og endurbótum á veginum. Vegna þess er gert ráð fyrir nýjum efnistökusvæðum meðfram Kjalvegi, auk þeirra 29 svæða sem eru í gildandi skipulagi. Vissulega eru þetta margar námur en þá er hægt að nýta það efni sem best er fallið til vegagerðar og þar sem efnistaka hefur minnst umhverfisáhrif. Óvíst er hvort öll svæðin verði nýtt til efnistöku og gert er ráð fyrir að hluti efnistökusvæðanna séu skeringar sem ráðast þurfi í hvort sem er. Námurnar eru í eða við núverandi vegstæði til að lágmarka umhverfisáhrif. Reynslan sýnir að námur af þessari gerð eru lítt sýnilegar meðfram suðurhluta Kjalvegar í dag.

Efnistökusvæðin hafa verið skoðuð lauslega á vettvangi og í einhverjum tilfellum hefur staðsetningu þeirra verið breytt í samræmi við nákvæmari kortagrunna. Ekki hefur þó verið metið hversu heppilegt efni er á hverjum stað til vegagerðar. Mat á efnisþörf fer fram í tengslum við hönnun vegarins og þá verður ákvarðað hvaða svæði verða nýtt til efnistöku. Áhersla er lögð á góða umgengni efnistökusvæða á nýtingartíma og vandaðan frágang í verklok.

Ekki þótti raunhæft að gera ráð fyrir fáum stórum námum eða efnistöku í byggð og tilheyrandi akstri með efni um hálendið. Bæði eykur það umferð stórra bíla sem skerðir umferðaröryggi, skemmir vegi og slíkur akstur hefur neikvæð áhrif hvað varðar kolefnisútblástur. Með því að hafa margar litlar námur geta framkvæmdir orðið ódýrari og henta jafnvel betur minni tækjum, s.s. minni gerðum af vörubílum.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Stuðla að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda. Standa vörð um óbyggð víðerni.

Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Vernd víðerna. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálendisins sem minnst. Viðhald og uppbygging samgöngukerfis á miðhálendinu stuðli að góðu aðgengi. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

Vegvísir í ferðapjónustu. Góðar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og skilgreina ferðamannaleiðir.

Parísarsamkomulagið. Vinna skal að því að halda hnattrænni hlýnun af mannavöldum innan 2°C marksins. Stoppa þarf aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda.

Samanburður – efnistökusvæði með Kjalvegi

Bornir eru saman eftirfarandi kostir:

- Núll kostur – einungis verður gert ráð fyrir þeim efnistökusvæðum sem eru í gildandi skipulagi en ekki nýjum svæðum.
- Gert er ráð fyrir 10 nýjum efnistökusvæðum með Kjalvegi auk þeirra svæða sem eru í gildandi skipulagi.

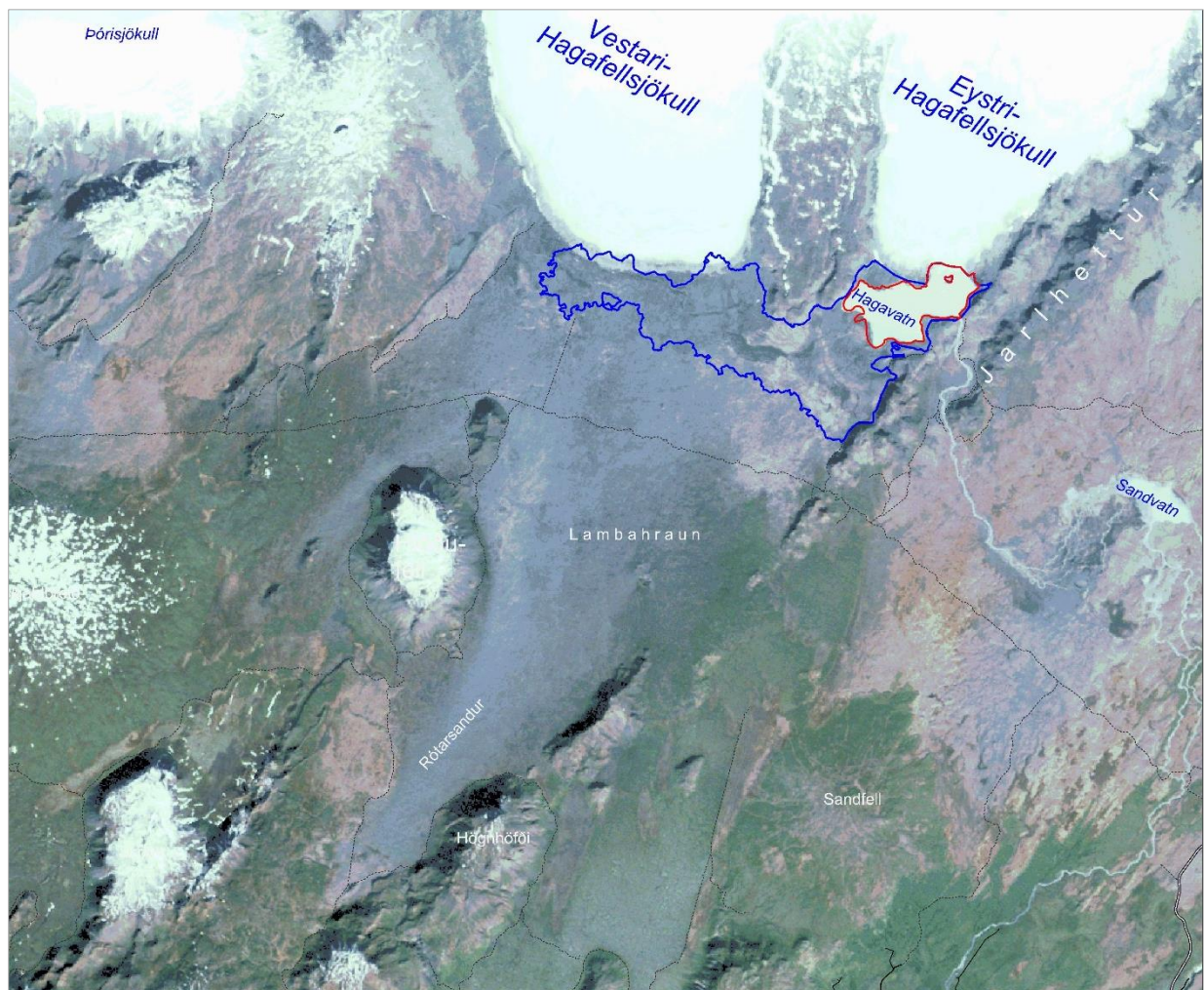
Samanburður valkosta –Efnistökusvæði með Kjalvegi		
Valkostir -> Umhverfisþættir	Núll kostur – engin ný efnistökusvæði	Gert ráð fyrir 10 nýjum efnistökusvæðum
Náttúra	Engin áhrif.	Með því að hafa mörg efnistökusvæði er hægt að velja efnistökusvæði sem hafa ekki áhrif á dýralíf, gróður og vistfræði.
		Opnar námur skapa hættu á jarðvegsfoki. Námur hafa áhrif á ásýnd. Námur hafa hugsanlega áhrif á víðerni, en notkun þeirra er tímabundin og frágangur jafnan auðveldur.
		Óvíst hvort svæði með tímabundinni efnistöku skerða víðerni.
Samfélag	Getur verið lengra frá efnistökuastað að framkvæmdasvæði. Framkvæmdir verða þá dýrari og verktími lengri.	Hagkvæmara að stutt sé frá efnistökuastað að framkvæmdasvæði og styttri verktími. Með því að gera ráð fyrir mörgum efnistökusvæðum er hægt að nýta þau sem best henta hverju sinni og lágmarka akstur frá efnistökusvæði að notkunarstað.
Samgöngur	Flutningsleiðir geta orðið lengri frá núverandi námum. Kallar á meiri umferð og jafnvel stærri bíla.	Námur eru forsenda þess að hægt sé að bæta vega-kerfið. Flutningsleiðir eru styttri og þar með verktími.
Heilsa og öryggi	Lengri vegalengd frá efnistökuastað að framkvæmdasvæði þýðir meiri umferð stórra bíla á Kjalvegi meðan á framkvæmdum stendur og meiri losun koltvíoxíðs.	Styttri vegalengd frá efnistökuastað að framkvæmdasvæði og þar með minni umferð stórra bíla á Kjalvegi meðan á framkvæmdum stendur. Minni losun koltvíoxíðs ef akstursleiðir eru stuttar.
		Umferð stórvirkra vinnuvéla á framkvæmdatíma getur skapað hættu í umferðinni.
Minjar	þarf ekki að hafa áhrif.	þarf ekki að hafa áhrif.

Niðurstaða fyrir efnistökusvæði

Efnistökusvæði eru forsenda þess að hægt sé að byggja upp og viðhalda samgöngumannvirkjum og leggur sveitarstjórn áherslu á að haldið sé áfram uppbyggingu Kjalvegjar. Með því að gera ráð fyrir mörgum efnistökusvæðum með Kjalvegi er hægt að nýta þau svæði sem eru næst framkvæmdasvæði hverju sinni og lágmarka þannig þá vegalengd sem aka þarf með efni. Einnig er hægt að velja að nýta þau efnistökusvæði sem hafa minnst áhrif á umhverfið. Þá má ætla að minna efni verði tekið af hverju svæði. Við frágang efnistökusvæða er gert ráð fyrir að þau falli sem best að landinu umhverfis og ættu þá ummerki um efnistöku að verða lítt sýnileg. Neikvæð umhverfisáhrif eru helst þau að ásýnd svæðis breytist og einhver hætta er á jarðvegsfoki, einkum á framkvæmdatíma. Því leggur sveitarstjórn áherslu á að efnistaka á hálendinu verði að jafnaði úr litlum námum, sem næst vegsvæði og að gengið verði frá hverju efnistökusvæði fyrir sig strax að efnistöku lokinni.

4.3.3 Endurheimt Hagavatns

Í norðlægum vindáttum berst talsvert magn af sandi til suðurs frá Langjökli. Sandurinn á upptök sín við Eystri- og Vestari Hagafellsjökla og dreifir sér suður á Rótarsand og vestur fyrir Hlöðufell. Sést þetta vel á Mynd 27. Þar eru gróin svæði græn og dekkstu svæðin eru foksvæði frá Hagafellsjökklum og beggja vegna Hlöðufells. Á þurrum dögum er uppblástur á þessu svæði og töluvert fok yfir byggð í Biskupstungum og Laugardal. Til að draga úr uppblæstri í nágrenni Hagavatns og minnka fok yfir byggðina þá er sveitarstjórn hlynnt því að endurheimta Hagavatn í þeirri mynd sem það var fyrir hlaupið árið 1939. Gert er ráð fyrir að stífla Farið og að Hagavatn stækki við það úr um 4 km² í u.þ.b. 23 km². Í kjölfarið er svo hægt að ráðast í frekari landgræðsluáðgerðir sunnan vatnsins.

Mynd 27. Bláa línan sýnir u.þ.b. stærð Hagavatns eins og það var fyrir hlaupið árið 1939. Rauða línan er núverandi Hagavatn. Græn svæði eru gróður.

Til að auka hagkvæmni af endurheimt Hagavatns þá er sveitarstjórn hlynnt því að nýta stækkað Hagavatn til raforkuframleiðslu. Miðað er við útfærslu Hagavatnsvirkjunar skv. 2 útgáfu rammaáætlunar. Þar er gert ráð fyrir að virkja Farið, útfall Hagavatns, hækka vatnsborð vatnsins og nota það sem miðlun. Uppsett afl virkjunar er áætluð um 20 MW. Hagavatnsvirkjun er í hagkvæmniflokki 5 af 6 en hagkvæmniflokkunin byggir á hlutfalli áætlaðs stofnkostnaðar og orkuvinnslugetu. Hagkvæmustu virkjanakostirnir eru í flokki 1. Í heildarröðun virkjanakosta út frá sjónarhóli nýtingar þá lendar Hagavatnsvirkjun í 34 sæti af 66. Í heildarröðun virkjanakosta út frá sjónarhóli verndar þá lendar virkjunin í 35 sæti af 68⁶². Virkjunin er í biðflokki í þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða⁶³. Sultartangalínur 1 og 3 liggja skammt sunnan Hagavatns og skerða þær víðerni á stærstum hluta þess svæðis sem endurheimt Hagavatns og Hagavatnsvirkjun taka til.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Stuðla að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda. Standa vörð um óbyggð víðerni.

Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Vernd víðerna. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki. Aukin endurnýting endurnýjanlegra orkugjafa.

Í tillögu til þingsályktunar um landsskipulagsstefnu 2015-2026, gr. 1.1.2, er lögð áhersla á að endurheimta og styrkja náttúruleg vistkerfi og stöðva jarðvegseyðingu⁶⁴.

Samanburður – endurheimt Hagavatns

Bornir eru saman eftirfarandi kostir:

- Núll kostur – óbreytt staða.
- Farið verði stíflað og Hagavatn endurheimt í þeirri mynd sem það var fyrir hlaupið árið 1939. Hagavatn nýtist sem vatnsmiðlun fyrir allt að 20 MW virkjun.

Samanburður valkosta –Endurheimt Hagavatns og Hagavatnsvirkjun		
Valkostir -> Umhverfisþættir	Núll kostur – óbreytt staða	Endurheimt Hagavatns og Hagavatnsvirkjun
Náttúra	Engin áhrif á víðerni umfram þau áhrif sem stafa af Sultartangalínunum 1 og 3.	Jarðvegur er auðlind sem þarf að vernda. Betri fjallasýn þegar ekki er uppblástur. Grunnvatnsborð hækkar og getur þannig dregið úr uppblæstri og sandfoki. Minnkun sandfoks er forsenda fyrir uppgræðslu lands og að sporna gegn gróður- og jarðvegseyðingu.
	Uppblástur og sandfok eyðir gróðri og jarðvegur fýkur burtu. Uppblástur dregur úr vísýni á þurrum dögum.	Virkjun rýrir gildi svæðisins fyrir ferðamenn. Gripið er inn í náttúrulega rás atburða og strandlínur eyðast. Sívirkt landmótunarferli myndi raskast. Virkjun skerðir víðerni við suðurjaðar Langjökuls.
Samfélag	Miklir möguleikar til fræðslu fyrir ferðamenn örstutt frá alfaraleið.	Virkjun Hagavatns eykur hagkvæmni framkvæmdarinnar. Endurheimt Hagavatns er forsenda þess að hægt sé að ráðast í frekari landgræðsluaðgerðir sunnan þess.
	Ekki er forsenda fyrir landgræðsluaðgerðum á svæðinu vegna sandfoks.	Stórt stöðuvatn breytir ásýnd lands. Stíflun Farsins, útfalls Hagavatns, rýrir gildi svæðisins fyrir hluta ferðamanna.

⁶² (Sveinn Björnsson, 2011).

⁶³ (Alþingi Íslands, 2013).

⁶⁴ (Alþingi Íslands, 2015).

Samgöngur	Engin áhrif.	Engin áhrif.
Heilsa og öryggi	Áfram verður uppblástur og fok yfir byggðina með tilheyrandi óánægju íbúa.	Íbúar verða ánægðari þegar dregur úr foki yfir byggðina og mistur þar minnkar. Dregur úr uppblæstri svo andrúmsloft í byggð verður heilnæmara.
Minjar	Engin áhrif.	Ólíklegt að minjar finnist á svæðinu þar sem það var undir vatni til ársins 1939.

Niðurstaða fyrir endurheimt Hagavatns

Stefnt er að því að áfram verði unnið að stöðvun gróður- og jarðvegseyðingar og er endurheimt Hagavatns liður í því. Með því að endurheimta Hagavatn er verið að draga úr uppblæstri og sandfoki yfir byggð, mistur þar minnkar og sést til fjalla á þurrum dögum. Vissulega mun stórt stöðuvatn breyta ásýnd landsins á þessu svæði en þá ber að líta á það að Hagavatn náði yfir umrætt svæði allt þar til hljóp úr því árið 1939. Þá er endurheimt Hagavatns forsenda þess að hægt sé að ráðast í frekari landgræðsluáðgerðir sunnan vatnsins. Sveitarstjórn er jafnframt hlynnt virkjun Hagavatns enda styðja þessar framkvæmdir við hvor aðra hvað hagkvæmni varðar og er því eðlilegt að þær verði skoðaðar í samhengi. Hagavatnsvirkjun er í biðflokki í þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða.

4.3.4 Uppbygging ferðamannastaða

Mikill fjöldi ferðamanna fer um uppsveitir Árnassýslu og hefur ferðapjónusta byggst upp á svæðum þar sem landnotkun er skilgreind sem verslunar- og þjónustusvæði eða afþreyingar- og ferðamannasvæði og í smærri stíl á landbúnaðarsvæðum. Talsverður áhugi er hjá íbúum og landeigendum á frekari uppbyggingu þjónustu og afþreyingar fyrir ferðamenn. Gerð er grein fyrir ferðapjónustu í kafla 3.3.

Stefna landsskipulags varðandi hálendi Íslands byggir að miklu leyti á stefnu í Svæðisskipulagi Miðhálandis Íslands 2015, sem unnin var á árunum 1990 – 1996 og samþykkt 1999. Mikið hefur breyst síðan það skipulag var unnið, m.a. voru, skv. tölum Ferðamálastofu, erlendir ferðamenn um 190.000 árið 1995 en 1.290.000 árið 2015⁶⁵. Forsendur landsskipulagsstefnu miða við fjölda ferðamanna árið 2013 eða 807.000 ferðamenn. Gististaðir sem skilgreindir voru í svæðisskipulaginu var skipt upp í fjallasel, skálasvæði og miðstöðvar⁶⁶. Þetta voru að hluta til gangamanskálar eða veiðihús og alls óljóst hvort staðsetning þeirra væri hentug til að þjónusta ferðamenn þegar fram liðu stundir. Ýmsar kröfur og áherslur hafa breyst frá því svæðisskipulagið var staðfest. Greiningardeild Arion banka gerir ráð fyrir að ferðamenn verði 2,5 milljónir árið 2018 og að fyrir hverja 111 ferðamenn verði til eitt nýtt starf⁶⁷. Ljóst er að forsendur landsskipulagsstefnu standast ekki varðandi fjölda ferðamanna og gera verður ráð fyrir að tryggja sívaxandi fjölda ferðamanna þjónustu og leitast við að bæta öryggi þeirra.

Í umsögn Skipulagsstofnunar (19. ágúst 2016) er lögð rík áhersla á að ferðapjónustusvæði á afrétti séu skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði. Samkvæmt skipulagsreglugerð eru afþreyingar- og ferðamannasvæði; „svæði fyrir afþreyingu og móttöku ferðamanna, þ.m.t. þjónustumiðstöðvar á hálendi og verndarsvæðum, fjallaskálar, tjald- og hjólhýsasvæði og skemmtigarðar“. Í umræðum vinnuhóps kom fram að eðlilegt sé að gera skýrari greinarmun á gististöðum og áningarstöðum eftir því hvað áætlað er að álag / starfsemi sé mikil á hverjum stað. Þá hefur fjölgað þeim ferðamönnum sem gera meiri kröfur til þjónustu og aðbúnaðar og er vilji til að koma til móts við þann hóp líka.

Á hálendi Bláskógabyggðar eru nokkur skálasvæði þar sem byggingar eru nýttar fyrir ferðapjónustu, oft samhliða því að þær eru nýttar við smalamennsku. Þrátt fyrir verulega fjölgum ferðamanna og meiri umferð um afrétti landsins frá því svæðisskipulag miðhálandisins tók gildi þá vill sveitarstjórn halda í lítt snortið hálendið og því er einungis gert ráð fyrir tveimur nýjum afþreyingar- og ferðamannasvæðum á hálendinu. Ekki er heldur vilji til að stækka verulega þá staði sem fyrir eru en þó er brýnt öryggisatriði að

⁶⁵ (Ferðamálastofa, 2015a).

⁶⁶ (Umhverfisráðuneytið og Skipulagsstofnun, 1999).

⁶⁷ (Greiningardeild Arion banka, 2016).

halda úti eftirliti og viðveru á afréttinum, a.m.k. yfir sumarmánuðina. Það er því ekki verið að gera ráð fyrir uppbyggingu sem hefur neikvæð áhrif á víðerni.

Árbúðir eru í nágrenni við Kjalveg og þar er kjörinn áningarstaður fyrir ferðamenn og eðlilegt að þar geti orðið talsverð uppbygging til viðbótar við það sem nú er.

Æskilegt er að við ný- eða endurbyggingu skála og annarra húsa sé vandað til verka, efni og útlit falli sem best að umhverfi og veitur og frárennsli standist allar kröfur um verndun umhverfisins. Slík uppbygging er yfirleitt nokkuð dýrari en sú uppbygging sem áður þótti nægileg þegar byggt var yfir gangnamenn til notkunar nokkrar nætur á ári. Góð aðstaða og þjónusta fyrir ferðamenn dregur úr álagi á viðkvæmum hálandissvæðum og einnig gista ferðamenn á skilgreindum ferðapjónustustöðum í stað þess að tjalda á víðavangi. Því er þjónusta og uppbygging staða umhverfismál sem stuðlar að verndun hálandissvæða samhliða því að bæta öryggi ferðamanna. Að jafnaði þurfa rekstrareiningar að vera það stórar að þær geti staðið undir sér fjárhagslega, sérstaklega þar sem gera skal ráð fyrir stöðugri viðveru. Þó kann að vera rétt að nýta stærð gönguskála til að tempra umferð um leiðir þar sem vilji er til að draga úr álagi eða stuðla að minni umferð af öðrum ástæðum. Því er æskilegt að gera greinarmun á landnotkun þar sem gert er ráð fyrir talsverðri uppbyggingu og þar sem minni þjónusta og uppbygging er áætluð, t.d. gönguskálar.

Uppbygging í dreifbýli sveitarfélagsins hefur um langa hríð snúist um þjónustu og afþreyingu. Veruleg uppbygging hefur verið í frístundabyggðum og þjónustu tengdum ferðamönnum og nú er að aukast uppbygging á gistingu fyrir ferðamenn. Mikil ásókn hefur verið hjá landeigendum í að skilgreina í aðal-skipulagi verslunar- og þjónustusvæði þar sem fyrirhuguð er ýmis konar uppbygging fyrir ferðamenn. Mörg þessara svæða eru tugir hektara að stærð. Þá þarf líka að hafa í huga hver er þörfin fyrir slíka uppbyggingu og hversu margir ferðapjónustustaðir, sem stutt er á milli, geta borið sig. Rætt var um hvort setja ætti hámarksstærð á verslunar- og þjónustusvæði í dreifbýli og gera frekar ráð fyrir að svæði verði stækkuð ef umsvif og uppbygging verður það mikil að það kalli á stærra svæði.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Markmiðið er að vernda fjölbreytni íslenskrar náttúru ásamt sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. Standa vörð um óbyggð víðerni og vernd ákveðinna jarðmyndana og vistkerfa. Mannvirki skulu falla sem best að svipmóti lands.

Velferð til framtíðar, sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Tekið verði tillit til útivistargildis svæða við skipulag og ákvarðanir um landnýtingu. Öll nýting náttúrunnar fari fram á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Mannvirki og umferð um hálandið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálandisins sem minnst. Uppbygging ferðamannaáðstöðu stuðli að góðri aðstöðu ferðamanna á miðhálandinu, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. Viðhald og uppbygging samgöngukerfis á miðhálandinu stuðli að góðu aðgengi. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

Vegvísir í ferðapjónustu. Skilgreindir verði áfangastaðir ferðamanna. Hugað verði að náttúru- og minjavernd, sjálfbærni staða, þjónustu, landvörslu, viðhaldi og uppbyggingu sem fellur vel að landslagi. Góðar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og skilgreina ferðamannaleiðir.

Samanburður – uppbygging ferðamannastaða

Gert er ráð fyrir nýju skálasvæði suðvestan við Geldingafell á Kili. Þar verður byggð upp þjónusta fyrir ferðamenn, bæði þá sem fara um Kjalveg og eins þá sem leggja leið sína á Langjökul. Í tengslum við nýtt skálasvæði þá verður austasti hluti Skálpanesvegar færður til suðurs á snjóléttara svæði. Við þetta breytist tenging vegarins við Kjalveg. Með tilkomu skálasvæðis við Geldingafell er reiknað með að sú

þjónusta sem er á skálasvæðinu í Skálpanesi flytjist að miklu leyti að Geldingafelli. Samkvæmt upplýsingum frá ferðaþjónustuaðilum í Skálpanesi er áætlaður fjöldi ferðamanna þar um 80 þúsund.

Gert er ráð fyrir nýju skálasvæði við Mosaskarð, skammt frá Sultartangalínunum 1 og 3 og núverandi línuvegi. Þar er fyrirhuguð uppbygging fyrir ferðamenn, s.s. veitinga- og gistiþjónusta.

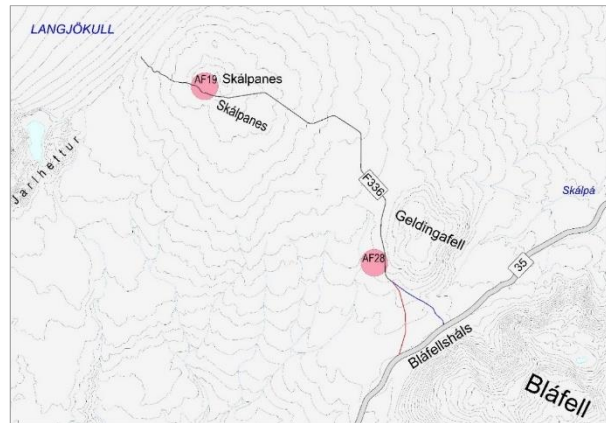
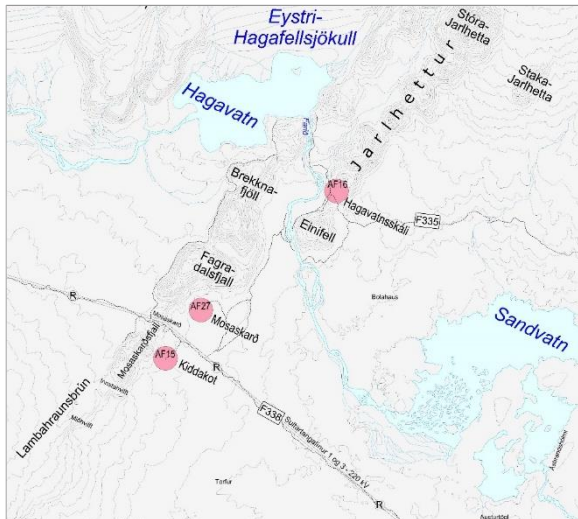
Á Þingvöllum er gert ráð fyrir nýrri þjónustumiðstöð á svæðinu fyrir vestan Snókagjá og austan Þingvallavegar (VP2). Þar verður veitingasala og upplýsingar til ferðamanna og gert er ráð fyrir að megin þjónusta við ferðamenn innan þjóðgarðsins flytjist þangað. Einnig er hugsanlegt að þar verði aðstaða fyrir þau fyrirtæki sem eru að selja ferðir í þjóðgarðinum. Dregið verður úr þjónustu í núverandi þjónustumiðstöð (VP1) við núverandi vegamót Þingvallavegar og Kaldadalsvegar og hún frekar hugsuð sem aðstaða fyrir starfmenn þjóðgarðsins. Þá er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu á Hakinu (VP3) og gert ráð fyrir að þar byggist upp frekari þjónusta og veitingaaðstaða. Gert er ráð fyrir rúmum bílastæðum við báðar miðstöðvarnar og góðum göngustíg milli þeirra. Þá er gert ráð fyrir breytingu á Kaldadalsvegi eins og greint er frá í kafla 4.3.1.

Gert er ráð fyrir nokkrum nýjum verslunar- og þjónustusvæðum í dreifbýli. Á þessum svæðum er fyrirhugað að byggist upp ýmis konar þjónusta og afþreying fyrir íbúa og ferðamenn, s.s. gisting, veitingar og náttúruböð.

Þessi svæði koma fyrst og fremst til með að þjónusta ferðamenn og stuðla að því að þeir dreifist víðar um sveitarfélagið. Einnig fjölgar þetta afþreyingarmöguleikum fyrir íbúa og ferðamenn. Gerð er krafa um að vel sé gengið frá mannvirkjum og allur frágangur og umgengni taki mið af umhverfinu. Útlit og ásýnd bygginga skal falla sem best að nánasta umhverfi og byggingarefni skal vera vandað.

Valkostur	Lýsing
Gildandi skipulag - núll kostur	Ekki er gert ráð fyrir nýjum skálasvæðum á hálendi. Núverandi þjónustumiðstöð á Þingvöllum við tjaldsvæðin verður óbreytt og ekki er gert ráð fyrir nýrri þjónustumiðstöð. Ekki er gert ráð fyrir nýjum verslunar- og þjónustusvæðum í dreifbýli.
Nýtt skipulag - Uppbygging þjónustusvæða og afþreyingar og ferðamannasvæða á hálendi	Gert er ráð fyrir nýju skálasvæði við Geldingafell og uppbyggingu á þjónustu fyrir ferðamenn. Einnig aðstöðu vegna ferða á Langjökul. Þá verður hluti Skálpanesvegar færður sunnar. Nýtt skálasvæði við Mosaskarð, uppbygging veitinga- og gistiþjónustu fyrir ferðamenn.
Nýtt skipulag - Uppbygging þjónustusvæða og afþreyingar og ferðamannasvæða í dreifbýli	Gert er ráð fyrir nýrri þjónustumiðstöð við Snókagjá á Þingvöllum og stækkun þjónustumiðstöðvar á Hakinu. Þá verður dregið úr þjónustu í núverandi þjónustumiðstöð. Gert er ráð fyrir nokkrum nýjum verslunar- og þjónustusvæðum í dreifbýli.

Samanburður fyrir hálendi

Mynd 28. Til vinstri eru núverandi og ný skálasvæði við Mosaskarð. Til hægri er núverandi skálasvæði við Skálpanes og nýtt svæði við Geldingafell.

Samanburður valkosta – Uppbygging á hálendi		
Valkostir -> Umhverfisþættir	Núll kostur – gildandi skipulag	Ný skálasvæði og breyting á vegi
Náttúra	Áfram verður hætta á landskemmdum vegna utanvegaaksturs.	Breyting á Skálpanesvegi dregur úr hættu á utanvegaakstri því vegurinn verður á snjóléttara og þurrara svæði.
		Óvíst hvort skálasvæði skerði víðerni.
		Mannvirki eru alltaf sýnileg og valda einhverju riski á landi.
Samfélag	Vegurinn opnast þegar snjóa leysir á vorin og lokast í fyrstu snjóum á haustin. Bætur ekki þjónustu við ferðamenn.	Betri þjónusta við ferðamenn. Skapar ný atvinnutækifæri og getur lengt dvöl ferðamanna í sveitarfélaginu. Skálpanesvegur opnar fyrr á vorin.
	Óvíst að til verði nýir útivistarmöguleikar.	Uppbygging við Mosaskarð opnar aðgengi að nýju og áhugaverðu ferðamanna- og útivistarsvæði. Fjölgar gistimöguleikum og atvinnutækifærum.
Samgöngur	Hætta á utanvegaakstri vor og haust þegar snjór og bleyta er í veginum en þurrt til hliðar við hann.	Dregur úr utanvegaakstri þar sem Skálpanesvegur verður snjóléttari. Búast má við meiri umferð um veginn.
	Umferð hefur aukist vegna fjölgunar ferðamanna.	Uppbygging við Mosaskarð getur opnað/bætt aðgengi að nýjum útivistarmöguleikum.
Heilsa og öryggi	Umferðaröryggi verður óbreytt.	Lega vegarins verður betri sem bætur umferðaröryggi. Ný skálasvæði stuðla að auknu eftirliti með ferðamönnum.
		Meiri umferð um vegi dregur úr umferðaröryggi.
Minjar	Engin áhrif.	Þarf ekki að hafa áhrif, mannvirki verða staðsett m.t.t. minja.

Samanburður fyrir dreifbýli

Samanburður valkosta – Uppbygging í dreifbýli		
Valkostir -> Umhverfis-þættir	Núll kostur – ekki gert ráð fyrir nýjum svæðum	Ný verslunar- og þjónustusvæði
Náttúra	Þjónusta á Þingvöllum er á megin svæðinu og bílastæði á nokkrum stöðum sem veldur átroðningi alls staðar.	Á Þingvöllum er þjónustan dregin að jaðri svæðisins sem hlífir svæðinu fyrir átroðningi. Óhjákvæmilega fylgir rask uppbyggingu nýrra þjónustumiðstöðva. Mannvirki eru alltaf sýnileg.
Samfélag	Þjónusta á svæðinu annar ekki þeim fjölda ferðamanna sem þangað kemur. Fjölgar ekki atvinnutækifærum né styrkir byggð. Of fáir þjónustustaðir valda því að ferðamenn leita annað.	Mikil þörf er á meiri og betri þjónustu til að anna þeim fjölda ferðamanna sem kemur í sveitarfélagið. Fjölgar afþreyingarmöguleikum. Fjölgar atvinnutækifærum og styrkir byggð. Getur stuðlað að því að ferðamenn stoppi lengur á svæðinu. Of margir staðir sem stutt er á milli draga úr rekstrargrundvelli hvers annars.
Samgöngur	Vegir, bílastæði og stígakerfi á Þingvöllum verður óbreytt en ferðamönnum heldur áfram að fjölga.	Á Þingvöllum er gert ráð fyrir að stígakerfi verði bætt og dregið úr umferð bíla, eykur öryggi þeirra sem ganga um svæðið.
Heilsa og öryggi	Áfram verður mikil umferð bíla um allt Þingvallarsvæðið og bílastæði oft yfirfull.	Bílaumferð verður minni á megin svæði Þingvalla því bílastæði verða við miðstöðvar og göngustígar á milli þeirra.
Minjar	Ófullnægjandi stígakerfi veldur átroðningi fyrir utan stígana sem aftur getur skaðað minjar og verndarsvæði.	Hægt er að staðsetja mannvirki og fella þau að landi þannig að þau hafi lítil eða engin áhrif á minjar.

Niðurstaða fyrir ferðamannastaði

Frekari uppbygging ferðaþjónustu og fjölgun ferðamanna hafa jákvæð áhrif á samfélagið með fleiri atvinnutækifærum og betri efnahag. Uppbygging getur þó haft neikvæð áhrif t.d. á viðerni, verndarsvæði og gróður. Þá þarf að gæta þess að mannvirki falli vel að landslagi og hafi ekki neikvæð áhrif á ásynnd svæða. Fjölgun ferðamanna kann að valda neikvæðum áhrifum ef viðunandi aðstaða á ferðamannastöðum er ekki fyrir hendi. Því er ákveðin þörf á uppbyggingu mannvirkja. Einnig þarf að huga að stígagerð og upplýsingagjöf.

Uppbygging skálasvæðis við Geldingafell, í nágrenni Kjalvegjar, bætir þjónustu við ferðamenn sem fara um Kjalveg og eins þá sem leggja leið sína á Langjökul. Nýr þjónustustaður skapar atvinnumöguleika og með færslu Skálpanesvegjar og Kjalvegjar á snjóléttara svæði þá er möguleiki á að lengja ferðamannatímam því vegurinn opnast fyrr á vorin. Þá eru líkur á að með betri vegi dragi úr utanvegaakstri. Með viðveru starfsfólks á svæðinu má gera ráð fyrir betra öryggi ferðamanna.

Með nýju skálasvæði í Mosaskarði er verið að fjölga þjónustustöðum ferðamanna og þannig stuðlað að því að ferðamenn dreifist víðar um sveitarfélagið. Áhugaverðir útivistarmöguleikar og staðir eru í nágrenni Mosaskarðs.

Uppbygging tveggja nýrra skálasvæða á hálendinu stuðlar að betri þjónustu við ferðamenn og betri dreifingu ferðamanna. Þannig er dregið úr álagi á viðkvæmari svæðum.

Með frekari uppbyggingu á Þingvöllum þá er verið að bæta þjónustu við ferðamenn og efla hana í takt við fjölgun ferðamanna í þjóðgarðinum. Eins er leitast við að færa þjónustuna út af megin svæði þjóðgarðsins þannig að þar verði bílastæði og þjónusta og síðan verði gönguleiðir um svæðið og milli þjónustumiðstöðva.

Ný verslunar- og þjónustusvæði í dreifbýli bætir þjónustu við íbúa og ferðamenn, styrkir atvinnulíf og eflir byggð. Einnig fjölga náttúruböð afþreyingarmöguleikum og nýta betur þá auðlind sem jarðhitinn á

viðkomandi stöðum er. Getur stuðlað að því að ferðamenn stoppi lengur á svæðinu. Þó þarf að huga að því að uppbygging fyrir ferðamenn verði ekki það mikil eða á það mörgum stöðum að fjöldi staða dragi úr rekstrargrundvelli hvers annars.

4.3.5 Stakar framkvæmdir

Óskum um byggingu stakra mannvirkja hefur fjölgað undanfarin ár og er gert ráð fyrir að heimila ýmis konar stakar framkvæmdir á landbúnaðarsvæðum og óbyggðum svæðum. Þetta er t.d. í tengslum við kröfur um betri fjarskipti, ýmis konar þjónustu og fjölbreyttari búsetumöguleika. Einnig vindrafstöðvar og nýtingu vatns.

Vinnuhópur er sammála um að stök mannvirki eigi ekki við alls staðar og því sé mikilvægt að skoða hvert tilfelli fyrir sig. Nauðsynlegt er að slík uppbygging sé í samræmi við skipulag og að hagsmunaaðilar viti af fyrirhugaðri framkvæmd og geti komið með ábendingar eða athugasemdir. Því er gert ráð fyrir að stök mannvirki séu í samræmi við deiliskipulag eða grenndarkynningu og eftir atvikum hafi framkvæmdaleyfi.

Ekki er vilji til að hafa samfellda íbúðarbyggð í dreifbýli. Heldur er heimilt að byggja stök íbúðarhús í tengslum við núverandi bæjartorfur og í góðum tengslum við vegi og veitur.

Fjarskiptamöstur verða stöðugt mikilvægari öryggis- og þjónustutæki og því er mikilvægt að hægt sé að koma þeim fyrir á þeim stöðum sem best henta. Lögð er áhersla á að hægt sé að knýja þau sem mest með umhverfisvænum orkugjafa og forðast að leggja langar raflagnir.

Æskilegt er að hægt sé að nýta umhverfisvæna orku til reksturs og því verði hægt að setja upp litlar vindrafstöðvar enda sé um vistvæna orkunýtingu að ræða sem styrkir rekstur og uppbyggingu. Nokkur umræða varð um hæð á fjarskiptamöstrum og vindrafstöðvum og að þessi mannvirki séu ekki æskileg hvar sem er. Nauðsynlegt er að hægt sé að hafna slíkum mannvirkjum með tilliti til umhverfisáhrifa þeirra, fjarlægð frá t.d. nágrönnum, ferðamannastöðum, þéttbýli o.fl.

Einnig er vilji til að hægt sé að vera með vatnsaflsvirkjanir upp að 200 kW.

Þá er nauðsynlegt að hægt sé að leita vatns hvort heldur er til húshitunar, neyslu eða virkjunar. Ekki er talið nauðsynlegt að afmarka sérstaka landnotkun í aðalskipulagi meðan svæði er kannað með tilraunaborholum eða ef rekstur/notkun er lítil og ekki er um leyfisskylda starfsemi að ræða. Þó er ávallt nauðsynlegt að hagsmunaaðilar, s.s. eigendur aðliggjandi lands og eftir atvikum aðrir aðilar, séu upplýstir um fyrirhugaðar framkvæmdir t.d. með grenndarkynningu. Þá er ávallt krafa um framkvæmdaleyfi og tilkynningu til Orkustofnunar, sem er lögformlegur eftirlitsaðili.

Talin er þörf á að heimila veitumannvirki upp að ákveðinni stærð ásamt þjónustuhúsi. Einnig þjónustuhús og kynningaraðstöðu við megin ferðaleiðir. Þetta getur t.d. verið salernisaðstaða, upplýsingaskilti og aðstaða fyrir landvörð eða eftirlitsaðila.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Stuðla að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda. Standa vörð um óbyggð víðerni.

Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða.

Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Vernd víðerna. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki. Aukin endurnýting endurnýjanlegra orkugjafa.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar. Mörkuð verði stefna um yfirbragð byggðar og tekið tillit til staðháttu og landslags. Gætt verði að hagkvæmni varðandi samgöngur og veitur og ekki gengið að

ópörfu á svæði sem eru verðmæt til landbúnaðar eða náttúruverndar. Skipulag gefi kost á uppbyggingu fjarskiptamannvirkja til að tryggja örugg fjarskipti.

Parísarsamkomulagið. Vinna skal að því að halda hnattrænni hlýnun af mannavöldum innan 2°C marksins. Stoppa þarf aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda.

Samanburður – stakar framkvæmdir

Bornir eru saman eftirfarandi kostir:

- Núll kostur – í gildandi skipulagi er uppbygging ferðaþjónustu sem aukabúgreinar leyfileg á landbúnaðarsvæðum. Í Þingvallasveit er heimilt að byggja stök íbúðarhús á eða við bæjarhlöð bújarða.
- Rýmri heimild fyrir uppbyggingu. Heimilt er að byggja stök íbúðarhús í tengslum við núverandi byggð, fjarskiptamöstur og ýmis konar virkjanir að ákveðinni stærð, veitumannvirki að ákveðinni stærð ásamt þjónustuhúsi og kynningaraðstöðu við megin ferðaleiðir. Þá er heimilt að starfrækja rekstur á landbúnaðarsvæðum, s.s. verkstæði, gisti- eða veitingarekstur o.fl. Heildarstærð bygginga fyrir slíkan rekstur getur verið allt að 1.000 m².

Samanburður valkosta – Stakar framkvæmdir		
Valkostir -> Umhverfisþættir	Núll kostur – gildandi skipulag	Rýmri heimild fyrir uppbyggingu
Náttúra	Lítill áhrif af nýjum íbúðarhúsum sem eru í tengslum við núverandi bæjartorfur.	Lítill áhrif af nýjum íbúðarhúsum sem eru í tengslum við núverandi bæjartorfur. Verndar náttúruna að byggja upp á ákveðnum svæðum. Dregið er úr heildarstærð bygginga frá gildandi skipulagi. Vindrafstöðvar, litlar virkjanir og sólarcellur framleiða umhverfisvæna raforku. Þjónustuhús og upplýsingar bætir umgengni um náttúruna.
		Möstur og vindrafstöðvar eru sýnilegar í ákveðinni fjarlægð.
Samfélag	Uppbygging styrkir samfélagið, fjölgar atvinnutækifærum og styrkir tekjustofna. Getur stuðlað að nýtingu húsa sem ella hefðu staðið tóm.	Uppbygging styrkir samfélagið, fjölgar atvinnutækifærum og styrkir tekjustofna. Getur stuðlað að nýtingu húsa sem ella hefðu staðið tóm. Líklegt að íbúum fjölgi með rýmri heimild fyrir ýmis konar atvinnustarfsemi.
	Getur verið hamlandi að þurfa að breyta aðalskipulagi fyrir minniháttar uppbyggingu atvinnureksturs.	
Samgöngur	Uppbygging í tengslum við núverandi bæjartorfur nýtir það samgöngukerfi sem er til staðar. Styður við landbúnað og öflugan búrekstur.	Uppbygging í tengslum við núverandi bæjartorfur nýtir það samgöngu- og veitukerfi sem er til staðar. Styður við landbúnað og öflugan búrekstur.
	Engin stýring að hús séu byggð í nágrenni núverandi vega.	
Heilsa og öryggi	Öryggi vegfarenda verður óbreytt.	Fjarskiptamöstur bæta farsímasamband og þar með öryggi íbúa og ferðamanna. Þjónustuhús bæta öryggi vegfarenda, sérstaklega á hálendinu.
Minjar	Þarf ekki að hafa áhrif.	Þarf ekki að hafa áhrif.

Niðurstaða fyrir stakar framkvæmdir

Nokkur eftirspurn er eftir því að setjast að í dreifbýli sveitarfélagsins, jafnvel án tengsla við þann búrekstur sem fyrir er. Oft er áhugi fyrir búskap í smáum stíl eða bara hafa aukið rými í kring um sig þrátt fyrir að sækja þurfi þjónustu og vinnu lengra að. Vilji er til að mæta þessum óskum. Sveitarstjórn vill ekki setja

niður skilgreind íbúðarsvæði í dreifbýli enda er fremur eftirspurn eftir stærri lóðum m.a. til að hafa möguleika á skógrækt eða einhverju búfjárhaldi í smáum stíl. Lögð er áhersla á að slík byggð sé í góðum tengslum við núverandi samgöngur og veitur til að ekki verði um mikinn kostnað að ræða vegna langra afleggjara eða lagna. Einnig að slíkar byggingar séu ekki reistar á góðu landbúnaðarlandi.

Nauðsynlegt er að heimila ýmsar minni framkvæmdir til að styrkja byggð, núverandi rekstur eða til öryggismála og vill sveitarstjórn veita ákveðið svigrúm til þess, án þess að afmarka sérstaklega viðkomandi landnýtingarflokk í aðalskipulagi. Snýr þetta m.a. að fjarskiptum, litlum virkjunum, heita- og kalda vatnsveitum, lögnum og þjónustuhúsum sem m.a. geta nýst til upplýsingar, salernisnotkun eða til eftirlits. Virkjanir og vatnsveitur eru m.a. settar upp til að styrkja búrekstur eða annan rekstur s.s. þjónustustarfsemi til að ekki þurfi að nýta eldsneytisknúnar rafstöðvar eða langa lagnaleið. Gott fjarskipta-samband er nauðsynlegt í öryggisskyni en nýtist einnig vel til afþreyingar og í rekstri.

Gert er ráð fyrir að framkvæmdaaðili leggi fram skipulag fyrirhugaðra framkvæmda sem hægt er að auglýsa sem deiliskipulag eða grenndarkynna áður en framkvæmir hefjast svo hagsmunaaðilar geti komið með ábendingar eða athugasemdir. Sækja þarf um framkvæmdaleyfi þar sem það á við.

Þá er sömuleiðis gert ráð fyrir að í hverju tilfelli verði lagt mat á líkleg áhrif mannvirkja á landslag, verndarsvæði, náttúru, minjar og samfélag. Jafnframt þarf að huga vel að sýnileika mannvirkja og meta mögulega hljóð- og lyktarmengun. Einnig skal leitast við að staðsetja stök mannvirki þannig að þau skerði ekki víðerni.

4.3.6 Frístundabyggð

Frístundabyggð er víða í sveitarfélaginu. Í Skipulagsreglugerð liggur fyrir stefnumörkun varðandi fasta búsetu en hún er ekki heimil á frístundasvæðum. Áfram verður þó gert ráð fyrir takmarkaðri atvinnustarfsemi og rétt þykir að ítreka í stefnumörkun í greinargerð hvernig að henni verði staðið. Áhersla er á að orlofshús verði leigð út af félagasamtökum enda liggja fyrir rekstrarleyfi og samþykki viðkomandi sumarhúsafélags. Einnig verður áfram heimiluð ákveðin atvinnustarfsemi sem tengist beint viðkomandi frístundasvæði s.s. þjónustumiðstöðvar eða smáværslanir sem þjóna svæðinu.

Niðurstaða fyrir frístundabyggð

Ekki þykir ástæða til að meta áhrif stefnunnar sem er í megindráttum samhljóða gildandi stefnu aðalskipulags, þó skerpt sé á ákveðnum hlutum.

4.3.7 Þéttbýli

Helsta breytingin hvað þéttbýli varðar er að Laugarás er minnkað talsvert. Frístundasvæði og landbúnaðarsvæði eru ekki lengur hluti af þéttbýlinu. Íbúðarsvæði í Laugarási og Reykholti eru minnkuð og er stærð þeirra orðin mun raunhæfari m.v. áætlaða fjölgun íbúa á skipulagstímanum. Mörkuð er stefna um heimagistingu í þéttbýli í ljósi nokkurrar ásóknar í að vera með slíka starfsemi.

Niðurstaða fyrir þéttbýli

Ekki þykir ástæða til að meta áhrif stefnunnar þar sem einungis er verið að minnka þéttbýli og minnka íbúðarsvæði. Áfram eru rúm svæði fyrir íbúðarbyggð sem uppfylla vel þarfir á skipulagstímanum.

4.3.8 Verndarsvæði

Í lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 er gert ráð fyrir vernd óbyggðra víðerna. Gert er ráð fyrir að víðerni séu „að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflínum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum“.

Ekki liggur fyrir skilgreining á hvað telst vera uppbyggður vegur en þó er ljóst að víða hafa vegir á hálendinu verið lagfærðir, lyft upp úr landi og jafnvel ár og lækir brúaðir/gerð ræsi. Landsskipulagsstefna gerir ráð fyrir að gönguskálar skerði ekki víðerni en ekki liggur fyrir hvenær skáli telst vera gönguskáli. Þar sem þar til bærir aðilar hafa ekki lagt fram kort af víðernum landsins verður ekki um slíka afmörkun

að ræða í þessu aðalskipulagi. Almennt má segja að sú stefna sem sett er fram í aðalskipulaginu og kann að skerða víðerni er; uppbygging Kjalvegjar, Kerlingarfjallavegjar, Kaldadalsvegjar og Uxahryggjavegjar.

5 HEIMILDIR

- Alþingi Íslands. Lög um þjóðlendur og ákvörðun eignarlanda, þjóðlendna og afrétta nr. 58/1998 (1998). Ísland. Retrieved from <http://www.althingi.is/lagas/nuna/1998058.html>
- Alþingi Íslands. (2006). Lög um umhverfismat áætlana nr. 105/2006. Retrieved from <http://www.althingi.is/lagas/nuna/2006105.html>
- Alþingi Íslands. (2007). Vegalög nr. 80/2007. Retrieved from <http://www.althingi.is/lagas/142/2007080.html>
- Alþingi Íslands. (2010). Skipulagslög nr. 123/2010. Retrieved from <http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/key2/090-2013>
- Alþingi Íslands. (2012). *Þingsályktun um samgönguáætlun fyrir árin 2011-2022*. Retrieved from <http://www.althingi.is/altext/140/s/pdf/1630.pdf>
- Alþingi Íslands. (2013). Þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða. Retrieved from www.althingi.is
- Alþingi Íslands. (2015). *Tillaga til þingsályktunar um landsskipulagsstefnu 2015-2026*. Retrieved from <http://www.althingi.is/altext/144/s/1163.html>
- Anna Dóra Sæþórsdóttir. (2014). *Polmörk ferðamanna á átta vinsælum ferðamannastöðum á Suður- og Vesturlandi sumarið 2014*. Retrieved from http://www.ferdamalastofa.is/static/files/ferdamalastofa/Frettamyndir/2015/mars/ttholmork-ferdam_skyrsla_mars2015_heild.pdf
- Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. Reglugerð um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald nr. 1277/2016 (2016). Retrieved from <http://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega-og-nyskopunarraduneyti/nr/1277-2016>
- Björn Ingi Sveinsson. (2002). *Nýr íslenskur álagstuðull vegna jarðskjálfta*. Mannvit. Retrieved from <http://mannvit.is/Mannvit/Frettir/Allarfrettir2011/Frettinoll/157>
- Björn Ólafsson. (1930). *Árbók Ferðafélags Íslands 1930*. Ferðafélag Íslands.
- Björney umhverfisráðgjöf. (2015). *Umhverfisþing Bláskógabyggðar. Niðurstöður vinnustofu og könnunar*.
- Bláskógabyggð. (2015). Bláskógabyggð, upplýsingar um sveitarfélagið. Retrieved from <http://blaskogabyggd.is/>
- Daníel Bergmann ritstjóri. (2006). *Endurheimt votlendis 1996-2006*. Retrieved from <http://www.rala.is/votlendi/votlendisskyrsla.pdf>
- Emmanuel Pagneux. (2015). *Útbreiðsla flóða í Hvítá og fleiri ám - óbirt gögn*.
- Ferðamálafulltrúi uppsveita Árnassýslu. (2014). *Ferðapjónusta í Bláskógabyggð*.
- Ferðamálastofa. (2015a). Heildarfjöldi erlendra ferðamanna 1949-2015. Retrieved December 6, 2016, from <http://www.ferdamalastofa.is/is/tolur-og-utgafur/fjoldi-ferdamanna/heildarfjoldi-erlendra-ferdamanna-1949-2015>
- Ferðamálastofa. (2015b). Kortlagning auðlinda - mögulegir viðkomustaðir. Retrieved October 18, 2016, from <http://www.ferdamalastofa.is/is/samstarf-og-markadir/kortlagning-audlinda>
- Ferðamálastofa. (2016). *Ferðapjónusta á Íslandi í tölum, maí 2016*. Reykjavík. Retrieved from http://www.ferdamalastofa.is/static/files/ferdamalastofa/Frettamyndir/2016/juni/ferdatjon_tolum_16.pdf
- Gísli Sigurðsson. (1998). *Fjallajarðir og framafréttur Biskupstungna. Árbók Ferðafélags Íslands 1998*. Ferðafélag Íslands.
- Greiningardeild Arion banka. (2016). *Ferðamannalandið Ísland : Draumaland eða Djöflaeyja. Ferðapjónustuúttekt Greiningardeildar Arion banka*.
- Hagstofa Íslands. (2015a). *Búfjárfjöldi 1995-2013*.
- Hagstofa Íslands. (2015b). *Fjöldi gistinátta í Bláskógabyggð*.
- Hagstofa Íslands. (2015c). *Íbúafjöldi 1998-2015*. Retrieved from <http://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/?rxid=c93842fd-6a5d-4ab6-8cf1-d5f679bba87ei>
- Haraldur Matthíasson. (1961). *Árnassýsla, Grímsnes og Biskupstungur. Árbók Ferðafélags Íslands 1961*. Ferðafélag Íslands.
- Landgræðsla ríkisins. (2015a). Áhrif hugmynda um Hagavatnsvirkjun á sandfok af svæðinu sunnan Langjökuls. Retrieved from <http://land.is/allar-frettir/308-ahrif-hugmynda-um-hagavatnsvirkjun-a-sandfok-af-svaedhinu-sunnan-langjoekuls>

- Landgræðsla ríkisins. (2015b). Landgræðslufélag Biskupstungna. Retrieved November 5, 2015, from <http://www.land.is/landgraedhslufelag?layout=edit&id=55>
- Mannvit. (2014). *Áhættumat fyrir sumarhúsabyggðir í Bláskógabyggð vegna gróður- og kjarrelða*.
- Morgunblaðið. (1999). Hlaup í Hagafellsjökli eystri. Miklir vatnavextir og aurburður. Retrieved from <http://www.mbl.is/greinasafn/grein/478774/>
- Náttúrufræðistofnun Íslands. (2015). Jarðfræði. Retrieved from <http://www.ni.is/jardfraedi/rannsoknir/>
- Oddný Þóra Óladóttir. (2015). *Ferðapjónusta á Íslandi í tölum 2015*. Retrieved from http://www.ferdamalastofa.is/static/files/ferdamalastofa/Frettamyndir/2015/mai/ferdatjon_i_tolun_15.pdf
- Orkustofnun. (n.d.). *Jarðvarmavirkjanir. Viðauki 02 af 92 við skýrslu Orkustofnunar OS-2015/02. Virkjanakostir til umfjöllunar í 3. áfanga rammaáætlunar*. Retrieved from <http://os.is/gogn/Skyrslur/OS-2015/OS-2015-02-Vidauki-02.pdf>
- Ragnar Stefánsson, Gunnar B. Guðmundsson, & Páll Halldórsson. (2000). Jarðskjálftarnir miklu á Suðurlandi 17. og 21. júní, 2000. Veðurstofa Íslands. <http://doi.org/VÍ-G00011-JA05>
- Rögvaldur Guðmundsson. (2003). *Gæði og gestrisni. Stefnumótun og aðgerðir í ferðamálum í uppsveitum Árnessýslu 2004-2008*. Retrieved from http://www.sveitir.is/files/212_stefna.pdf
- Rögvaldur Guðmundsson. (2015). *Vegir og ferðapjónusta 2014-15. Árstíðadreifing erlendra ferðamanna og notkun bílaleigubíla. Samanburður við fyrri kannanir*.
- Samband íslenskra sveitarfélaga. (2014). *Árbók sveitarfélaga 2014*. Retrieved from <http://www.samband.is/media/arbok-sveitarfelaga-2014/Arbok-sveitarfelaga-2014-net.pdf>
- Skipulagsstofnun. (2007). *Leiðbeiningar um umhverfismat áætlaða*. Reykjavík. Retrieved from <http://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/aaetlanamat.pdf>
- Skipulagsstofnun. (2010). *Leiðbeiningablað 10. Umfang og áherslur í umhverfismati*. Retrieved from http://www.skipulag.is/media/skipulagsmal/okt2010_Leidbeiningarblad_10_-matslysing.pdf
- Skógrækt Ríkisins. (2015). *Útbreiðsla birkiskóga og birkikjarrs - óbirt gögn*.
- Sorpstöð Suðurlands. (2015). Sorpstöð Suðurlands bs. Retrieved from <http://www.sorpstodsudurlands.is/um-okkur>
- Stefán Gíslason ritstjóri. (2016). *Lokaskýrsla verkefnisstjórnar 3. áfanga verndar- og orkunýtingaráætlunar 2013-2017*. Retrieved from <http://www.ramma.is/media/verkefnisstjorn-gogn/RA3-Lokaskyrsla-160826.pdf>
- Suðurlandsskógar. (2015). *Fjöldi jarða í skógrækt eða skjólbeltarækt - óbirt gögn*.
- Sveinn Björnsson, R. (2011). *Niðurstöður 2. áfanga Rammaáætlunar. Verkefnisstjórn um gerð rammaáætlunar um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði*.
- thingvellir.is. (2014). Þingvellir. Retrieved from <http://www.thingvellir.is/1144>
- Umhverfisráðuneytið og Skipulagsstofnun. (1999). *Svæðisskipulag Miðhálandis Íslands 2015*. (Einar E. Sæmundsen, Gísli Gíslason, & Yngvi Þór Loftsson, Eds.). Umhverfisráðuneytið og skipulagsstofnun.
- Veðurstofa Íslands. (2015). Vindatlas. Retrieved May 15, 2015, from <http://vindatlas.vedur.is/>
- Vegagerðin. (2015). Umferðartölur 2015. Retrieved August 31, 2016, from [http://www-3.vegagerdin.is/vefur2.nsf/Files/Banki_2015_a_netid/\\$file/Banki_2015_a_netid.pdf](http://www-3.vegagerdin.is/vefur2.nsf/Files/Banki_2015_a_netid/$file/Banki_2015_a_netid.pdf)
- Þór Vigfússon. (2003). *Í Árnesþingi vestanverðu. Árbók Ferðafélags Íslands 2003*. Ferðafélag Íslands.